

BÖRZSÖNY? HEL?KON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

IX. évfolyam 9. szám, 2014. szeptember

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Kovács Zsolt: bulipohár (esztergált fa)

Tartalom:

3. o.: Hibáztam sokszor lassan már vér fröccsen vékony mellemen; (Ketykó István verse)
- 4.-12. o.: Mene, mene, tekel, ufarszin! IV. rész; (dr Koczó József írása)
14. o.: Esti kép; Önarckép; Kérdés; (Csáky Károly versei)
- 16.-18. o.: Ahol az angyalok muzsikálnak; (Petrozsényi Nagy Pál írása)
20. o.: Csillagok, akácok; (Molnár József verse)
- 22.-23. o.: Későn érkeztem; (Tóth András írása)
- 24.-25. o.: Rőt levelek, dió és gesztenye – régi ősök emlékezete; (Börzsönyi Erika írása)
- 26.-33. o.: Vallásos népelet, népi vallásosság Lukanényén; (Csáky Károly képes írása)
34. o.: Homokszemező; Foszlányaid; (Székács László versei)
- 36.-37. o.: Ne bízz a majákban!; (Polgár Vera írása)
- 38.-44. o.: A barackba zárt szellem: Holt Költők Társulata, interjúk holt írókkal XII. rész; (Kerekes Tamás írása)
- 46.-48. o.: Méltóság; (Kovács T. István írása)
50. o.: Óbora napfény; (B. Tóth Klára verse)
52. o.: Kéreggé száradt éjjel; (Szájbely Zsolt írása)
53. o.: A csillagokhoz mérd magad! (Elbert Anita verse)
- 54.-55. o.: Különleges olvasmányaim: Uralkodó eszmék Magyarországon; (Kovács T. István írása)
56. o.: Bölcsék és tanítványaik; Csak te hiányzol; Dajkám; Egymás közelében; (Horváth Ödön versei)
- 58.-69. o.: Emberek és idegenek VIII. rész; (Maruzs Éva könyve folytatásokban)
- 70.-72. o.: Strandszezon; (Kő-Szabó Imre írása)
74. o.: gyújtsatok fáklyát; (Pongrácz Ágnes verse)
- 76.-84. o.: Ahonnan jöttem: Pálfalvi Nándor élete és munkássága VIII. rész; (Kardos Gy. József írása)
86. o.: Gyómom barátságban; (Vasi Ferenc Zoltán verse)
87. o.: A Diósjenei patakparton; (Hörömpő Gergely verse)
88. o.: Ecce homo; (Kiss-Simon Miklós verse)
- 90.-91. o.: Most és halálunk óráján; (H. Túri Klára verse)
92. o.: Évgyűrűk; (Dobrosi Andrea verse)
93. o.: Őszi monológ; (Végh Tamás verse)
94. o.: Színész civilben; (Pribojszky Mátyás írása)
- 96.-105. o.: A 60 éves Palócföld folyóirat – mint korlennyomat I. rész; (Baráthi Ottó tanulmánya)
106. o.: Tisztán vágy; (Makkai László verse)
- 108.-128. o.: Beszámoló: Emlékünnepség a lengyel menekültek befogadásának 75. évfordulóján; (dr. Koczó József képes beszámolója)
- 129.-137. o.: Bemutatjuk: Kovács Zsolt faesztergáló;
- 138.-149. o.: Könyvajánló;
150. o.: Programajánló;
151. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkat a Salgótarjában élő és alkotó Kovács Zsolt faesztergáló alkotásainak fotóival díszítettük. Köszönet érte, és kívánok a mesternek további sok sikert, jó munkát! A Szerk.

KETYKÓ ISTVÁN

Hibáztam sokszor lassan már vér fröccsen vékony mellemen

*mit mondjak hibáztam sokszor lassan már vér fröccsen
vékony mellemen*

*a szomszéd repülők elájulnak illatától
és landolnak girbegurba szántáson
nem tudjátok mi ez a megfoghatatlan egyszerű vallomás
mikor vér fröccsen vékony mellemen
a szomszéd repülők elájulnak illatától
és landolnak girbegurba szántáson
és oly mindegy dőlhetnének belőlem a szavak akár naphosszat is
mert oly mindegy kiskarácsony vagy nagykarácsony
már gyóntam áldoztam egyszerűen tisztán gyönyörűen
s nékem ez elég hibáztam sokszor lassan már vér fröccsen
vékony mellemen
de tudom a szomszéd repülők szeretnek és rajtam landolnak
hidd el boldog vagyok*

Verőce, 2002. december 23.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Mene, mene, tekel, ufarszin! IV.

Az Ipoly menti végvári vonal sorsa

Sajátos, a korszakra jellemző lakott helyeknek tekinthetjük a várakat, melyek vidékünkön a XVI. században a végvári vonal részét képezték. A török előrenyomulás a rendeket és az uralkodót is a védekezés egyetlen kivitelezhető módjára, a várak megerősítésére készítette. A vonatkozó törvénycikk vidékünk erősségeit is említi. (Feldolgozások: Balogh Zoltán: Drégelypalánk; Jakus Lajos: Damásd vára „az pogány ellenség torkában”; Korcsmáros László: Ipolydamásd; Danis Ferenc: Ipolyság)

1546. évi XLIV. törvénycikk

a Dunán túl és innen fekvő várakról gondoskodni kell

Hogy a királyi felség Dombó, Kapos, Ujvár, Somogyvár, Kák, Szigeth, Tihany, Csesznek, Pannonhalma és a Dunán túl levő más várak föntartásáról s a melyeket a törökök csaknem minden bevételüktől és jövedelmüktől megfosztottak;

1. § A Dunán innen pedig Ságh, Pásztó, Drégely, Széchen, Buják, Léva és a többi várakról mindenféle őrség állításával jókor gondoskodjék vagy hogy ha a mondott helyek valamelyikét szét kellene rontani, azt idejekorán rombolják szét, miután tudniillik Ő felségének a kapitánya ebben a dologban pontos vizsgálatot tartott.¹

Ság

A premontreiek monostorát alakították át erődé. Az 1540-es években huszár főlegényként itt szolgált Thury György, a szalkai csata egyik hőse, a legendássá vált bajvívó, később lévai kapitány, barsi főispán majd Várpalota kapitánya.

1550-től Jakusich Ferenc a sági erőd parancsnoka. Várőrsége 76 lovasból, 50 gyalogusból és néhány tüzerből állt. 1552. július 10-én, Drégely bevételének hírére védői felgyújtották, és elhagyták a várat. (Danis, 10. ; Balogh, 27, 32.)

Drégely

Egykor az esztergomi érsekek vadászkastélyául szolgáló várat Várday Pál érsek-helytartó 1549-ben bekövetkezett haláláig saját költségén tartotta fenn, fizette várőrségét is. 1550-ben két várnagyának, Zoltay Lőrincnek és Szondy Györgynek 10-10 lovas katonája volt. 32 gyalogos, tüzerék, tizedesek és örök vigyázták a várat. Megerősítése elmaradt, sőt lerombolásának, és Ság–Drégely mocsarai között új erősség építésének gondolata is felmerült. 1552-ben 16 lovas, 60 gyalogos, egy tüzer és három várőr, összesen 80 katona védte. A török támadás hírére a király jóváhagyta további 40 gyalogos katona felfogadását, majd Szondy segélykérő levelére Selmecebánya is küldött 26 zsoldost. Összesen 146 védő állt szemben a tízezres török ostromlókkal!

Erasmus Teuffel főkapitány Léván parancsra várt, hogy elindítsa felmentő seregét a vár védelmére, de Miksa főherceg parancsa, valamint a felvidéki megyékben meghirdetett felkelés már elkésett: Drégely török kézre került. (Balogh, 24-35.)

A törökök a rommá lőtt várat nem hozták rendbe, de benne őrséget helyeztek el.

1557-58: 211 fős őrség (gyalogos műsztafizok, tüzerék, gyalogos azabok, gyalogos-lovas martalócok).

1558-59: 200 katona – 50 elit gyalogos, 8 tüzer, 56 gyalogos azab, 86 martalóc.

1569: 184 fős őrség.

1579: 58 gyalogos, 71 lovas martalóc. (Balogh, 38-39.)

Palánk

1575-ben a drégelyi templom megerősítésével a török Új-Drégelyt vagy más néven Palánkot építi meg. Hírmondók szerint az erősségben 2000 ló is elfér. (Balogh, 42.) A következő másfél-két évtizedben a bányavárosok elleni portyákat jórészt a palánki törökök hajtották végre.

A török által erődített Palánk, a háttérben a romos Drégelyvár

Pálffy Miklós dunáninneri főkapitány 1593 december elején vette birtokba a felvidéki hadműveletek során a török által elhagyott és felgyújtott Drégely kastélyát és a magára hagyott Palánkot. Kapitánya Nagy Ferenc, korábbi lévai vicekapitány lett. 1594 elején Nógrád várának visszafoglalásával egy időre Drégely és Palánk biztonságba került.

1599-ben a béketárgyalások kudarca miatt eszeveszett tatárdúlással büntette vidékünket a török. Májusban Drégely és környéke rettegte a tatár kán hadait, októberben feldúlták az Ipoly völgyének falvait, és felégették Hont vármegye legnagyobb részét. A Felvidéket végigpusztító török és tatár hadak Drégelypalánkot is tönkretették.

1600 elején Drégely várát érte török támadás, de ezt Nagy Egyed drégelypalánki kapitány vezetésével 52 katona élete árán visszaverték. 97 katona maradt az erősségben.

1604-ben önként megnyitotta kapuit a Bocskai-szabadságharc idején Rhédey Ferenc serege előtt Drégelypalánk. A vár megerősítését a század elején több országgyűlési törvénycikk rendelte el. 1619 szeptemberében Bethlen Gábor hadainak is meghódolt Palánk, majd 1621 tavaszán visszatért a király hűségére. A Bethlen oldalára fegyverrel kikényszerített visszakoázás után a nikolsburgi béke (1621) Hont megyével együtt Palánkot is királyi fennhatóság alá helyezte.

1626. szeptember 30-án Drégelypalánknál nézett egymással farkasszemet Betlen török segédcsoportokkal megerősített hada Wallenstein császári generális seregével, csatát azonban egyikük sem kockáztatott.

A török a '30-as években egyre gyakrabban ütött be a végvárak mögé: raboltak, embereket öltek, rabokat ejtettek. 1632 januárban Drégelypalánkon is rajtaütöttek. Az őrség derekasan védekezett, de 26 fő elesett vagy fogságba került. A 17. század közepén már csak a bányavárosok, Csábrág és Palánk vára, illetve közvetlen környékük tartotta magát. A drégelyiek és a hídvégiek pusztán hagyták falujukat az 1630-tól állandósuló török betörések miatt. A török ugyanis azon korábban hódoltatott falvait is sajátjának tekintette, melyeknek birtokosa nem a visszafoglalt várban tartózkodott.

1649 augusztusában az éjszaka leple alatt elfoglalták Drégely várát és Palánkot, de még abban az évben a török követ bocsánatkérésre kényszerült a császárnál. Az erősségek visszakerültek magyar kézre.

Az 1655. évi III. tc. értelmében a király Drégelypalánk védelmére 200 lovas és 200 gyalogos katonát állít.

Köprölü Ahmed nagyvezír 1663. évi hadjárata során, Érsekújvár bevételét követően, Drégelypalánk kis létszámú magyar és német őrsége nem várta be a török hadat. Elásta ágyúit a határban, majd felgyújtotta a várat, és elmenekült. Evlia Cselebi írja, hogy Nógrád és Léva környékén lévő virágzó földet a tatár kán fia, Áhmed Géráj és a testvér kozákok meghódították és felégették, ezért utóbb a lakosság meghódolt.² Világutazónk Újvártól Léva érintésével Nógrádig is eljutott 1663 őszén. Drégely várának leírását is olvashatjuk munkájában:

„*Drégely vára*. Építője a felső-magyarországi királyok sorából való *Palatinus bán*. Az 1004. esztendőben Eger meghódítója, Mohammed khán ezt a várat elfoglalta, de a hitetlenek újra visszavették.³ A jelen évi háborúban Eger pasája, Kibleli Birindsi Mohammed pasa, Káplán pasa segítségével elfoglalta, s lakosságának kegyelmet adott. Eközben azután Káplán pasa Nógrád várának ostromára indult s a drégelyiek a tatároktól való félelemből a várbeli házaikból kivonultak s a várat üresen hagyván, elfutottak, a tatárok pedig megérkezvén, a várost felprédálták. Csakis a városbeli templomok, megszámlálhatatlan szőlők és kertek maradtak meg. Ezt a várat *Direklinek*⁴ is mondják. Az ég csúcsáig felérő földes halmon, faragott kőből épített, ötszögű erős vár. Négyszáz deszkatetejű ház van benne; templomai, nyugotra néző vaskapuja mind szépen állanak.⁵ A nagyvezír szerencsésen megérkezvén, megállapodott itt s a hegyekben levő ellenség kegyelemre visszajött a várba, a mely nekik ajándékozatván, a csanádi szandsák bégje parancsot kapott, hogy katonaságával a várat kijavítsa.”⁶

Két évtized elmúltával, 1684-ben végleg megszűnt a vár török birtoklása. (Balogh, 53-65.)

Pásztó

Kérdés: /Ipoly-/Ság és Drégely „között” a törvénytörvényekben szereplő Pásztó vajon Ipolypásztó-e vagy az egykor Heves vármegyéhez tartozó, 1950-től Nógrádhoz csatolt Pásztó?

Borovszky *Hont megyei* kötetében Reiszig Ede a *Hont vármegye története* című részben a várak között nem említi. Viszont ugyanebben a fejezetben a török korszak tárgyalásakor ezt írja:

„Buda eleste (1541.) után a törökök egyre közeledtek Hont vármegye felé. Az 1546. évi XLIV. törvénytörvény Ság, Pásztó, Drégely várának megerősítését és őrséggel való ellátását rendelte el. Várdai Pál esztergomi érsek már 1546-tól kezdve mind Ságbon, mind pedig a drégelyi kis erődben saját költségén tartott őrséget, de ezek a helyek a török előnyomulása következtében, nagyobb jelentőségre emelkedvén, az érseknek 1549-ben bekövetkezett halálával a király kezére mentek át. (Millenn. Tört. V. 257.) A vármegye ekkor elsősorban az Ipoly-vonal megvédésére törekedett. Damásd vára már nem jöhetett számításba, míg Szitnya, Csábrág és Bozók a bányavidék ótalmára voltak hivatottak.” Drégely török bevétele után Ság és Gyarmat megfutamasáról olvashatunk, de Pásztóról nem esik szó! (320.)

Ugyanakkor a *Hont vármegye községei* c. fejezetben az Ipoly menti Pásztóról az alábbiakat olvashatjuk: „Az 1546. évi XLIV. törvénytörvény a pásztói kolostornak várrá való megerősítését rendelte el, ámde a török hadaknak ez az erősség nem tudott ellentállani és az ellenség elhódította. Alighanem akkor szűnt meg az apátság is, melyről a későbbi följegyzések már nem beszélnek.”

(Virter Ferenc: *Hont vármegye községei*. 50.)

Zalabai Zsigmond, Ipolypásztó monográfusa *Mindenekről számot adok* című munkájában az 1546. évi törvényhozói intézkedésre – helyi írásos forrás híján – a népi emlékezet által megőrzött, a templomot is magában foglaló palánkvárépítést mutatja be. Ugyancsak helyben élő monda alapján ismerteti a pásztói váracska 1552. évi sorsát. A hétézres ostromló törökkel szemben a várőrség létszáma 200 fő körül mozog. A hagyomány szerint a török a mikolai határban lévő Kakas-dombról ágyúzta a palánkot. Föld- és gerendafala huzmosabb ideig nem állt ellen. A falrészen behatoló ellenséget négy hordó puskaporral semmisítették meg. A kétszáz fős várőrség 2000 igazhitűt vitt magával a sírba.⁷

Ugyanakkor a Borovszky-sorozat *Heves megyei* kötetében a *másik* Pásztóról írják:

„Pásztó a XVI. században erősségként szerepel, de hogy erősítése milyen volt, arról nincs adatunk. Valószínűleg a jászberényi és a hatvani erősségek mintájára, földsánczok, palánkok és fagerendákból készített bástyák voltak erősítései. Az 1546-iki országgyűlés meghagyja a királynak, hogy a pásztói erősség ellátásáról kellő időben gondoskodjék, ha pedig czélszerűbbnek mutatkoznék a lerontása, az

íránt is jókor intézkedjék. Ez intézkedés szüksége 1551-ben következett be, mikor a törökök elől visszavonuló királyi hadak az erősséget fölgyújtották, s a város nagy részét fölperzselték.”

Vass József Pásztó története (Gyöngyös, 1939) című munkájában viszont nem tesz említést Pásztó várának a megerősítését vagy megsemmisítését elrendelő törvényekről, csupán azt írja, hogy 1552-ben Pásztó már török uralom alatt áll.

Kérdésünk a jelenlegi ismeretek birtokában megválaszolatlan marad!

Damásd

Damás vára Visegráddal egyetemben az 1500-as évek kezdetéig a királyné tulajdonában volt. Ekkor a mindig pénzhányban szenvedő II. Ulászló (1490-1516) Kubinyi Lászlónak, udvarbírájának adta el. Kubinyi 1513-ban bekövetkezett halála után, végrendelete szerint özvegye lett a vár birtokosa. 1522-ben Deésházy István esztergomi kanonok, szentgyörgymezei prépost zálogba vette a várat és annak tartozékait. A következő évben II. Lajos (1516-1526) jóváhagyásával Móré László királyi főasztalnok a birtokot kiváltotta, és az esztergomi Bakócz-kápolnának adományozta. Ettől kezdve Damás vára és tartozékai (1515-ben: Szob 51 családfő, 8 elhagyott ház; Letkés: 18 jobbágytelek, 13 lakatlan ház, 9 nem művelt telek; Tölgyes 5 egésztelkes, 1 elhagyott ház, 12 zsellér; Helemba: 21 egésztelkes, 14 üres ház. Összesen 104 jobbágy, 37 (!) elhagyott, lakatlan ház) teljes egészében az esztergomi káptalan tulajdonába kerültek. (Korcsmáros, 8-15.)

Az 1540-es évek elején Vác és környékének meghódítása, Nógrád és Esztergom eleste után a környék falvai és várai is rendre elestek. Ekkor pusztították el és égették fel a toronyaljai és nosztrai pálos kolostort, Damás várat és a községet is. A lakosságot rabszíjra fűzték vagy a Börzsöny sűrű erdőségeiben keresett menedéket a török elől. A gyengén felszerelt, kevés katonával rendelkező, lerombolt és felgyújtott vár 1543-44-ben pusztulhatott el.

Mint erről már említést tettünk, a törökök, amiatt, hogy az Ipoly völgyét tartósan ellenőrizni tudják, s jó kiindulási pontjuk legyen, 1581-ben Szob mellett egy új palánkot építettek. Ennek török neve Derbend, másként Damaschki. Balogh is azt írja, hogy az Ipoly menti út ellenőrzésére szolgált (ekkor már állt Palánk is!). (Balogh, 37.) Korcsmáros László kéziratában olvashatjuk, hogy július 8-án kezdték meg a palánk építését és még 10 nappal később is építik a környékbeli hódolt falvak jobbágyainak munkájával (lásd: defterek!). Az új palánk a kastélyból (Damás középkori vára) és palánkból állt. A kőből épített palota, öregtorony és bástyák köré vesszőfonással, fából és döngölt földből építették meg a palánkot.

1594-ben a magyar hadisíkerék következtében a végvárat a török kiürítette és felgyújtotta. 1602-ből már magyar kézen szereplő végvárként említik. (Korcsmáros 37-39.)

A török kézen lévő erősség adatlapja:

Vár neve: Derbend

Vilajet neve: budai

Szandzsák neve: budai

Török kézen volt: 1581–1595

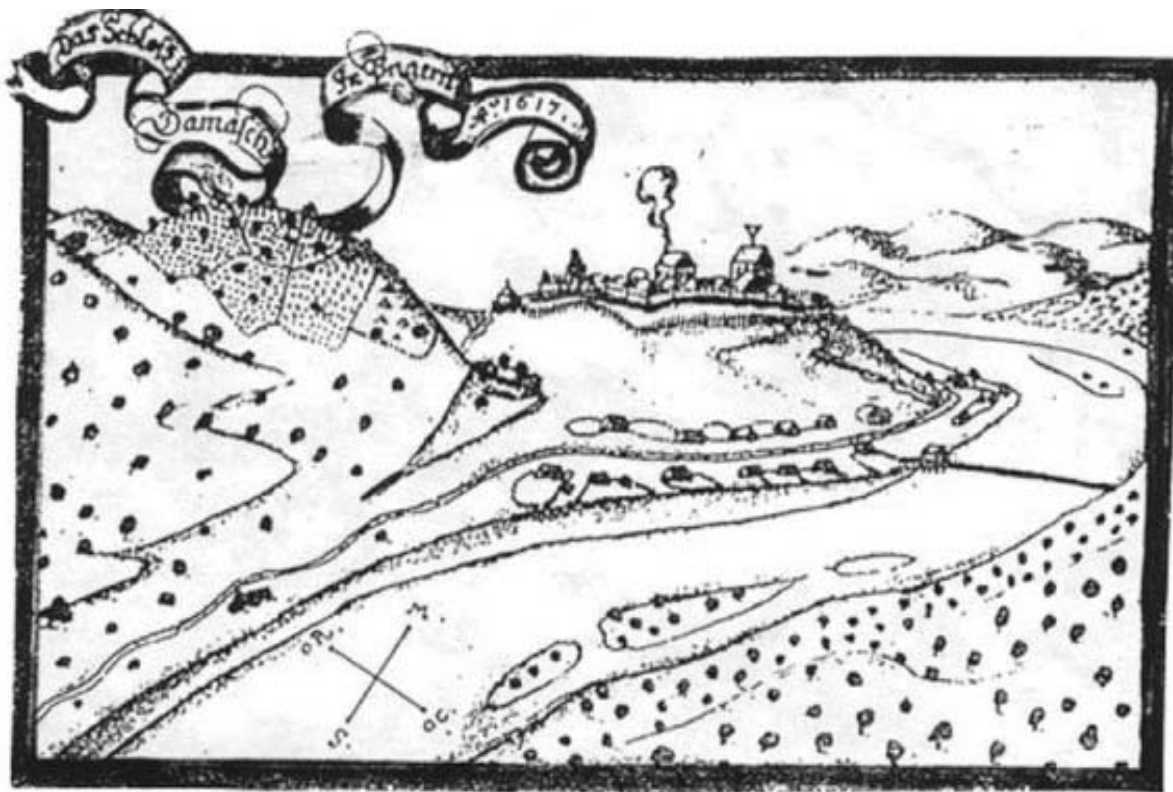
A terület mai elnevezése: Ipolydamásd – Vár

Mai megye neve: Pest

Régészeti kutatás: 1984 (Miklós Zsuzsa)

Leírás:

A feltárások során a középkori várban török kori leletek is felszínre kerültek. Itt építették ki a törökök a palánkot. A középkori belső vár két fala között húzóódó árok egy részét feltöltötték, rajta kisebb épületeket emeltek. Az írott forrásokban említett palánképítéssel kapcsolatos régészeti jelenségek nem kerültek felszínre.⁸

A damásdi vár és környéke 1617-ből

A XVII. század első felében Hont megye gyűlései és országgyűlési törvénycikkek foglalkoztak Damásd végvára megerősítésének szükségességével. Az 1606-os zsitvatoroki béke után a magyar csapatok építették újjá az Ipoly völgyét védő korábbi török végvárat, az 1610-es, 1620-as években folytatódott Damásd várának megerősítése.

1610: a damásdi várórség létszámát 150 főben engedélyezték

1620: 33 lovas és 75 gyalogos szolgált a várban.

Az 1630-as években őrsége általában 50 lovas és 100 gyalogos.

A vár főkapitányai:

1607–1611 Peröcsényi János

1611– Sárközi Joó Máté

1611–1617 Verebélyi János

1617–1620 Horváth István

1621–1630 Zádory András

1630: Nyitray Pál h.

1631–1640 Nagy-Szombathelyi János

1640–1641 Bercsényi László

Vajdák: 1610: Szoby Mátyás, Peröcsényi Máté, Horváth Péter; 1631: Nagy Jakab; 1641: Keszi János, Szabó János. (Jakus, 1985, 532.)

1626. október 18-án Murteza budai pasa csapatai – Bethlen Gábor szövetségeseiként, mintegy a zavarosban halászva – elfoglalták a várat. Ostromra aligha került sor, szabad elvonulás feltételével vagy elfutva hagyhatta el őrsége Damásdot. Az átadás Bethlen tudtával történhetett, mert Pozsonyban decemberben létrejött megegyezés szerint Damásd vára visszakerült a király tulajdonába.

1641. július 20-án Bercsényi László várkapitány felelőtlen távollétét kihasználva a törökök megfélemlítették és megfutamították a vár őrségét, majd elfoglalták a várat. Esterházy Miklós nádor levélben tiltakozott Musa budai pasánál a vár elfoglalása miatt – a szőnyi békeszerződés értelmében jogtalan volt – így azt a törököknek vissza kellett adniuk. A várat azonban bosszúból 1641. szeptember 10-én től kiégették. Damásd vára többé nem épült fel. (Korcsmáros, 41-77.)

Sereged szép száma fogy, romol, s szállton száll⁹

A háborús idők rövidebb elmeneküléseitől eltekintve a török összeírások alapján a települések közül folyamatosan lakottnak tekinthető:

Bajta, Bél, Börzsöny, Drégely, Gyerk, Helemba, Hídvég, /Ipoly-/Ság, Kemence, Kiskeszi, Kövesd, Letkés, Lontó, Maros, Pásztó, Pereszlény, Peröcsény, Szakállos, Szalka, Százd, Szete, Szob, Szokolya, Tesmag, Tölgyes, Vámos-Mikola, Visk és Verőce; összesen 28 helység. Baráti és Bernece falvakat viszont nem találjuk XVII. századi defterben.

A török hódoltság kora előtt lakottként említett helységeink pusztulása, lakatlanná, pusztává válása: Csitár, Damásd, Hont, Leléd, Nosztra, Olvár, Orzsány, Tésa, Toronyalja; összesen 9 falu.

A lajstromokban pusztaként felvett helyek: Ganád, Felső Mező, Kósparlak, Vinice, Jász Tereb, Olvár, Orzsán, Este, Szekeres, Királrét, Szonda és Kiszsonda, Tarcsány, Társa, Szent Márton; összesen 14.

A települések nagyságrendjének meghatározása a házak, háztartások és a becsült népesség alapján

(A lakónépesség becslésében a házakat, háztartásokat 6 fővel, a férfiakat 3 fővel vettem számításba.)

1570–1580: a defterekben 2 város (Drégely, Maros), 33 falu és 12 pusztá szerepel.

1. Maros 308 férfi, becsült 924 lélek
2. Szalka 69 ház, becsült 414 lélek
3. Szokolya 113 férfi, becsült 339 lélek
4. Szob 102 férfi, becsült 306 lélek
5. Drégely 47 ház, 282 becsült lélek és Verőce 94 férfi, becsült 282 lélek
6. Börzsöny 45 ház, becsült 270 lélek; Gyerk 45 ház, becsült 270 lélek és Pereszlény 45 ház, becsült 270 lélek
7. Kemence 44 ház, becsült 264 lélek
8. Vámos-Mikola 40 ház, becsült 240 lélek
9. Bernece 38 ház, becsült 228 lélek
10. Hídvég 37 ház, becsült 222 lélek.

Lakatlan falvak: Csitár és Orzsány. A kisebb falvak közé tartozik Bajta és Bél 10-10 házzal, 60 becsült lélekkel valamint Kiskeszi, Leléd és Lontó 12-12 házzal, 72 becsült lélekkel.

Pusztává vált középkori falvak: Damásd, Ganád, Nosztra, Tarcsány, Társa, Tésa, Toronyalja és Szent Márton /Ság/.

1599: a portális összeírásban felvettek 30 települést (Verőce adatai 1578/84-ből). Hiányzik: Szob, Damásd, Nosztra, Helemba és Tésa.

1. Börzsöny 76 ház, becsült 456 lakos
2. Maros 43 ház, becsült 258 lakos
3. Mikola 37 ház, becsült 222 lakos
4. Szalka 36 ház, becsült 216 lakos
5. Visk 32 ház, 192 becsült lakos
6. Gyerk 31 ház, 186 becsült lakos
7. Kemence 30 ház, becsült lakos 180
8. Szakállos 28 ház, becsült lakos 168
9. Peröcsény 27 ház, 162 becsült lakos
10. Pereszlény 26 ház, 156 becsült lakos

Elpusztított, hanyatló falvak:

Hont: kifosztva

Szete: 3 ház, becsült 18 lélek

Leléd: 4 ház, becsült 24 lélek

Kövesd: 5 ház, becsült 30 lélek

A portális összeírás a hosszú háború időszakának félideje táján történt. A lepusztult falvak Drégely és Esztergom közelségében találhatóak. Szete házainak, lakosságának csak egytizede maradt meg! Számottevő Verőce visszaesése is: népességének mintegy felét elveszítette a '80-as évek táján.

XVII. század közepe 1627–1664 között)

A török adólajstromokban 40 hely szerepel: 3 város (Drégely, Kemence és Maros – bár utóbbi Orosz-Maros néven 1633/34-ben nem a városok közt említetik), 26 falu (Tésa ismét a falvak között szerepel) és 11 puszt (ezek között korábbi falvaink: Damásd, Hont, Leléd, Orzsány).

Az 1631. évi esztergomi szandzsák (Tésa), továbbá nógrádi szandzsák (Drégely, Hídvég, Tesmag, Ság), valamint a budai szandzsák (Szob) 1632. évi deftere csak adóösszeget tartalmaz. Sem az adófizetők, sem házak, háztartások száma nincs feltüntetve, így becslt adataink adott településekről sincsenek.

1. Szalka 136 háztartás, becslt 816 személy
2. Börzsöny 104 háztartás, becslt 624 személy
3. Gyerk 66 háztartás, becslt 396 személy
4. Perőcsény 63 háztartás, becslt 378 személy
5. Tölgyes 48 háztartás, becslt 288 személy
6. Vámos-Mikola 44 háztartás, becslt 264 személy
7. Visk 43 háztartás, becslt 258 személy
8. Maros 40 háztartás, becslt 240 személy
9. Letkés 37 háztartás, becslt 222 személy
10. Kiskeszi 36 háztartás, becslt 216 személy

A XVII. században számottevő volt Verőce (9 ház) visszaesése, de Maros és Szokolya esetében is jelentős a csökkenés. Vélhetően Vác közelsége, a Duna menti hadiúton vonuló seregek, martalócok idézték elő hanyatlásukat.

A XVI. század utolsó előtti évtizedének végéig Maros város a vidék legjelentősebb települése. Visszaesése vélhetően a tizenötéves háború következménye. Az említett század második harmadának végéig az Ipolymente legnépesebb falva Szalka. A hosszú háború pusztításai itt is a lakosság számának csökkenésével jártak, de a XVII. század közepére a vidék legnépesebb helységévé vált. Börzsöny 1570 körül az élmezőny közepén helyezkedik el, a századvégén első helyre kerül, s miközben egyetlen községként népessége folyamatosan nő, a XVII. század közepén Szalka után a második. A falvak népességében a XVII. század első felében bekövetkezett változásokból arra következtethetünk, hogy a váraktól (Vác, Nógrád, Damásd, Drégely, Párkány, Léva) távolabb fekvő helységeinkben kedvezőbbé váltak a feltételek a lakosság számának növekedéséhez: Gyerk, Perőcsény, Tölgyes, Vámos-Mikola, Visk, Letkés, Kiskeszi esetében. Hogy ennek mekkora hányadát tette ki a természetes szaporulat vagy betelepülés, a családnevek részletes elemzésével adhatnánk meg a választ.

A török hódítás utolsó felvonása viszont ez időtájt következett, s a harmincéves háború hadjáratai sem kerültek el környékünket!

Balogh Zoltán írja, hogy a drégelyiek és a hídvégiek is pusztán hagyták falujukat az 1630-tól állandósuló török beütések miatt. Az 1640-es években a budai pasa hitlevelének hatására a lakosság visszaszállingózott, de Palánk újbóli török kézrekerülése után a tatároktól való félelmükben ismét elmenekültek.¹⁰

Szabó István fontos megállapítása, hogy az a veszteség, amelyet a magyarság a magyar-török küzdelemben a törökség részéről elszenvedett, a másfélszázados nagy népi pusztulásnak csupán az egyik oldalát mutatja. A másik oldalon az ország védelmére hivatott idegen zsoldos katonaság pusztítása és a királyi hadvezetés kíméletlenségének következményei állnak. Az Európa minden részéből verbuvált zsoldosokat a fizetség mellett – amit legtöbbször az örökös pénzbajokkal küzdő hadipénztárból késedelmesen kapott vagy egyáltalában meg sem kapott – a zsákmányszerzés vágya hajtotta e felette kockázatos hadivállalkozásba. Az országot ellenséges földnek és csak harctérnek tekintették. Az ország népét ennek megfelelően nem kímélték, élőködtek rajta, kiszolgáltatták a veszedelemnek, s amit nem vihettek el házaikból, gyakran azt is elpusztították. Idegen generálisaik nem ismerték a magyar célokat, a szenvedő és pusztuló nép sorsa iránt legtöbbször érzéketlenek voltak. A magyar-török küzdelem két oldalról sorvasztó következményeihez belső háborúk és ismétlődő pestisvészek járultak. Ezek voltak azok a tényezők, amelyek a történeti

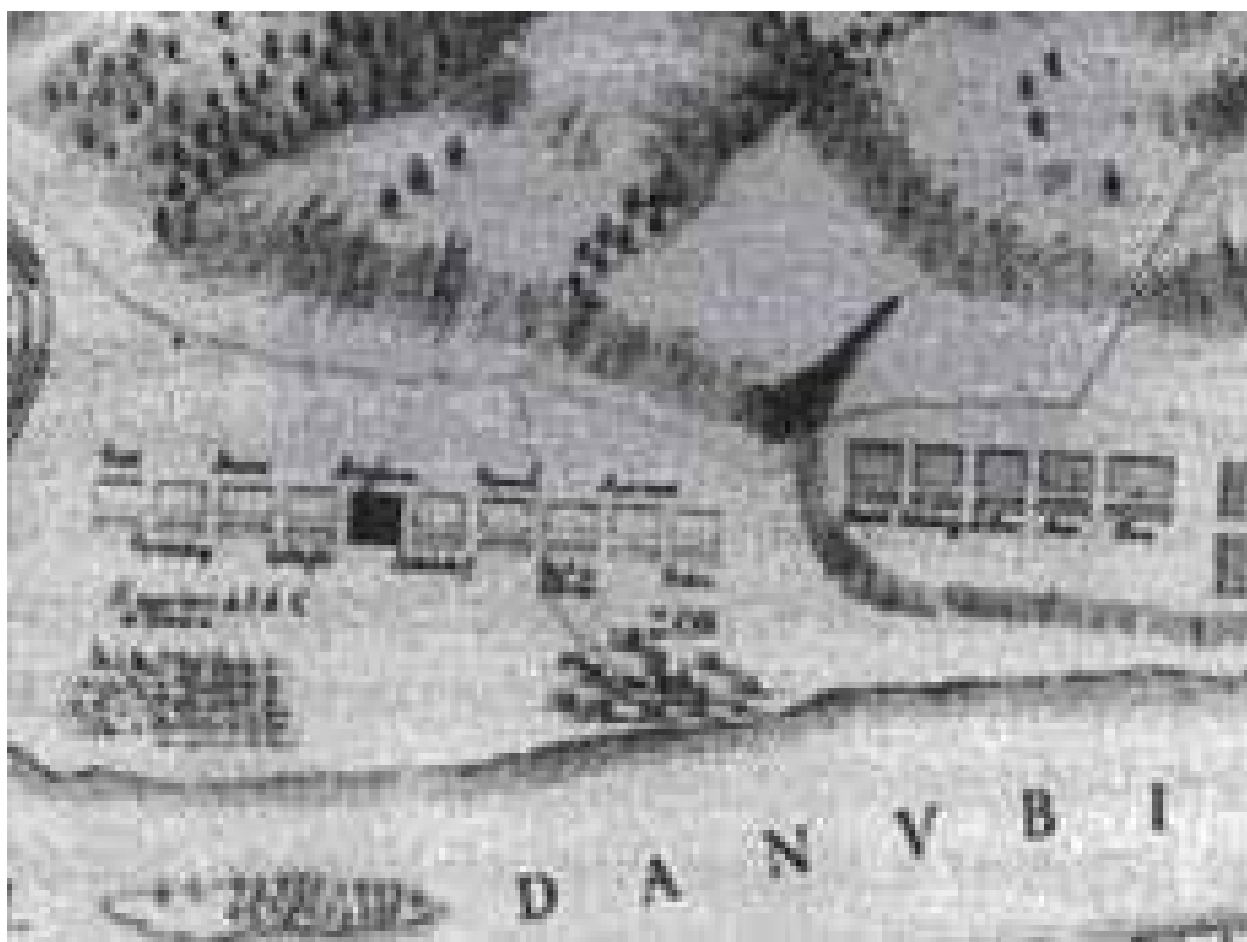
a királyi hatalom és a török uralom között megoszló részein a pusztulást táplálták.¹¹

Jakus Lajos munkájában olvashatjuk, hogy Forgách Ádám újvári kapitány 1661-ben betört Vácra, néhány órán át fosztogatták a törököket. Útjuk Maroson keresztül vezetett oda és vissza Érsekújvárra. Köprili Mohamed hadjárata Újvár ellen 1663-ban ismét Vácon és Maroson, ezen hadak útján keresztül vezetett. Segédcsapatai a tatárok közben gyújtogatták a falvakat.

A felszabadító hadjárat idején, 1683-tól, a szövetségesek katonái Esztergom és Hont vármegye maradék falvait felélték, ezért lakói évekre elhagyták otthonukat. Szokolya lakossága is elmenekült, Mányoki János prédikátor családjával Komáromban lelt menedékre. Maros sem kerülhette el sorsát. Oroszi István prédikátor szintén Komárom megyébe menekül.

Kara Mohamed budai pasa 1684. július 27-én Lotharingiai Károly hadával Maros közelében, Verőcétől délre csatát vívott. A következő év tavaszán Sejtán Ibrahim pasa táti veresége után pusztítva, dűlva vonult vissza Maroson és Vácon. A szövetséges hadak 1685 szeptemberében ismét előrenyomultak Maros felől, s Vác végleg felszabadult a török uralom alól. Maros lakói 1688-ig a távolban élhettek, szétszóródva meghúzódtak biztonságos helyen, majd 33 család visszatért. A visszaköltözők közül 32 családfő: 29 férfi, 3 özvegyasszony.¹² Lélekszámuk 150 fő körül lehetett. Nógrád elfoglalása után, 1666-ban Verőcét is elnéptelenítették, lerombolták. Urbáriumuma szerint a cenzus, a dézsma és az adó egy részét elengedték, mert a falu sokat szenvedett a háború miatt. A falu felégetése, ellenség által való lerombolása nem okozta végleges pusztulását, hiszen a földesúri járandóságot 1668-ban már tekintélyesen megemelték. A '70-es évek közepétől majd két évtizedre viszont nem is szerepel a tizedjegyzékben. Minden bizonnyal a felszabadító háborúk során időlegesen elpusztult a falu, majd 1690 tájékán kezdte betelepíteni a váci püspök.¹³

A sági prépostság javainak 1686. évi összeírása szerint Egeg és Tesmag elhagyott falu.¹⁴ A Duna partján fekvő Szob pusztulásáról Michael Wening metszete tudósít 1686-ból.

Miksa Emánuel csapatainak tábora Szobnál

A hódoltatás, fosztogatás, kettős adóztatás sorcsapásai által nem kímélt Peröcsény lakóinak, a reformált vallás követőinek áldozatkészségét jelzi, hogy a török uralom végóráiban, néhány évvel a pozsonyi különbírótság ténykedése után a református templom már belső megújítást végeztek: tölgyfa oszlopokon nyugvó három székszélességnyi, festett fenyőkarzat készült a templomhajó keleti, északi és nyugati falán. Felirata: *Építettett Varga János bíróságában, Szokolay Pál Prédikátorságában Isten dicsőségére 1680. Hevér Tamás Mester csinálta.*

Miközben az oszmánok délen megpróbálták a lehetetlent, a Börzsöny-vidék református falvában a század utolsó éveire elkészült Isten hajlékának festett, virágmintás, fakazettás mennyezete. Középső táblájának felirata 1698. ápr. 15-i keltezéssel a templom renoválásáról számol be Dömsödi Mihály prédikátor idejéből.¹⁵

A török hódítás mérlegét a történész ekként vonja meg:

„A magyarság történetének más korszakai sem voltak háborúktól, dúlásoktól, vészekről és népapasztó járványoktól mentek, s hasonló csapásokat más népek is éltek át. Azonban a magyar történetnek 1526-tal kezdődő és 1711-ig végződő korszaka a föld népeinek minden forgandóságát ismerő történetében is külön helyet foglal el: óriási tragédia.”¹⁶

Felhasznált források:

- 1 BLASKOVICS József: Az újvári ejálet török adóösszeírásai. Pozsony, 1993.
- 1 FEKETE Lajos: Az esztergomi szandzsák 1570. évi összeírásai. Magyar Történettudományi Intézet, Budapest, 1943.
- 1 KÁLDY-NAGY Gyula: A budai szandzsák 1546-1590. évi összeírásai. Demográfiai és gazdaságtörténeti adatok. Pest Megye Múltjából 6. Pest Megyei Levéltár, Budapest, 1985.
- 1 VELICS Antal – KAMMERER Ernő: Magyarországi török kincstári defterek I. k. Budapest, 1886. II. k. Budapest, 1890. M. Tud. Akadémia Történelmi Bizottsága. <http://kt.lib.pte.hu/cgi-bin/kt.cgi?konyvtar/kt03122301/index.html>

¹ Ezer év törvényei. <http://www.1000ev.hu/>

² EVLIA 1660-1664, 355.

³ Evlia tévesen adja meg az időpontot (nem 1595/96, hanem 1552) és a meghódítóját (Ali budai pasa).

⁴ A Drégel szóból alkotott szójáték; jelentése: gerendás

⁵ A leírásban vélhetően keverednek a Drégelyre és Palánkra vonatkozó elemek!

⁶ EVLIA 1660-1664, 379-380.

⁷ ZALABAI 1984 70-73.

⁸ <http://www.torokvarak.hu/varak/derbend> Letöltés ideje: 2014. ápr. 28.

⁹ Rimay János: Kiben kesereg a magyar nemzetnek romlásán

¹⁰ BALOGH é. n. 62-64.

¹¹ SZABÓ 1990 94-96.

¹² JAKUS 1991 11. és 14.

¹³ SZOMSZÉD 1996 43-44.

¹⁴ KOCZÓ 2013 140.

¹⁵ A peröcsényi ev. ref. egyház gyűléseinek jegyzőkönyve 1812 évtől kezdve. Peröcsény Református Egyházköztség irattára. 5-6. o.

¹⁶ SZABÓ 1990 99-100.

Akácfa kínáló

Rusztikus dió 2.

CSÁKY KÁROLY

versei

Esti kép

Az ég palástján
tenyerel
az est.
Kopott foszlányok
alól,
mintragyogó
gombok,
kihullanak
a csillagok.

Egy sóhaj lett
az éjszaka,
s egymáshoz
simul las-
san
Istennek ál-
ma,
földnek hallga-
tása.

2014. szept. 9.

Önarckép

Hiába néznek rám
zsarnok
hatalmasok,
ez itt még
nem a
vám
s nem is a
révész ladikja.

Máskülönben
meg
éretlen
vagyok
halálra, dalra,
ördögi táncra,
angyalok-
kal való
szárnyalásra.

Kiestem
minden
rendezett
sorból,
kívülrekedtem
sok-sok
nagysugarú körből,
drága karikából.

Itt már
nem kell
se körtánc,
se keringő,
vonszolódik csak
az önmagába néző
kivetett kóválygó.

2014. szeptember 5-én

Kérdés

Kifáradtam e kósza
nyárban,
sok-sok nyafogásban,
minden elrejtett
ragyogásban.

Kiesek éretlenül
földi gyümölcsök
halmazá-
ból,
ősznek bőséges
kosará-
ból.

Leszek csak
megtaposott levél,
hervadt szírom,
ha addig is
kibírom.

Íme,
a tél dere
sem csap arcomba már;
egy eltévedt lepke
vergődik erre,
simogatja őt a hamis napsugár.
Vígasztalni akar
engem e táj,
de ott fenn
a dom-
bon
se hó,
se sikló
szán.

Vajon
merre tart
a kevert világ,
fakaszt-e még fűvet
a tavaszi láng?

2014.szept. 12.

Zöld juhar

Zöld juhar 2.

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

AHOL AZ ANGYALOK MUZSIKÁLNAK

Úgy esett, mintha dézsából öntenék. A szikkadt talaj szomjasan itta magába a sóvárgott nedvességet, a bokrok, fák, virágok felélénkülve hajladoztak a friss szélben.

A román–magyar határ mentén magas termetű férfi botorkált. Éjfél körül vágott a határnak. Egyszer elesett, azontúl minden lépés, a legkisebb mozdulat is fájdalommal töltötte el. A szél arcába fújta az esőt, s így még kevesebbet látott a koromsötétben. Hopp, egy fa! Kimerülten sántított a terebélyes fatörzshöz. Alatta pajeszes, zömök legény üldögélt.

– Bună seara! (Jó estét!)

A fiatalember riadtan pattant talpra.

– Maga... román?

– Mondjuk úgy, hogy romániai. Szászrégenből.

– Csak nem maga is...? Hű, de megijedtem!

– Ugyan! – mosolygott a férfi. – Se puskám, se mundérom.

A legény megkönnyebbült.

– Tudorán – rázta meg a kezét, s a nyakába borult.

– Jung.

– Azt hittem, Magyarországon vagyunk – magyarázta szégyenkezve –, és...

– A macska szőrös, mégse borotválkozik – kuncogott a szász, utána felszisszent.

– Valami baj van?

– Semmi, csak a lábam... Nyilván megrándult – huppant a fa tövébe.

Hallgattak.

– Szóval hol vagyunk? – tapogatózott a fiú.

– Hát... izé... Magyarországon, hol a csudában lehetnének? Te hova mész?

Egyelőre sehová – bökött a férfi a lábára. – Kicsit pihenek, aztán együtt megyünk tovább.

– Merre testvér, merre?

– Keletre, nyugatra, a darvak után – buggyant ki a szeméből a könny.

– Rokon? Ismerős?

– Senki.

Jung eltűnődött. Tizenöt éve tanított hol itt, hol ott, főleg német nyelvet. Gyökeret verni nem tudott. Alig állapodott meg, már számolták is fel az iskolát. Gyakran a szülők beleegyezésével, akik szerint csak a román iskoláknak lehetett jövőjük. Legutolsó munkahelye mégsem a szülői, hanem a buldózerpolitika áldozatául esett. Akkor megrendült, mintha összetört volna benne valami.

Tudoran szüleire, testvéreire gondolt. Apja hetek óta fizetés nélküli szabadságon lebzelt. Nem volt munka, valamennyi gép leállt. Bátyja börtönben, amiért egyszer horogkeresztet rajzolt a főtítkár portréjára. Azóta követik, fontossá váltak, legalábbis a Securitate szerint.

– Kezeket fel!

Az erdélyiek rémülten néztek körül. Hét géppisztolyos román állta körbe őket.

– Mit... mit akarnak? – tért magához előbb a tanár. – Ez itt magyar terület.

– Még nem, uraim, még nem – vigyorgott az őrjárat parancsnoka, egy vörös hajú, ragyás képű ember. Pitymallott. Ekkor vették észre, hogy egy árok szélén állnak, alig pár méterre a magyar határsávtól. A fiatalember nevetni kezdett, eleinte halkán, csak úgy befelé, aztán egyre hangosabban röhögött.

– Megbuggyantál? – világított arcába a zupás. – Vagy rajtam röhögsz? Nem hallod? Vágd kupán ezt a tetűt! – parancsolt a szászra.

– Én? Miért?

– Mert így akarom, mert itt csak én nevezhetek. Ha akarok, vagy fütyölök, ha éppen kedvem tartja, csakhogyan akkor nektek táncolnotok kell ám.

– Nagyon sajnálom, de ok nélkül nem szoktam pofozkodni.
– Vagy úgy! Az iratokat!
Megmutatták.
– Gondolom, tudjátok, mi vár rátok. Pfuj, hálátlan csürhe! – tört ki váratlanul. – Pártunk és kormányunk ad lakást, ruhát, mesterséget – emelte fel a kezét.
– Nemzetiségi jogokat – kontrázott rá erre gyorsan egy rózsás arcú járőr.
– Munkát – deklamálta a másik.
– Kenyeret – harsogta kórusban valamennyi járőr.
– Aztán, amikor nektek is törleszteni kell, uzsgyi, irány a határ, s még azt hiszitek, hősök vagytok – intette le a kórust elégedetten a zupás. Egy frászt! Tudjátok, ki a hős itt? Én vagyok, meg ők – biccentett a kiskatonák felé. – Természetesen mélyen tisztelt elnökünk és főtitkárunk után – vágta vigyázállásba magát –, akinek bölcsessége és forradalmi újításai az egész országot híressé és boldoggá tették. Hazánk...
Szavai a kiskatonák köhögésébe fúltak.
– Hazánk...
Megint csak nem folytathatta, hála a mennydörgésnek. Ekkor egy lapos kórakásra ült.
– Háromig számolok. Ha akkor sem ütsz, füttyentek a kutyáknak. A többit a fantáziára bízom. Egy...
A szászrégeni nem moccan.
– Kettő. Mondom, kettő... három!
Jung védekezően takarta el az arcát. De semmi sem történt, csak az őrparancsnok vihogott.
– A nap hőse. Vegyetek példát róla!
Egy pillanatig elgondolkozott, majd a románhoz fordult.
– Most te következel. Ne izgulj, nem kell megütni. Mi, románok ennél finnyásabbak vagyunk. Én csak annyit kérek... Na, mit kérek?
– Hugyozza le a fasisztát! – kiáltották a járőrök, akik már kívülről fűjték a parancsnok „vicceit”; persze nem csoda, miután az szinte naponta produkálta magát, talán parancsra, de az sem kizárt, hogy valóban kedvét lelte benne.
– Eszemben sincs!
– Szóval te is megtagadod a parancsot. Na ja, gondolhattam volna – sétált el a férfi a kipirult fiú előtt, váratlanul megfordult, s úgy rúgta hasba, hogy az hétrét görnyedt. – Egy kis ízelítő abból, amit ezután kapsz: húst benzinnel és árammal – verte agyba-főbe a srácot, hogy, úgymond, meghallja az angyalok muzsikáját is.
Tudoran a tanárra pisilt.
– Egészségedre! Látom, tanulékony vagy – veregette meg a katona a félájult fiú vállát. – Ha tetszett a menü, kérhetsz repetát is. Jutalmul megengedem, de csakis neked, hogy megcsókold a... seggemet. A román ezt is megtette, noha csak úgy reszketett az undortól meg a gyűlölettől, amint a zupás alfeléhez hajolt. Végül mégse bírta tovább, és a férfi fenekébe mart. Az felüvöltött. Tudoran hörögve engedte el, s még mielőtt bárki megakadályozhatta volna, a határsáv felé futott.
– A kutyákat!
Egy pillanat alatt utolérték. Amikor a parancsnok és a járőrök odaértek, már csak egy mozdulatlan, véres masszát láttak. A kiskatonák borzongva állták körül. A rózsás arcú öklendezni kezdett.
És a szász? Eltűnt.
– Szimat, Hektor! Pixi!
Az idomított ebek ugatva nyargaltak a fához.
– Mássz le, te fasiszta!
Jung füttyörészni kezdett.
– A hétfán füttyölőjét a kurva anyádnak! Mihai, szedd le onnan azt az idiótát!
A rózsás arcú engedelmesen kúszott a fára. A tanár azonban ügyesen védekezett, hol kitért előle, hol visszarúgta az ímmel-ámmal mozgó kiskatonát. A parancsnok tétován toporgott. Lövetni nem mert, miután a madárka se támadni, se menekülni nem akart. De akkor mit akar?
– A kölyök! – kapta pillantását Tudoran „holttestéhez.” – Ez nem igaz!

A holtest feltámadt, sőt, pár pillanat, s máris odaát van, hacsak azonnal le nem löveti.

– Tűz!

A határőrök haboztak.

– Aki lelövi, kap egy csomag Kentet.

Engedelmesen tüzeltek anélkül azonban, hogy eltalálták volna, utána újra céloztak, és megint elvétették.

A zupás vészjósló arccal nyúlt a pisztolyához...

Néhány nappal később a következő hírt közölték:

Az Agerpress jelentése szerint a napokban egy román állampolgárnak sikerült Magyarországra szöknie.

A járőrök és határsértők közt előzőleg heves tűzpárbaj robbant ki, melynek következtében a hős parancsnokot tarkón lőtték. A többiek sértetlenek.

Áldoztató tál és kehely

Niké 2

MOLNÁR JÓZSEF

Csillagok, akácok

senkik építik a
nagyra törő akácot

senkik választják ki a
nagy vizek hajóit

vágyaink templomában élők ők,
hétköznapi csodákat osztók

senkik emelik a piramisokat,
stonehenge függőköveit,
ők izzítják az úrszekeret

senkik éneklük be az utcát,
pagodát, palotákat
senkik teremtenek

kígyótartó istent,
tengerédenek
kikötőit

senkik emelik a virágzó
labirintust,
a ki nem jutók csontvázait

senkik emelik a hangrobbanást,
a békató csendet

ők óvják a madárhajnalok
ébredését,
a hallgató kövek suttogását

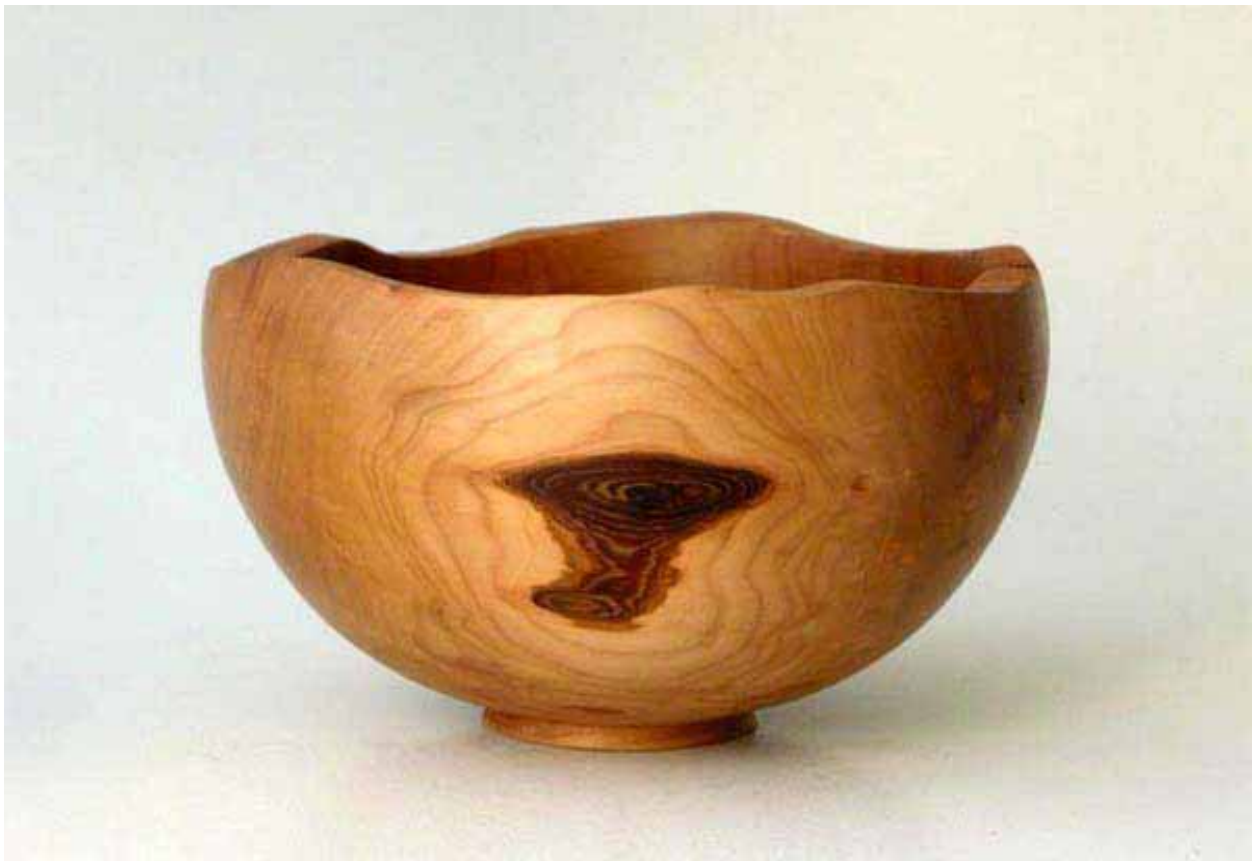
ők tartják a négy évszak
pilléreit,
ők állnak a föld
barlangjai előtt

láthatatlan világok
hídjait építik,
s adnak oroszlánsörényt

senkik a mélyből,
a csillagakácosból

Körte 1.

Kicsike

TÓTH ANDRÁS

Későn érkeztem

Sajnos, későn érkeztem Párizsba. Szegény Robespierre-t elvitték már a vesztőhelyre. Férjhez ment Jean Valjean örökbefogadott lánya, a kis Kozett (*Cozette*) is a fiatal, de gazdag muzulmán forradalmárhoz. Így, a szerény körülmények között megrendezett partin nem vehettem részt.

Párizst azonban rövid kintlétem ellenére sikerült - részben - megismernem. Ott is élnek emberek, nem csak Budapesten. Igaz, nem sokan. A világ összlakosságához mérten elenyészően kevesen. A Szajna-part két oldalán viszont eléggé koncentráltan. Hogy hányan is élnek Párizsban, azt nehéz megmondani. Egy számítási módszerről hallottam ugyan, ami megközelítően becsülni tudja a valós mértéket. A Sár dö góóól! (Charles de Gaulle) és a Leáll (Les Halles) között közlekedő metrószerelevényben csúcsidőben utazók száma alapján. Egy kocsinyi francia, egy egység. Sokkal könnyebb e módszerrel Párizs lakosságát fölszámítani, annak ellenére is, hogy egyesek lappal próbálnak embernői teret kiszorítani maguknak, pluszba. Ha bevezetnék nálunk is e számítási módszert, könnyebben lehetne megállapítani mennyi metró tüntetett a Parlament előtti téren legutóbb.

A párizsi embereket általában három ismérv alapján különböztetik meg. Vannak, akik dolgoznak, és vannak a munkanélküliek. És vannak olyanok is, akikről semmit nem tudunk, mint nálunk. A franciák, ha történetesen újra egységes, franciákból álló nemzetről álmodnának, akkor azt csak úgy tehetnék meg, ha kiköltöznenek volt gyarmataikra. A helyzet hasonlít az egykori Rómára, mikor keletről érkező népek törtek be a birodalomba.

Bevallom, egyébként nekem tetszenek a párizsi lányok. Csinosak, szépek, és jól tudnak már franciául. Egyre többen élnek vegyes házasságban. Magam is kacérkodtam különféle gondolatokkal, de a metrószerelevény ajtaja becsapódott előttem. Így már csak magamban dúdolhattam a Montmartre felé haladva: Non, je ne regrette rien, Car ma vie car mes joies, Aujourd'hui, ça commence avec toi...

Sok a mőszejő is Párizsban. Többnyire a kávéházakban ülnek és politizálnak, Metro újsággal a kezükben. A kávéházakat jól kitalálták a franciák. A nagy forradalom óta a jobb és a baloldal között folyó színlelt harc megvitatása az adrenalin-szint szinten tartásához szükséges. Ha nem volna évszázados vita a pártok közti különbözőségről, a franciák már biztosan mély apátiába zuhantak volna. Nálunk még csak a szint beállítása folyik. Addig viseljük csak el az élet nehézségeit!

Párizsban minden ugyanúgy megy, mint nálunk: négy gyermek tart el két felnőttet. Ráadásul él a négy kerék elv is. Négy gyereknek két roller kell, mert egy rolleren ketten utaznak. A járgányokat a maghreb-anyuka viszi haza az óvodából, iskolából. Ráér. Ugyanis az élelmiszerboltok délelőtt 9-ig nem nyitnak.

A franciák nem esznek reggelire mást, csak kroásszánt (*Croissan*). Hiába kerestem kilencig a nehezebben emészthetőt, sikertelenül. E keresgélés közti időben akadtam rá a halárusok utcájára, illetve a zöldségesek, húsárusok terére. Kilencig ők is rakodtak, mint a boltosok. Csigalassúsággal, időnként rákként, kimérten töltötték fel pultjaikat. Láttam pucolt, bontott csirkéket, de jóval kisebbek voltak, mint a nálunk másfél hónap alatt négy és fél kilóra megnőtt társaik. És nem voltak rózsaszínűek! A franciák jól főzik, ízletesen, igényesen. Biztosan azért, mert ezekben a csibék már eleve ízfokozóval kelnek ki a tojásból. A másik, amit a párizsiak nagyon kedvelnek, az a bagett. Népeledel. Az asztal mindkét oldalán meg lehet kezdeni. A bagettel kapcsolatban létezik egy különös szabály. 3-6 éves gyereket nem illik bagettért küldeni, előfordulhat ugyanis, hogy beakad a két lábacska közé.

Párizs a művészek, a művészetek városa. Ezért aztán az utcán szembejövő emberek közül találgattam, vajon melyikük művész, s milyen művészetnek hódolhat. Csak a rap-esekről tudtam biztosan állítani, hogy ők nagyon sokan azok. Ha egy házmaster állítja valakiről, hogy művészember, az már joggal számíthat befutottnak. Azt mondják itthon: a magyar ember ha kimegy külföldre, biztosan felfedezik. Én most várom, mi fog velem történni. Sok a galéria, a múzeum. Talán épp ezért, a Louvre-ban kevesebb időt kell sorban állni egy eredeti Giotto megtekintéséért, mint Vatikánban Renoirért. Hogy mit érdemes Párizsban megnézni? Például az árakat, a metró, és ezen kívül minden mást.

Sajnos, az időjárással nem volt különösebben nagy szerencsém. Szemérmetlenül esett. Atyai jó barátom, szeretett fotóművész mesterem viszont megajándékozott egy esernyővel, melynek nagy hasznát vettem. Rugós gombjával exponáltam, zárszerkezete tökéletesen működött. Kitűnő képeket készítettem „sötétkamrából”, a bulvárok felső szintjeiről, manzárdjairól.

BÖRZSÖNYI ERIKA

Rőt levelek, dió és gesztenye – régi ősök emlékezete

A mogorvának, barátságtalannak tűnő középkorú férfi gyanakodva nézte, amint Róza a járdán heverő diószemeket szedegeti. Éjjel vihar volt, sokat levert a fáról. Az asszonynak régi szokása, hogy ősszel jártában-keltében a zsebeit hullott dióval, fényes barna héjú vadgesztenyével megtömje. Régi ruhák zsebeiből, fiókok mélyéről évek múltán is előkerülnek gesztenyék, diók, vagy csak annak héja, mert a tökéletes forma megbűvölte és nem volt szíve kidobni, miután megszáradt.

Különös varázserőt gyakoroltak rá ezek a termések. Főleg a vadgesztenye. Úgy érezte, ha kezébe vesz egyet, valami ismeretlen energia áramlik testébe. Persze a lelke mélyén tisztában volt azzal, hogy ez csak játék, de valahol nagyon mélyen gyökerezett benne. Gyermekkora óta várta a nyár végét, hogy kinyíljanak a gesztenyefákon érlelődő zöld burkok és belőlük a fényes-friss termések, mint az ősz hírnökei, a földre hulljanak.

Kislánykorának régmúltba veszett őszein Nagypóval szedte a hosszú úton, míg az iskolába értek a szebbnél szebb formájú vadgesztenyéket, melyekkel aztán komoly terveik voltak. Az általános szegénység éveit voltak azok. A háborút még alig heverték ki az emberek, nem akadt pénz gyermekjátékokra. Csak karácsonyra, vagy születésnapokra tudtak összekuporgatni valami kis pénzecskét, amiből megkapták a gyerekek a rég áhított építőkockát, könyvet, vagy babát.

Annál nagyobb szerep jutott a találékonyságnak, és mindenféle termésből remek játékokat lehetett készíteni, ezt minden gyerek tudta. Gesztenyéből, meg üres gyufásdobozokból bababútort, bogáncsból emberkéket a babaszobába, rongyból babát és azoknak ruhákat varrni nagy móka volt. Aztán történeteket talált ki velük és azokat játszotta el: ezt nem lehetett megenni soha.

Aztán ahogy Róza felnőtt, a játék már elmaradt, de mindig kereste az olyan utcákat, ahol gesztenyefákat ültettek az út mentén valamikor régen. Tavasszal a fák, amikor virágba borultak, szeretett elmenni alattuk, és gyönyörködni a gesztenyegyertyák látványában.

Ősszel pedig szinte vadászott a legszebb gesztenyékre.

Hasonlóképpen volt ez a dióval is.

Múltba merült, mára megszépült gyermekkorában a dió különleges szerepet töltött be. A hegyen voltak diófák, melyekről ősszel, amikor eljött az ideje, hosszú rudakkal verték le a termést és aztán a fák alatt hajlongva zsákokba gyűjtötték. Róza és nővérei: a három kislány gyakran segítettek a felnőtteknek.

A kicsike Róza tudta, ha a zöld héjat kézzel lefejt, az megfogja a kezét. Csodálta a dióhéjak tökéletes szerkezetét, és formáját, a természet alkotását. Szerette úgy feltörni, hogy a két fél dió egyben maradjon, bár akkor nehezebb volt kiszedegetni belőle a dió belét. Ha sikerült ügyesen feltörnie és nem zúzta össze a dióhéjat, azzal kiválóan lehetett játszani, miután a friss, még „tejes” dióbelet kieszegette belőle.

Kincseit elraktározta, hogy aztán karácsony előtt a karácsonyfára díszet készítsenek: Dióbél királyfit, és a királyleányt, akiről a mese úgy szólt, hogy dióhéjba kerekedtek, a Küküllőn leereszkedtek és boldogan éltek, míg meg nem haltak.

Télen gyakran kaptak valamilyen formában csemegének diót. Édesanyjuk szinte a semmiből képes volt a világ legfinomabb diós süteményeit elkészíteni.

Ritkán jutott akkoriban a család asztalára hús, szegények voltak az emberek, és az ellátás is akadozott falun. Péntekenként jött a henteshez hús, akkor órákon át kellett sorban állni érte.

Édesapjuk mindig mondta, a dió még a húst is helyettesíti, mert rengeteg fehérje van benne. Aki sok diót eszik, nem lesz beteg!

Így mosódott össze gyermeki képzeletükben a hasznosság a játékosággal.

Azon a másik őszön, amikor történetünk kezdődött, a már felnőtt Róza a járdán szedte a lehullott diót és a mogorvának látszó férfi figyelte őt, mindez pár pillanat alatt lepergett emlékezetében.

Két tenyere tele volt már dióval, felemelte, odamutatta a férfi felé.

- Nem bánja, hogy felszedtem? – kérdezte tőle. Tudja, szeretem, meg úgy tartom, ha van a zsebemben dió, vagy gesztenye, szerencsét hoz.

A férfi elmosolyodott és engedékenyen biccentett.

Évek teltek el. Róza már sokadik éve megy végig ugyanazon az úton naponta kétszer: az iskolájába és vissza, és figyel a hatalmas diófa alatt a járdán: van-e hullott dió?

Egy napon a férfi bent a kertben állt, amikor ő a ház előtt elhaladt. Köszöntek egymásnak és a gazda kérte, várjon kicsit.

Lehajolt, pár szem diót vett a kezébe és a kerítéson át Rózának nyújtotta.

- Ezt magának szedtem, mondta.

Lábánál játékos fehér kiskutya ugrált. Róza elvette, megköszönte a diót és a zsebébe tette.

CSÁKY KÁROLY

Vallásos népelet, népi vallásosság Lukanényén

A nép, egy-egy egyházközség vallásos életének, a vallásosság megnyilvánulásainak különféle módjai, szinterei lehetnek. A mélyen hívő katolikus ember *templomjáró*, azaz rendszeresen részt vesz a vasár- és ünnepnapra szentmiséken. Templomára áldoz, azt rendben tartja, berendezésének biztosításához, felújításához anyagi lehetőségeihez mérten hozzájárul. Így van ez Lukanényén s filiáján is.

Amint a plébánostól tudjuk, Nényén a Jó Pásztor templomban a vasárnapi szentmiséken mintegy 220-250 hívő vesz részt. A Mindenszentek templomban 350-400-an vannak egy-egy vasárnapi istentiszteleten. Összesen tehát *több mint hatszázán járnak rendszeresen templomba* az alig másfélezer lakosú faluban. *Karácsonykor* körülbelül ugyanennyien gyóznak és áldoznak. Nénye így az Ipoly menti katolikus magyarság egyik legnagyobb bázisa Ipolybalog, Csáb és Ipolynyék után.

Ünnepélyes *elsőáldozást* minden évben tartanak, újabban a Jó Pásztor templomban is. *Bérmálkozást* kétévenként rendeznek, régebben csak minden hét évben került sor eme szentség kiszolgáltatására. Hitoktatásban minden gyermek részesül.

Nyolc éve a plébánia mellett *pasztorációs központ* is működik, mely *Nagy János* atya idejében épült. Nyáron ezt fiatal táborozók foglalják el, egyben tovább mélyítve vallásos ismereteiket is. Nem marad el a szentmise a tanévnyitókora s a tanévzárókora sem, tehát az iskolaévet a templomban kezdik, s ott is fejezik be a diákok, annak ellenére, hogy az itteni iskola nem egyházi.

A hívek a plébános kezdeményezésére minden évben elvégzik a *Szent Rita-nagykilencedet*, minden hónap 13-án sor kerül a *fatimai engesztelésekre*, a *Szent Orbán-napi ünnepségekre*. Advent kezdetén megtartják az *öregék szentmiséjét*, *nagypénteken* pedig sötétedés után *keresztutat* tartanak végig a falun, egyik templomtól a másikig.

Nényén is nagy hagyománya van a *Rózsafüzér Társulatnak*. Ma a plébániaközségben s a filián, *Bátorfaluban* öt húsz tagú csoport működik.

A társulat régi tagjainak nevét a megmaradt dokumentumok őrzik, megvannak a templomi zászlóik is. Egykor a Rózsafüzér Társulatban negyedszáz „rózsa” is volt, de akkor minden rózsza csak 15 taggal rendelkezett. Ezt a háromféle rózsafüzér 5-5 titkának száma adta ki. Ma már négyféle rózsafüzért imádkoznak négyszer öt titokkal, ezért a huszas csoportok, illetve a 20 tagú rózsák. Amint *Híves József* (1939) adatközlőm elmondta, az ő gyerekkorában 6-7 csoport működött, s a rózsafüzér-titkok cseréjekor a tagok *„litánia után énekölve mentek az oltár köré, és beváltották a cédulát”*. *Lenicky Pálné Sladovnik Ilona* (1929) közölte, hogy fiatalabb korában a társulatnak Nényén 15 rózsája volt, s ez 225 tagot tett ki. Minden hónap első vasárnapján a litánia végén cserélték a titkokat. Énekelve mentek az oltár körül, s eközben történt a csere. Egy hónapig volt a cédula egy tagnál, s az alatt minden nap mindenki elmondta az egy tizedet. De volt olyan is, aki mindhárom titok mind az öt tizedét elmondta naponként.

Vannak a nényeiek közt *örökös rózsafüzér-tagok* is. Ezek felváltva, a nap mind a 24 órájában imádkoznak, de csak a kijelölt napokon. Az időpontot közösen jelölik ki, s az illető abban az órában elimádkozza mind a négy rózsafüzért. Nényében ezt a társaságot *Gyapjas Veronika* és *Cvengel Mária* alapították. A tagságot csak örökölni lehet, azaz az élő tagnak halála előtt át kell adnia azt valakinek. A társulat elhunyt tagjának temetésekor itt is ráteszik a koporsóra a *„nagy olvasót”*, viszik a *„társulatos lobogót”*, a tagok pedig égő gyertyát tartanak kezükben.

A vallásos hitélet templomon kívüli megjelenítései a különféle *körmenetek* is. Ilyenkor a hívek kivonulnak a templomból, a pap körbeviszi az Oltáriszentséget, a hívek a Feltámadt Krisztus vagy a Szűzanya szobrát viszik. A menet kivonulhat a keresztekhez, a búzatáblához stb. Az ilyen *processzióknak* számtalan más kelléke is van még, például a körmeneti kereszt, a templomi zászlók, a supellát (baldachin), az égő gyertyák, a virághintő kosarak stb. Egy 1761-es visitáció a körmenetek közül feljegyezte az *úrnapit*, a *boldogasszonyit és a húsvétit*.

Úrnapkor négy *gulipkát* (kunyhót, sátor) állítanak. Régebben „*akik az egyházhoz közelebb vótak, azoknak levét a házukná*“ . Általában a nagyobb gazdák háza előtt állt az úrnapi sátor. Egyik mindig a *templomnál* állt, aztán később a másik a *juhász házá*nál, harmadik az *Estyi keresztyinél*, negyedik pedig ahol most van a *patika*. Napjainkban a sátrakat közösen díszítik a rokonok, a családok. A *gulipkák* oltárára a **Jézus- és a Mária Szíve-szobrokat** tették, teszik ma is. Manapság a **Fájdalmas anya szobrát** is oda helyezik. Ahol a Jézus Szíve-szobor áll, azt a *gulipkát* fehér és piros virággal, ahol pedig a Mária Szíve-szobor van, fehér virággal díszítik. Régen az összes lány fehérbe öltözött ilyenkor, a virágot hintő elsőáldozó lányok pedig az elsőáldozási ruhájukat vették fel.

A **feltámadási körmenet** „*a komonista világba’ le vót szűkítve, csak a templom körö mehettek*“ . Ma kimegy a menet a faluba. Elöl halad a templomatyá a Feltámadt Krisztus szobrával. A pap a *supellát* alatt viszi az *Oltáriszentséget*. Az emberek kezében égő *gyertyák* vannak.

Búzaszentelőkor elöl viszik a körmeneti keresztet s a kisebb lobogókat. Ahhoz a táblához mennek, ahol a legszebb a búza. Miután a pap azt megszenteli, a hívek egy-egy szálát tesznek belőle az imakönyvükbe.

Keresztjáró napokkor, mikor a kökény virágzott, a bő termésért is imádkoztak. A *processziót* a pap vezette, egyik nap az egyik kereszthez, másnap a másikhoz, majd a harmadikhoz mentek.

A **nagyböjti keresztjárást** *feketevasárnap* kezdték három órakor. Nagyhéten minden nap jártak, nagycsütörtökön minden kereszthez elmentek. A pap ilyenkor nem járt a hívekkel.

Szokásban volt a **Szentcsaládjárás** is. Hajdan a templomban megáldották a Szentcsaládot ábrázoló szobrokat, képeket, s onnan vitték szét a családokhoz. Ma 5-7 családnál mondják csak a kilencedet, egy helyen minden nap.

A karácsonyi időszak előtt, **adventben** szokás volt a múlt század közepéig a **betlehemezés**, az **ostyahordás**, a pásztorok **aprószentekvessző-hordása** és az **ablakok alá járás**, azaz a kántálás.

A templomi szertartásoknál, a körmeneteknél, búcsújárásoknál és az egyéb vallásos alkalmaknál nagy szerepük volt az **előimádkozóknak**, az **előénekeseknek**, a **harangozóknak**, a **kántoroknak**, a **templomatyáknak és sekrestyéseknek**. Az utóbbi évtizedek ilyen beosztású nényeiek közül megemlíthetjük a következőket: *Híves József, Híves Vince, Híves Veronika, Nemcsok István, Baska Mihály, Tóth Pesta István, Koháry Elvira, Baska Erzsébet, Antalné Ohajda Rozália, Gyapjas Veronika, Tomasik Jánosné Nemcsok Mária, Orem Józsefné Nozdroviczky Mária, Juhász Pálné Baska Mária*,

Hagyományá van Nényén is a **búcsújárásoknak**, **zarándokutaknak** is. Leggyakrabban **Kékkőbe** és **Mátraverebély-Szentkútra** jártak, de eljutottak egynéhányan távolabbi helyekre is, például **Máriapócsra, Selmebányára és Máriavölgybe**. Régebben egy-egy búcsúút, illetve ott tartózkodás több napig tartott, s gyakran az egész utat gyalog tették meg. A szentkúti zarándokutat kombinálták: gyalog és vonattal is mentek. Szentföldre és Rómába csak újabban jutott el egy-egy zarándok innen.

A vallásos élet megnyilvánulásának bizonyítékai a községben látható **szakrális kisémlékek** is. A faluban a szakrális tereken, a főút mentén, a házak kertjében s a település határában tizenhét kereszt, feszület áll. Tizenkét porta udvarán, kiskertjében látható kisebb-nagyobb barlang, kápolna, vagy képoszlop. Van a faluban két szobor és két emlékmű is. De akad egy-egy családnál kisebb házikápolnácska és házioltár is.

Egykor több olyan **archaikus imádságot**, szöveget is ismertek az itteniek, melyek az imakönyvekben nem szerepeltek. Mára ezek legtöbbször elfelejtődött. Az alábbi Juhász Pálnénál jegyeztem le, aki ezt nagyanyjától, Tóth Pálné Híves Zsuzsannától (1885) tanulta. Minden reggel és minden este elimádkozza ma is. Így hangzik:

„*Az angyalok énekelnek,
Kelj föl Mária, mert Szent Fiad
A zsidók keresztre feszítik.
Minden csöpp vére szétcsöppen,
Az angyalok összeszedik,
Isten elébe viszik.
Aki ezt az imát elmongya,
Része lesz a paradicsomban.*“

A következő imádságot gyűjtőútam során hallottam nényei adatközlőimtől:

*„ Kereszt alatt a Szentanyám,
Hallgasd te is forró imám.
Keseredett szívvel szólok,
Szent Fiadhoz fohászkodok.
Légy szószólóm kérésemnek,
Ne hagyj el, ó életemben.
Mikor eljön végső órám,
Állj mellém, ó Szűzanyám. Amen!“*

Mai úrnapi gulipka a Jézus-szve képpel (archív felvétel)

Szabó Anna néni házioltára (Csáky Károly felvétele)

Körmenet az 1940-es években (archív felvétel)

Elsőáldozás 1984-ben

Az 1923-ban emelt világháborús emlékmű (Csáky Károly felvétele)

XV Rózsza 1928.

Verető: Flives Lajosné sódó

Név			
Flives Lajosné	1		
~~Buris Mária~~		Buris Anna	2
~~Michnya Erzsébet~~		Kalózi Lajosné	3
~~Gladoonik Erzsébet~~	1901.	Flives József	4 1901. 5. 12.
Mikula Anna		Hustyavó Erzsébet	5
Mikula Katalin		Hideg Mária	6
" Borbála		~~Erzsébet~~ Petrovics Mária	7
" Ferenc		Jánoska Erzsébet	8
Lőrinc Verona	1930	Gonda Erzsébet	9
" Verana		~~Erzsébet~~ Katalin Petrovics Mária	10
Ohajda Mária	11		
" Apola	12		
Tamber Istváné	13		
Petrovics Mária	14		
Jánoska Rozália	15		
		Károly Károly	

A Rózsafüzér Társulat XV. rózsájának tagjai 1928-ban (Csáky Károly felvétele)

A Rózsafűzér társulat régi zászlója (Csáky Károly felvétele)

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

versei

Homokszemező

esze veszett óra, semmivé tesz,
homokszem vált színeket,
mutogatja magát, tetszeleg,
rikácsol, figyeljete már,
rám, rám, rám, ... mire másra

szemezzünk, pupillát állíts,
ne vakoskodj, az összhatás pereg,
csodálkozó, hát szereted

tulajdonképpen a hóvirág már
kihirdette, csak rád vár, te meg rá,
kire-mire, hol és mikor

a hogyan csak díszlet, felmázolt
... élet, de melyik buborékban
a párhuzamosak közül,
igaz mind egy pontról nyílt és
nyílik, minden Nagy Év tavaszán

a dűnék közé sodor homoktenger
sehol partjairól a sirokkó,
új szemek dörgölöznek, szemeznek

Foszlányaid

borvirág az, piroslik,
évekig küzdött létéért,
(metszi-csípi a szél,
orrvédő nincs, csak jegeld)
szimatokból bölcsekedett,
szerelmet hord körbe,
kölyökségeket,
égbemeszelt fogócskát,
ípiapacsot, ...

déja vue, ...
de ne feledd,
keverd újabb gyerekségedhez

füled botját se mozdítsd,
ha csak visszhangja
toporzékol a csendnek,
jön az, a tegnap is dobban,
az ősz szétdobált bokrok
alá dugdosta leveleidet,
mikuláshoz,
jézuskához,
remegett szerelmeidhez

ha arra tántorogsz,
ne rugdald vissza a napokat,
ha nyarad már el is illant

majd ne felejts vesszőt
metszeni,
ritkuló gondolataid közé,
suhogtatni,
rezgő fejed körül
korbács helyett pattogtatni,
- azt képzelni -
hogyan valljon a pillanat,
újabb élt-vélt dolgokat,
... és azt se feledd,
utánam pontot tegyél,
ha mindezt elolvastad

Cserke

Cser 2.

POLGÁR VERA

Ne bízz a majákban!

Jóslat: *Az ősi maja civilizáció száznegyvennégyezer napos naptári ciklusa 2012. december 21-én ér véget. Ekkor bekövetkezik egy újabb „nagy bummm”, és ennek a világnak annyi.*

Balog János ötvenöt éves vízvezeték-szerelő pizsamakabátjának bal zsebében. huszonhárom óra ötvenkilenc perckor megszólalt az egyáltalán nem okos, sőt... mobiltelefon. Nini Rosso Il Silencio című művének dallama “noha többnyire a tábori takarodó idejét hivatott jelezni” Balog esetében az ébresztőóra szignáljaként szolgált. A felharsanó trombitaszóra Balog János kiugrott ágyából, és ruganyos léptekkel a konyha felé vette az irányt. Résnyire nyitotta a keskeny ablakot, és mélyen belefülelt az éjszaka csendjébe. Amikor néhány másodperc elteltével meghallotta a közeli templom éjféli harangzúgását, a gáztűzhely melletti falra szegezett 2012-es falinaptár elé lépett, és egy lendületes mozdulattal leszakította a ködbe vesző, téli hegycsúcsot ábrázoló művészi fotográfiát, melynek bal alsó sarkában a december hónap alatt a húszas szám virított. A lap alól előbújó, hópelyhek szötte fátylon átderengő apró széncinege portréja előtt bokáját összecsapva katonásan tisztelgett, majd egy határozott főhajtással köszöntötte az ugyancsak bal sarokban meghúzódó huszonegyes számot. Ez volt a kalendárium utolsó lapja. A mögötte sorjázó tízet már júniusban kitépkedte.

Hát elérkezett! – nézett meghatottan a kevésbé művészi, de ornitológiailag korrekt fényképre, majd becsukta az ablakot. Egy kevéske időre megfeledezett a már két napja gyötrő fájdalmat okozó szúvas fogáról, amelyet a hátralévő időszak rövidsége miatt nem tartott érdemesnek kellemetlen fogorvosi procedúrának alávetni. Mintegy fél deciliter pálinkával átöblítve a fájdalmas területet, leült a konyhaasztal mellé, és várta a vég kezdetét. Csaknem félórányi hiábavaló üldögélés után visszafeküdt az ágyába. Ezt megelőzően állatgondosan felkötötte egy sötétzöld nyakkendővel, arra az esetre, ha mégis álmában érné a pusztulás megsemmisítő ereje, és magatehetetlenül sodródna a szálló por és hamu mindent bekebelező, ordas örvényében. Sokáig bámulta a mennyezeten vibráló, a szemközti ház reklámfelületéről beszűrődő, apró fényfoltokat, és a várakozás izgalma egész testét átjárta. Mindezek ellenére hajnaltájt mégis elnyomta az álom. Nyolc óra után néhány perccel újra a telefon hangjára riadt. Ingerülten kapott a zsebéhez, és a titkárnyó érdeklődésére “kibújva a pecsétes nyakkendő szorításából”, határozottan kijelentette, hogy őt ne várják, vége a dalnak. Ezentúl nem kell fillérekért dolgoznia, keressenek más hülyét helyette, ha lesz még ember egyáltalán a Földön, és a főnöke feldughatja a kifizetetlen bértartozását, mert öneki már az ég egy adta világon semmire sem lesz szüksége. Leszámítva egy jó fogorvost – figyelmeztette a hasító idegfájdalom –, de most már kibírja azt a pár órát, ami még a napból hátra van – gondolta. “Azzal kinyomta a telefont, és egy újabb adag pálinkával a szájában megpróbált ismét elszenderedni.

Megkönnyítendő a nyúlóssá lett várakozás idejét, bekapcsolta a rádiót. A könnyed zenét sugárzó adásból Balog János arra következtetett, hogy hozzá hasonlóan mások “és ez esetben a közszolgálati rádió vezetői testületére gondolt” szintén úgy vélik, hogy a végjáték nem is lesz olyan rettenetes, és a zene jótékony hatása fájdalommentesen fogja átlibbenteni a mintegy hétmilliárd embert a hegyek, völgyek, tavak, folyók és tengerek összes cókómokjával együtt a kitágult univerzum végtelen befogadásába, ahol elemeire széthullva mindenki némán eltűnik az amúgy is hangtalan világűrben. Gondolatainak színes kaleidoszkópjából az időről időre magához vett, kétes tisztaságú törköly újabb és újabb fantáziaképeket ugratott elő, és a fentiekhez hasonló képzetek jegyében hamarabb telt az idő. S minthogy délután kettőig nem történt semmi - eltekintve a meglódlult gyulladás következtében gombóccá duzzadt bal arcfelétől-, Balog János kénytelen volt szembesülni a makacs és földhözragadt realitással, miszerint megéhezett.

A hűtőszekrényhez tántorogva örömmel fedezett fel három elárvult tojást gubbasztani az egyik üres rekeszben, és egy kis darab, avasodásnak indult, ám a szükségben mégiscsak felhasználható szalonna is

előkerült a fridzsider középső polcáról. Egyéb, emberi fogyasztásra alkalmas élelmiszert Balog János előrelátó gondossággal már néhány nappal korábban felhasznált szerény vacsoráinak elkészítéséhez, a maradékot pedig összecsomagolta, és a kukába helyezte. A tojás és a szalonna a darwini létért való küzdelem genetikai kódjának köszönhetően megúsza a kíméletlen megsemmisítést, és délután fél háromkor már átesett a kiadós rántottává válás metamorfózisán, majd újabb törkölyös öblítés farvizén szerencsésen landolt Balog János gyomrában. Délután öt óra tájban az éték konkrét epegörccsé szublimált, majd másfél óra elteltével heveny gyorsasággal távozott a kettős fájdalomtól elgyengült korpuszból.

Balog János este nyolc órára már határozottan elszontyolodott. Csalódásának legfőbb oka az ősi maja kultúrába és a bulvársajtó híradásának valós értékébe vetett hitének megingása volt. Ehhez hozzájárult fokozódó reménytelensége az ügyben, hogy korábban hűtlen asszonya a végső napon mégiscsak visszatér, és kéz a kézben hagyják el ezt a romlott világot, de legalábbis módja lesz még egyszer egy kicsit megszutyongatni. Minthogy az asszonynak és a világvégének halvány jele sem mutatkozott, viszont a maradék bal felső kettés egyre sürgetőbben követelt valamiféle beavatkozást, Balog csaknem három órával a világvége napjának lezárulta előtt kénytelen volt elindulni az ügyeletre. Megpillantva a folyosón üldögélőket, higgadtan állapította meg, hogy éjfél előtt semmiképpen nem jut a fogorvos közelébe, így marad esély arra, hogy ha mégis bedől az egész világegyetem, legalább a foghúzás kínját megússza.

Éjfél után három perccel Balog János reszketegen felkapaszkodott a fogorvosi székbe. Nem kért injekciót, mihamarabb szabadulni akart a rossz fog terhétől. Az orvos nem sokat teketóriázott – ha nem, hát nem – és nekifogott. Az üvöltés kihallatszott jóval a folyosón túlra is, és egy tömbbe fagyasztotta az amúgy is félholtta dermedt várakozókat.

December huszonkettedikén, nulla óra harminc perckor Balog János ötvenöt éves vízvezeték-szerelő véres-habos nyálat köpködve hazafelé gyalogolt. Jócskán kimerítette az előző huszonnégy óra. Hazaérve, ruhástól bedőlt a vackába, és meg sem moccan reggelig. Álmában egy apró ladikon ringatózott valahol a Karib-szigetek napsütötte partjai közelében. Reggel időben ébredt, ahogy azt megszokta már, és elindult dolgozni.

A munkahelyére érve a kapuban a portás morcosan útját állta, elvette a belépőjét, és a kezébe nyomott egy vékony borítékot. Az elmaradt bére volt benne. Balog tétován forgatta a pár darab tízezrest, majd begyúrta a zsebébe. Lassan megfordult, és elindult a villamosmegálló felé. Erősen szédült, és mintha a lába alatt is megcsúszott volna a betonút. A hirtelen kerekedett, heves szél meglobogtatta a nyaka köré tekert sálát, és egy erőteljes lökéssel lefújta fejről a kötött sapkát. Ügyetlenül kapott utána, de csak a csípős, decemberi levegőt sikerült megmarkolnia.

KEREKES TAMÁS

A barackba zárt szellem

Holt Költők Társulata
interjúk holt írókkal XII. rész

Találkozás Ady Endrével a Három Hollóban

Ady mellett ott volt Reinitz Béla s sokan mások

- Endre! Miért vagy ilyen lehangolt?
-Most engedtek ki a vizsgálati fogságból.
-Micsoda?
-A vád betörés volt.
-Hogyhogy?
-Azt állították, hogy betörtem. Ez igaz is, betörtem Dévénynél új dalokkal. De garázdaságra való felbujtással is vádoltak.
-Hát azt meg miért?
-Mert azt állítottam, hogy minden egész eltörött.
-És mivel védekeztél?
-„A pő, ha engemély kimár, de mindegegy, ha vildagár.” De azt is hozzátettem, hogy „Ki látott engem?”
-Értem. De ugye akkor pont Verecke híres útján jártál.
-Igen, s Theisz Elek rendőrőrkapitány, személyes ismerősöm a zengerájából, elengedett.
-Endre! Ez a legnagyobb hiba, amit elkövettél?
-Nem. A legnagyobb hiba az, hogy nem neveltem meg Kun Bélát.
-Házitanítója voltál?
-Igen. De az apja azt írta nekem, hogy ne bántsam a fejit neki, mert az a leggyengébb pontja.
-Azt is beszélük, hogy meghamisítottad a születési anyakönyvi kivonatod, Endre!
-Én csak annyit mondtam, hogy Góg és Magóg fia vagyok. A vádemelés elmaradt. Mindent tisztán nem érthettem, mert az is mondták, hogy ;n vagyok az új énekes Vazul. Akkor jött a forró ólom a fülembe. Kösz szépen, jól vagyok.
-Kérsz egy meszely bort?
-Még kérded?
Hisz
*„A lelkelem ódon, babonás vár,
Mohos, gögös és elhagyott.!”*
Tehát nem tettél terhelő tanúvallomást?
-Ezt válaszoltam: „Nagy az én bűnöm. Vessen is,
Kire a végzet mérte,
Hogy a könnyek szfinksz-asszonyát
Megérezze, megértse”
-Aztán még Theisz Elek azzal vádolt, hogy megettem a vád legfontosabb bizonyítékát, az Új versek-et.
-És megetted?
-Meg, rágós volt, de nem volt más választásom.
-Endre! Valami pedofil ügy nem volt?
-De, fejemre olvasták, hogy:
*„Én beszennyezlek. Én beszennyezlek
A leghavasabb, legszebb éjen:*

Hiába kísértsz hófehéren.

Színem elé parancsolom majd

Fehér köntösös szúzi árnyad,

Saját lelkemből fölcibállak.”

Közlekedési vétséged nem volt?

-De, azt mondták, hogy engedély nélkül vezettem konflist.

-Ezt hogy találták ki?

-Ez olvasható a jegyzőkönyvben:

„Királyném, kigyúltak a lángok,

Aranyos hintónk, íme, száll,

Ma a nép közé vegyülünk el,

Te a királyné s én a király.

Lásd, ez a fényes kocsitenger

A villámfényes fák alatt

Miérettünk hullámszik, fénylik,

Hogy téged s engem lássanak.

Királyném, bocsásd le a fátylad:

Ma este kegyosztók leszünk.

(Döcög, döcög az ócska konflis

És mi sápadtan reszketünk.”

„-Mi lesz a megoldás?

-Jött értem a fekete hajó

Jött értem fekete vizen.

Álom-királyfit, vitt tova vitt

Moslék-országnak mentiben -

Fekete hajó, fekete vizen.

Moslék-ország, hajh, cudar ország,

Hajh, Hortobágy, zsír-szívű rém;

Hajh, Átok-város, Redves-ugar:

Pizsok-hazám, mit kapaszkodsz belém?

Fekete vizeken jöttem én.”

(Karinthy Frigyes)

Juanita Castro lánya Fidel Castróról

Juanita Castro, a korábbi és mostani kubai elnök, Fidel és Raúl húga személyes hangú, izgalmasan megírt visszaemlékezésiben családjá történetét meséli el. Bemutatja azt a családi hátteret, amely más és más emberré formálta a három testvért: Fidelből forradalmár, majd keménykezű diktátor lett, Raúl visszafogottabb, humánusabb, inkább demokrata államférfi, Juanita pedig a kubai rezsime ellensége, aki a közlekedési vétség hatására emigrált hazájából, s a kubai menekültek segítségét tűzte ki céljául. Keringett róla a legenda, hogy a CIA-nak dolgozott, de, mint sok minden másról, erről a legendáról is lerántja a leplet. Könyve izgalmas olvasmány mindazok számára, akiket érdekel a diktatúrák lélektana, a történelem és az ember személyes történetének szövevényes összekapcsolódása

Fidel Kubája- Valdes szemével, aki Kuba első számú közellensége Castro szerint

Egy Jevgenyij Jevtusenkóról kubaira változtatott nevű úrhajós lánya sikerrel felvételizik az egyetemre, de ennek az ára, hogy sikerrel szerepeljen a Világ Legnagyobb Hazugsága Versenyén. A főszereplő,

mármint a novellafüzer főszereplője, az első helyet szerzi meg. Ezen a nemzetközi megmérettetésen egy francia, egy amerikai, egy orosz és egy kubai vett részt. Amikor a franciára került sor, és a zsűri tagjai kérték, hogy mondja el a legnagyobb hazugságot a világon, az mindenkit fölényesen végigmért, hetykén szívogatta a fogát, mint aki azt mondja "Na ezt figyeljétek barátocskáim, sima ügy, hogy ki fog itt győzni!", összedörzsölte tenyerét, és a mikrofont összenyálazva rákezdett:

-Az én országomban nincs munkanélküliség, és még annál is kevesebb a rasszizmus. Ezen kívül nagyon vendégszeretőek vagyunk a külföldiekkel. Tapsvihar hullámzott át a termen. A zsűri tagjai elégedetten bólogtak. Nem rossz, sőt nagyszerű. Az amerikai következett, aki egészen ártatlan képpel állt ki a nézők elé, azonnal általános derűtséget kiváltva. Csodálkozva elmosolyodott, és meg sem várta a kérdést, hogy mondja el, mit tart a világ legnagyobb hazugságának, kibökte.

-A watergate egy dezodormárka. A vietnámiak a testvéreink, a háború alatt puszkilodtunk, nagyon szeretjük egymást.

Na volt ám erre kiáltozás és gúnyos nevetés. A zsűri megjegyezte, hogy most aztán nehéz lesz dönteni. Nagyon szoros verseny várható. Az amerikai távozott, és az orosz foglalta el a pódiumot. Csipős gőz párasította be az ablaküveget, a nézők undorodva befogták az orrukat. Tovább nőtt a megvetés, amikor a kövérkés, kopaszodó ember-ritkás, szőke haj nőtt csak a fején -felemelte az öklét, bizonyos divatjamúlt szobrokat utánózva, és energikusan, férfiasan közölte:

-A Szovjetunióban, elvtársak, nincsenek koncentrációs táborok Szibériában, és a vezetőink min egészséges, antialkoholista emberek.

őrzöngő taps. A zsűri 9:9-re értékelte a teljesítményét, ami addig a pillanatig a legmagasabb pontszám volt. Akkor megjelent a kubai: egy félénk kamasz lány. Amikor megszólította a hangosbemondó, tetőtől talpig libabőrös lett, majd tántorogni kezdett, és hasra esett az arany virágmintával díszített lila szőnyegen. Még a sebhelyek is összehúzódtak a testén. A francia segített neki feltápáskodni. Alma Desamparada a mikrofonba kapaszkodott, a zsűri elnöke pedig így biztatta:

- Kérem, el tudná nekünk mondani a világ legnagyobb hazugságát?

Alma Desamparada a mikrofonhoz tapasztotta az ajkát, és így suttogott:

- Én úgy gondolom..

Mindent elsöprő ováció és eufórikus éljenzés hangzott fel. A zsűri egybehangzóan maximális pontszámot, 10. -est adott neki. Miután aláírták a jegyzőkönyvet, a közönség még mindig lelkesen éljenezte a győztest, a zsűri tagjai felmásztak az emelvényre, dobogtak és ugrándoztak örömeikben.

„Kuba. Kutyakadékos nyal fel egy kislány az utcáról éhenhalás ellen, zsákbamacska az nem más, mint macskát eladni nyúlhús helyett. Epileptikus delíriumban négyszer megkéselt kislány, ledarált ember havannai darált hús lesz, gyilkosnak vagy katonának lenni ugyanaz Kubában, szöveget vernek egy ember fejébe, majd halálra ítélik. Azaz: "Alighogy beléptek, a posztos örbe botlottak, aki szögesdróttal egy bekapcsolt, szikrákat hányó televízióhoz volt kötözve, a szája pedig be volt tömve egy tekeres szaros vécépapírral, a fején kalap gyanánt összehányt bili. A hálóteremben elszánt fiatal emberek gyilkolásták egymást. Ratero egy fiú nyelvét borotválta rozsdás Astra pengével, amikor rátaláltak, a másik ugyanakkor Ratero fejébe vert be éppen egy rozsdás szöveget. A koponyából később soha nem sikerült kioperálni a hatalmas szöveget. Az orvos úgy vélte, hogy ha megoperálja, belehal. Szörnyű fejfájásokkal járt. Soha többé nem szabadult a börtönből, celláról cellára került. . Se szeri, se száma a gyilkosságoknak, amelyekkel vádolták. 1994-ben elengedték, három napot kapott, hogy kihasználja az alkalmat és átszökjön egy tutajon Miami-ba, ha visszatér, megduplázzák a büntetését, ami már így is maximális. Kihasználta a szabadságot, felkoncolt és megerőszkolt kilenc nőt. Boldogan és hazafias Érzésekkel tért haza. Már nem képes kínzás nélkül élni. Ha még egyszer születik, akkor sem tudja letölteni a büntetését.”

Szatirikus, riasztó kép Kubáról, Fidel Castro nem véletlenül említette hazája három legfőbb ellensége közt. Külön könyv foglalkozik Fidel Castróval, amit a testvére írt, aki hét gyermeket vallott be, de még két másikat a magáénak ismert el, s a szerelmet szívesen írta le a dialektikus materializmus fogalmaival. Fidel minden vezetőnél jobban, már-már a paranoiával határos görcsösséggel védte meg a magánéletét a nyilvánosságtól, s kényszerítette háttérbe a családját. Jelenlegi feleségének

még a nevét sem említik sehol, de még a közös vagy más asszonytól született gyermekek nevét sem. A négy asszony közül egyik sem kapta meg a First Lady rangját, mert Castro nem vonta be őket a protokolláris kötelezettségeibe. Nem lényegtelen megjegyezni, mondja a kötet szerzője, hogy amikor valamely államfő a felesége kíséretében Kubába látogat, a kubai első asszony szerepét Vilma Espin tölti be, aki nem más, mint a Kubai Nőszövetség örökös elnöke és Fidel öccsének, a védelmi miniszternek a felesége. A CIA egyik legnevesebb Kuba-és Fidel Castro szakértője szerint (Brian Latell) Castro magánéletéről rendelkeznek a legkevesebb adattal a világon.

A fiatal Fidelnek "jól mehetett", mert a könyv szerzője leszögezi, hogy a forradalom 1959. január elsejei győzelmét követően nemcsak Fidel Castro, hanem a Sierra Maestra hegyeiből érkező gerillák szerelmi románcái is megszorodtak, hiszen körbezárták őket a fiatal lányok. A forradalmi láz első hónapjaiban lábra kelt a pletyka Fidel és a gyönyörű kubai modellt és szépségkirálynő, Norka, között szövődő szerelmi kalandról. A forradalmat akkurát pontossággal megszervező Fidel más dolgokban kapkodóbb volt.

A huszonhárom éves Jenny Isard, akit Castro 1960. szeptemberében, útban az ENSZ közgyűlésére menet ismert meg a New York-i reptéren így kommentálta a dolgot: " minden körülményeskedést kerülve „ Csizmával a lábán, villámgyorsan célzott és lőtt."

A sikertelen Moncada elleni merénylet után Castro egy darabig börtönbe került. Párhuzamos szerelmi viszonyt folytatott felesége mellett egy másik hölgygel. Egy alkalommal a censor összekeverte és fordítva tette a borítékba a leveleket. Véletlen volt?

Pete McCarthy ünnepel

Valamikor februárban (amikor az angolok jelentős része az utálatos időjárás hatására komolyan elgondolkodik azon, hogy egy esetleges téli álom és a melegebb éghajlatra történő disszidálása közül melyiket is válassza, különös tekintettel a televízióban ez időtájt szinte folyamatosan sugárzott ausztrál krikettmeccsekre) belé hasított a felismerés. Miért ne ünnepelje külföldön valahol a Szent Patrik napot. Miért is töltené ezt az ünnepnapot egy angol pubban, szemtelenül drága Guinesst kortyolva, miközben a hangszórókból Van Morrison válogatott dalai szólnak, amikor mindössze 149 fontért ugyanezt tehetné egy ír kocsmában, de sokkal kedélyesebb társaságban. Először New York jutott az eszébe a maga zöld sörével, barátságos, pirosposztag-na és persze homokos-ír rendőreivel. Aztán Dublin a maga fantasztikusan gazdag irodalmi örökségével és az esetek többségében az utcán, lehetőleg a Westminster apátsággal szomszédos Temple Bár közelében, rókázással végződő kanbulijaival. A szíve mélyén azonban érezte, hogy egy McCarthy kocsmát kell felkeresnie. A név már csak kötelez-gondolta.

Remek este volt. A harmonikás többször leesett a színpadról, ezúttal háttal. És micsoda kozmopolita közönség volt! Az asztaloknál írek és angolok mellett amerikaiak, olaszok, franciák, skótok, gyanús külsejű, de dúsgazdag oroszok, meg persze magyarok üldögéltek. Vagy féltucat nyelven ujjongtak egyszerre.

Valamivel tizenegy óra után lehetett, amikor ráeszmélt, hogy Dédy, a csapos egyértelműen és vitathatatlanul a legjobb barátja, sőt az sem kizárt, hogy közeli rokonok. Elmondta neki, hogy tulajdonképp nem is érzi magát angolnak. Ezért galléron ragadta szenvedélyesen és így kiáltott- „Én a szívem mélyén ír vagyok. Tudom, hogy hozzájuk tartozom."

Hogy eltökéltségének nagyobb nyomatékot adjon, fellökött egy tele korsót.

- Hát, uram, ez nagyszerű. Gratulálok hozzá

- Odakint megállt a zöld lóherés neon alatt és felnézett.

McCarthy. Magyarország legjobb ír kocsmája- hirdette a felirat.

Felhajtotta gallérját. Március közepén azért még Magyarországon is csípősek a hajnalok.

.A fenébe is- gondolta. - Jövőre mégiscsak Dublinba megyek

Pete McCarthy Bronxban

Már Szent Patrik reggelén vidámabb színezetet kaptak a dolgok. Látott egy apácát, ki autóriasztójával bibelődött. Ma már mindennaposak a gitározó papok, s az apácák is kiskosztümben szerepelnek. S az éneklő apácáról sem hallani mostanság. Lehet, hogy reggel arccal lefele találtak rá Mick Jagger úszómedencéjében.

Nem tudni. A Vatikán nagyon szeret titkolózni.

Az apáca magabiztosan halad előtte az utcán, mint egy bronxi zsebtolvaj, aki azért öltözött így, hogy kihangsúlyozza a nőiségét. Egy Vigyorgó Töksör-t reklámozó táblánál fordul jobbra és eltűnik a szem elől. Lát egy családot, kiknek mindegyike fehér, műanyag keménykalapokat viselnek, amelyen Bud Light felirat virít lóherékkel. Első ránézésre idétlennek tűnhet, de ha belegondolunk, hogy pont így nézne ki a Wales és Írország között közlekedő kompjárat, ha Szent Patrik napján a Budweiser szponzorálná, akkor be kell látni, hogy ez igazán autentikus. Amikor elhalad egy Gap bolt mellett, a mellette vonuló nő megkérdezi, hogy látta-e a tudósítást arról a srácról, akinek nem volt lába, ezért kerekes székből rabolt és elvitt 101 farmernadrágot. A menetben teljesen helyénvaló, hogy a felvonuló tűzoltók élén egy zöldre festett bajszú férfi menetel. Mögöttük az Ír Szabadság Szervezet katonai sikkben, mely olyan hatást kelt, mintha egy lázadó kamasznak az anyja megengedné, hogy fekete göncöt hordjon, de csak azzal a feltétellel, ha felveszi a karácsonyra kapott szép felsőt is.

Az amerikai rendőrök, kik vigyázzák a rendet hurkagyurkák. Tudat alatt azt az üzenetet sugározzák, hogy „Ne menekülj. Nem tudunk üldözőbe venni, ezért le kell, hogy lőjünk.”

Pete az estét a Greenwich Village-i tánccsarnokban akarja zárni. Látni akarja a Pápuák frontemberét, MacGowan-t. A hírhedt ír zenész arra tette fel az életét, hogy minél hitelesebben alakítson egy alkoholista ír látnokot, ezért minden fellépésében megvan az a lehetőség, hogy talán ez lesz az utolsó. Egy barátja egyszer látta, hogy a Pápuák egyik fellépésén zöld epét öklendezett fel a színpadon. Lássuk be: élőben meghalni egy Greenwich Willage-i színpadon, Szent Patrik napján, italról, elnyomásról és száműzetésről énekelve-ez igazi New York-i tündérmese lenne. Miközben a helyszínt keresi, elképzeli a zenészt az öltözőben, kezében egy martinis pohár, előtte egy pap, aki feladja az utolsó kenetet, a hangtechnikus pedig nekikészül, hogy magnóra vegye a showt: Halál élőben.

A Rocky's-ban egy eszméletlen férfi fekszik a vécé előtt, mint egy faragott lovag egy középkori sírboltban, csak betegesebb kinézetű. Az egész hely tele van törött üvegcserepekkel, a padló jobban ragad, mint egy ibizai táncparkett teljes kihasználtságában, egy Öntsd a Hátad Mögé az Ingyen Baileys-t est után. Ahogy kilép a kocsmából, egy fekete Range Rover kanyarodik oda a járdaszegélyhez, két hosszú hajú nő ül benne.

- Helló! Merre mész? Beszállsz?

Nem, mert házas vagyok, és mert férfiak fekszenek a kocsi hátuljában késsel a kezükben. Inkább egy joviális orosz vezette taxiba ül be.

- Moszkvában mindenki úgy iszik, mintha minden nap Szent Patrik nap lenne-mondja büszkén vigyorogva.

Pete McCarthy utazik

Mielőtt belép a nemzetközi hírújság övezetébe, vet egy utolsó pillantást a lapokra. Megakad a szeme egy angol gyilkossági ügyön. A tanúvallomások szerint a rendőr még egy órával azután sem jelent meg a tett helyszínén, hogy felhívták az ügyeletet” nehogy ott legyen még a gyilkos”. NOS, AZ ILYESMI KELLEMETLEN TUD LENNI.

Mindenesetre a kellemetlenségek elkerülése miatt Pete McCarthy tartogat egy ászt a kabátujjában (lincselés előtt). Miszerint a New York-i Szent Patrik napi parádét a brit hadsereg alapította.

Megérkezése karácsonyra esik. A reptér melletti ír sörözőbe megy. Egyszemélyes közönség van, egy italyártó cég ügynöke, aki szintén dublini.

- Otthon ilyenkor megáll az élet - mondja. Hihetetlen Az ember seggrészegre ihatja két hétig magát. Itt meg egy nyomorult nap az egész.

-

- Következik a Paddy Maguire's Pub. A férfi vécében egy kézzel írt szöveg fogad, a címe *Egykezes vizelő fekvőtámasz*

- *Első lépés : szabad kezéd helyezd a falra*

- *Második lépés :könyöködet behajlítva hajolj előre, amíg a homlokod három hüvelyknyire meg nem közelíti a falat.*

- *Harmadik lépés: nyomd vissza magad kezdő pozícióba*

- *Negyedik lépés : kiáltsd azt, hogy „különleges vagyok”*

-

-

Kipróbálom, és meg kell állapítanom, hogy azonnal szétárad a bensőmben a nyugalom jól eső érzése. Lehet, hogy egy, az iszákosoknak kifejllesztett taj csiba botlottam bele? Ahogy a kezem szárítom, bejön két karbantartó munkás.

- Huszonöt? - kérdezi az egyik.

- - Huszonöt- állítja a másik.

- Adnak egymásnak egy ötöst, aztán elkezdik kiszabadítania hernyót. A tükörből látom, hogy azt kántálják közösen, hogy „különleges vagyok.” Ha nem olvastam volna a szöveget, komolyan bejárnék. A beépített hangszórókból ír-köztársasági hip-hop szó, a tükörrre egy felirat van ragasztva: Egyenesen a kibaszott ablakon keresztül.

.....

McCarthy Marokkóban

Egy teázóban három fivér részletesen elmeséli egy másik McCarthy történetét, aki misszionáriusként dolgozott, amikor megölték. A teste nagy részét megették, de a feje valahogy épségben maradt. Az ausztrál őslakosok példáján felbuzdulva, akiknek sikerült csontokat visszakövetelniük különböző brit múzeumokból abban reménykednek, hogy megkaphatják a fejet, és visszavihetik Írországba. Ennek persze kicsi a valószínűsége, jelenleg ugyanis szent fétisként tisztelik, és egy üvegtárolóban tartják valahol Afrikában. Conor azt javasolja, hogy egy másik McCarthy vállalja a visszaszerzést Írország nevében. Elképzelhetni, hogy McCarthy átküzdje magát az őserdőn, hóna alatt egy szigorú arckifejezésű fejjel, közben pedig haragos és megdöbbenően jó kondiban lévő fétisimádók üldözik, így udvariasan visszautasítja a felkérést.

Marokkó

A Cafe Central volt az a hely, ahol Burrougs, Ginsberg és a haverjaik itták az abszintot az ötvenes években. Manapság már nem kaphatni alkoholt a medinában. A kávézóban feltűnik egy zöld fezt viselő alak, megélné. Ugyanis néhány éve egy nyaraláson, a Kanári szigeteken, n elment golfozni az egyik barátjával, akit alaposan megviselt az előző éjszaka. Az első lyuknál belecsapott a fickóba egy villám és ledöntötte a lábáról. Amikor magához tért, fogalma sem volt arról, hogy mi történt. Csak annyit tudott, hogy fekszik a földön és nagyon száru van. Azt gondolta, hogy még jobban bekarmolhatott előző este, mint hitte. Úgyhogy fogta magát és visszament a bungalóba aludni. A kávézóban most egy óriáskivetítőn emberek síelnek. A Sky Sport a leghatékonyabb emlékeztető, hogy tökéletlen világban élünk. Jön a pincér a calamári saláta, fél liter avas bort hoznak hozzá, ami úgy néz ki, hogy sebfertőtlenítésre használják. Az elbűvölő öreg pincér kísértetiesen hasonlít Lugosi Bélára, a filmstúdiók vámpírjára. Az evés végén hoz egy pohár Muscatelt, hogy elvegye a bor ízét. Az ablakon kinézek az utcára és látom, hogy egy nő vécéülökét visz a karjára akasztva, mint egy retikült. Európa végtelenül távolnak tűnik, pedig maga a földrészt látható az utca végéről. Amikor a vonat kigördül az állomásról, a kalauz bejelenti, hogy ma nem szolgálnak fel frissítőket, mert a büféskocsi egyik kereke kiesett.

Ingyenes kávé és teát az első vagonban szolgálnak fel, -közli az utaskísérő. Aki vásárolni akar az ingyenes

teából és kávéból, az fáradjon az első kocsi- teszi hozzá, és úgy néz ki, mint egy átállási gondokkal küzdő náci

.A vonaton új ír újságokat kapni.

Valaki ellopott negyvenhat vérebet egy kenti kutyatenyészetből. Egy rendőrőrmestert bűnösnek találtak közszeméremtséért vádjában, amiért egy kilencvenhárom éves hölgynek mutogatta magát egy öregek otthonában, ahová az apjához ment látogatóba. Balszerencséjére az eseményt rögzítette a biztonsági kamera. Azonban a férfi ártatlannak vallotta magát, mondván, hogy tönkrement a cipzárja, az alsónadrágja meg magától csúszott le és azért nem látta, mert 150 kiló és a hasától nem látta. A vonaton érezni egy kis mellkasi fájdalmat, de gondolhatni, ez is a szolgáltatás része, mert ha az embernek eszébe jut a rák valószínűsége, akkor nem gondol automatikusan vonatszerencsétlenségre.

P. McCartney Tanger

A portugálok II. Károlynak ajándékozták a várost esküvőjére. A britek, mikor elhagyták Tangert, felrobbantották a rakpartot és felgyújtották a kasbát. Nyilván az a filantrópia okán, hogy munkahelyeket teremtsenek az ittenieknek. .Kerouac szerint Tangerban minden lehetséges, ami nem, az is azzá válik. Európai utazó számára mesés hely, nincs telefonkönyve, márpedig egy idegen város megismeréséhez vezető autentikus út az, ha már az elején eltévedünk A szállodában csak a Channel 3 fogható. A Wisconsin legyőzte a Notre Dame-ot. Úgy hangzik, mint egy igazi mészárlás.

Keresgélés közben beugrom egy teázóba. Autentikus hely lehet, öt berber barbár trónol a terem közepén. Nyilván állatokat akarnak eladni, ezért jöttek le a hegyekből. Egyszer csak japán diáklányok hada özönli el a termet, villogtatják digitális kameráikat, amivel azonnal meg tudják nézni a felvételeiket, s így egyszerre tudnak fényképezni meg a barátaikat untatni. A kasba lépcsői életveszélyesek. Egy idősebb hölgy fenékre esett, a felhőszakadás lemosta a dombról, s két nap után találták meg a tengerben. De Tanger kikötőinek egyik kocsmájában esett meg az is, hogy **egy beteges kinézetű férfi kért a pultoslánytól „húszat, a legolcsóbból.” Állítólag füst dőlt a füléből és a fejbőréből.**

A bárban

Szerencsére legalább annyira józan vagyok, mint részeg, ezért képes vagyok felmérni, hogy az üldözési mánia ugyanúgy az éhgyomorra történő alkoholizálás mellékhatásai közé tartozik, mint az égető érzés a mellkasomban. Innen már csak egy lépés választ el a kétórai emlékeztetkiesések és a megmagyarázhatatlan fejsérülések birodalmától, de én nem akarok belépni ide, ezért teszek egy gyors és eseménytelen kört a virágpiacon és visszamegyek a bárba. Számtalan kóbor macskával találkozom, mire visszatérek a szállodába, és közben az élet tökéletlenségén tűnődöm. Egy ideális világban a sör jött volna elsőként, azután a vörösbor és csak azután a whisky,

A strand

Elég ütött, kopott, de bája van. A helybeliek mezítláb fociznak a homokos parton. Félig kész, új nyaralók állnak a kötörmelék-halmok közt. A tulajdonosok alighanem a hasisból származó pénzből finanszírozzák az építkezéseket. Rajtunk kívül egyetlen vendég nincs a teraszon. A három sör mellé egy tál grillezett szardíniát, egy paellát és némi polipsalátát kapunk. A következő körrel főtt hús, sült krumpli, paradicsom, csicseriborsó és koriandersaláta érkezik. A harmadikhoz pedig sült halat, zöldséget és fűszeres csirkeszárnyakat kapunk. Indulás előtt még rendelünk egy kört, amelyhez ezúttal grillezett naphal, és fokhagymában sült rákok tartoznak. Teli gyomorral, de kissé spiccesen készen állunk a sziesztára, ezért kérjük a számlát. A tizenkét sör tizenkét fontba került. A kaja ingyen volt. A tulaj elmagyarázza, hogy ez a díszebéd a sörkorcsolya. Azt mondja, minden nap nyitva van. Szabad a pálya. Ha valaki elhatározza, hogy naponta kétszer merev részegre issza magát, akkor ingyen megtömhetheti a hasát Tangerben. Ez a mediterrán térség legvonzóbb ajánlata.

Csákós kínáló

Csillag tál

KOVÁCS T. ISTVÁN

Méltóság

Van egy kis dolgom Budapesten -mondta a közeli kisvárosban lakó Nagy Gáspár egyik reggel a nejének, miközben már a reggeli után kavargatta a fekete kávéját. Élvezettel kortyolgatva ürítette ki a csésze tartalmát, aztán ment a fürdőszobába, hogy simára borotválja az arcát. Ez a művelet gyorsan ment a zsilettel, mert neki nem kellett bajlódni szakállal, meg bajusszal, amiket ő sohasem növesztett. Az egész műveletet olyan gyors mozdulatokkal végezte el, ahogy azt a katonaságnál tanulta. Mert ott mindig kevés idő maradt az ébresztő, meg a reggeli szemle között. Ügyesnek kellett lenni. Alig pamacsolta be magát, a mosdóban, a tizedes már kiabálta, hogy reggeli szemlére sorakozó. A kisgömböc káplár ilyenkor élvezte, ha valaki félig habosan rohan a folyosón, közben zsebkendővel törölgetve arcáról a félig befejezett borotválkozás nyomait. -Mi dolgod van Pesten? -kérdezte a felesége, aki először arra gondolt, hogy ő is a férjével menne, mivel időszerű lenne már egy kis környezetváltozás. Ám az is az eszébe jutott, hogy erre nem a nagyváros alkalmas. Inkább egy szép, csendes természeti környezet való neki. Zaj és feszültség a kisvárosban is van ma már éppen elég. A kisvárosi társasházak ablakai előtt is dübörögnek már hajnalban a kamionok, benzinebéiket bögetik a sebességmániákus vadmotorosok. Hangoskodó szállítómunkások rakják kifelé az árút a teherautókból a szomszédos élelmiszerbolt előtt. Hasznosabb, ha az ember korán kikecmereg az ágyból, mert úgysem lehet ezektől aludni.

Menjen csak az ember, ha van kedve hozzá. Neki is kell egy kis függetlenség. Így gondolta az asszony.

-Nem szórakozni megyek én. Időpontot kell kérnem a betegfelvételin. Tudod, a kontroll miatt -magyarázta Gáspár, akinek egy régi betegsége miatt kellett évenként jelentkeznie vizsgálatra a főváros egyik, központi intézetében.

-Csupán azért meg minek utaznál be? -nézett rá csodálkozva a felesége -Itt van a telefon. Hívd fel a betegfelvételi osztályt, diktáld be nekik az adataidat és kész. -mondta.

-Ez már tavaly óta másként működik -kezdte magyarázni a férfi.

Személyesen kell beutazni, bemutatni a házi orvos beutalóját, meg a tajkártyát egy kis ablaknál, aztán megnézik egy listát és megmondják, hogy melyik nap, hány órákor mehetsz ismét, amikor fogad az orvos, akihez járn szoktál. Az sem biztos, hogy ugyanaz, aki már évek óta vizsgál, mert ezek is cserélődnek mostanában. Az egyik külföldre megy doktorkodni, a másik magánrendelőt nyit, vagy valamelyik új egészségügyi vállalkozáshoz társul. Ha ilyen változás van, akkor eléd tesznek egy listát, ami alapján megmondhatod, hogy melyik orvost választod. Na persze egyiket sem ismered, pedig jó lenne tudni, hogy éppen olyan közvetlen lehetsz vele, mint ahogy már a régebbivel kialakult a kapcsolatod.

-No hiszen- csodálkozott az asszony és azt fejtegette; -Hát, hallod, Gazsi, ez a te esetemben még nem is annyira kellemetlen, mert a korod szerint már nem kell a vonatjegyért fizetned. Szabadságot sem kell kérned a munkahelyeden, mert nekünk már azunk sincs. Hacsak azt a kis kert nem tekintjük annak, ahol zöldséggel, gyümölcscsel egészítjük ki azt a kis havi apanázst, amit negyven évi munka után kapunk. Nade, ha most egy harmincévesnek kell ezt az utat megjárni! Vonatot, villamost fizetni, a főnökétől szabadságot kérni, s ezt egyszeri alkalom helyett kétszer ismételni akár olyannak, aki mondjuk Nyíregyházáról kényetlen felutazni, vagy akár Bajoról. Mindegy -legyintett rá és azt mondta: -Hajjaj!

Gáspár bátyó is legyintett egyet erre és azt mondta; - Mindegy na! Ha menni kell, hát menni kell. Legfontosabb az egészség -szögezte le és azzal szerette volna folytatni, hogy kéne még egy ezres ahhoz a kis pénzhez, ami a zsebében van. Mert, hisz akárhogy takarékoskodik, ha még egy fröccsöt sem iszik meg, akkor is kevés az. Pesten pedig minden nagyon drága. Ha csak azt nézi, hogy egész nap legalább kétszer az utcai toalettben kell pisilnie, már az is kétszer százötven forintba kerül. Hát még a többi! A doktornak is szokott borítékot adni, bár eddig még az ultrahang mindig azt mutatta ki, hogy nincs rosszabbodás, nem kell műteni, dehát ki tudja. Múlik az idő, s egyszer, váratlanul... Na, ezt már nem is akarta tovább gondolni. Mégsem kért pénzt az asszonytól. Be kell azt osztani, mert csak a jövő héten hozzák a nyugdíjat. Jön ő haza hamarosan. Talán már a déli vonattal.

Zsebébe csúsztatta a mobiltelefont meg a pénztárcát, a beutalót, vette a kabátot és indult. Még egy szendvicset sem vitt magával az útra. Minek arra a kis időre? Majd vesz valamit egy látványpékségben. Az ott kapható friss süteményeket nagyon szerette.

Na persze, amikor még dolgozott, akkor más volt. Ha kiküldetésbe ment, mindig étteremben ebédelt. Mindig jó, friss, ropogós bécsi szeletet. Mert azt nagyon szerette. Utána egy pohár sört ivott. Igaz, kicsit pótolni kellett aapidíjhoz, de az volt az igazi. Dehát, a fiatal évek elmúltak. Megette már a fene-morfondírozott ezen még a vonaton is.

-Kihez is tetszik tartozni? –kérdezte a betegfelvételt intéző hölgy a kisablaknál?

Gáspár megmondta az orvos nevét és azt is közölte, hogy azzal az orvossal nagyon meg van elégedve.

-Hát, igen -sajnálkozott a felvételis, de ő már nincs nálunk.

-Ő sem? -kérdezte önkéntelenül Gáspár. Akkor már harmadszor is választanom kell?

-Úgy van.

-Rábökött egy névre.

-Ismeri?-kérdezte a nő.

-Mindegy. Orvos, mint a többiek -mondta közömbösen.

Az Ultrahang vizsgálatra gyorsan sor került, de az új orvosra még sokáig kellett várni. Mondták, hogy még a műtőben van. Többen álltak az ajtaja előtt, mert ülőhely nem volt a folyosón. Ki-ki a maga baját mesélte el. Volt aki már a műtét miatt érkezett és izgult erősen.

Eltelt talán másfél óra is, míg végül egy magas, nyurga fiatalember lépkedett át a várakozók között, s becsukott maga mögött egy ajtót.

-Ez lesz az -mondták suttogva a várakozók.

-Legalább még egy óra telt el, amikor őt szólították.

-Találkoztunk már? –kérdezte az orvos.

-Még nem.

-Na mutassa a leletét. Ó, hát ez nagyon jó. Nem rosszabbodott az állapota. -hangzott a megállapítás. Tessék jönni egy év múlva. Gáspár arca felragyogott. Hosszabbítás, mint a focimeccen -jutott eszébe a fura hasonlat. A boríték ott lapult a zsebében.

Két fehérköpenyes nő ült még a szobában, ezért pár másodpercig habozott érte nyúlni, de aztán mégis átadta az orvosnak, akit mintha megdöbbsentett volna ez a gesztus, de már ő sem volt képes visszaadni, hogy azzal még nagyobb nyilvánosságot teremtsen a két nő szemeláttára. Ezért inkább félszegen megköszönte és megismételte: Tehát egy év múlva Nagy bácsi kérem.

És Nagy bácsi ment. Zavarában minél előbb ki akart kerülni az épületből. Félszegnek és ostobának érezte magát. Hiszen ilyen kicsiségért nem kellett volna pénzt adni. Lehet, hogy ez utálja a hálapénzt? A fenébe is! Node másrészt, az ember nem is tudja, hogy mi a helyes. Ha ad, vagy ha nem ad. Mert ez a szokás alakult ki. Nem lóghatok ki a többiek sorából. -mentegette magát.

Zavarában olthatatlan szomjúságot érzett. A legközelebbi büfében megivott két deci narancslevet. Amikor az Erzsébet körútra ért, kávéét kívánt, azt is ivott egy másik kimérésben és csak akkor kezdett eluralkodni rajta a tiszta öröm, hogy még egy évig biztosan nem kell kontrollra jönnie. Addig is nagyon vigyáz majd magára. Belenézett a pénztárcájába. Már csak fémpenzei voltak, de akadt köztük néhány kétszázforintos is. Meglepődve látta a karóján, hogy már délután három óra van és ennivalót is kívánt. Be is ment az egyik pékségbe, ahol a kiszolgáló lány háromszor is megszólította, hogy tessék. Ám ő tovább tanulmányozta az árakat, összevetve az ízlésével is, hogy mivel ütné el az éhségét míg haza nem ér. Olcsó is legyen, laktató is, meg finom. Végül úgy döntött; mégis elég lesz hazáig egy vastag, friss sóskifli. Azt majszolta el a pályaudvarig menet, de meg is bánta a választását, mert ismét rátört a szomjúság. Így újabb üdítőt kellett vásárolnia, s ha a két vásárlás árát össze adta, rájött: jobban járt volna, ha kicsit drágább, puha süteményt vesz, ha az valamivel drágább is lett volna.

Egy kapualjban láthatóan nyomorék, össze aszalódott ember nyújtogatta a bögréjét, amelyben pár forint aprópénz csörgött. -Oda adhatnám neki az egyik kétszázforintost -jutott az eszébe, de aztán füstölögve tovább ment. -Intézményesen kellene az ilyenekről gondoskodni, hogy ne kelljen megalázkodva kunyerálnia. De lehet, hogy így is van? Gondoskodnak róla valakik, csak ő többet szeretne? Netán bérkoldus? Az ember nem győzi. Hát nekem ki ad? Ki győzné minden sarkon az adakozást? -morogta magában.

Ez volt az első gondolata akkor is, amikor már indulás előtt bent ült a vonatban és egy fiatal pár állt meg előtte. A lány, vagy fiatalasszony, szinte gyermeknek látszott.

A fiú volt határozottabb, a párja szorosán belé karolva, szólanul állt mellette s kicsit mintha szégyenkezett volna. Vagy mintha szabódna ettől az egész megalázó kényszerűségtől. Azért vezeti kézen bátorítólag a társa.

-Uram! –szólította meg Gáspárt a fiú. -Munkanélküliek vagyunk. Kirúgtak minket az állásunkból. Éhezünk. Ha volna szíves pár forinttal kisegíteni bennünket.

-Trükkösök is lehetnek. Ezt gondolta először Gáspár és megkérdezte: -Hol dolgoztak amíg el nem bocsátották magukat.

-Én az építőiparban-voltam technikus -mondta a fiú.

-És a felesége?

-Anyagkönyvelő volt egy nagyvállalatnál.

Gáspár többet nem kérdezett, hanem a fiú markába nyomta a maradék kétszázását, meg hozzá egy százforintost.

-Köszönöm Uram -mondta fiú s most a másik oldalon ülő emberhez fordult. Hatvan évéhez közeledő elegáns férfi ült ott, karján márkás óra fényeskedett, a cipője is megért talán harmincezret, ahogy Gáspár később szemügyre véve feltételezte.

Az illető rosszalló tekintettel nézett a fiúra. -Sajnálom. Nem segíthetek -mondta elutasítón és gorombán folytatva azt tette hozzá: -El kell menni dolgozni. Munkaerő hiány van az építőiparban. Van munka, csak meg kell találni -mondta volna még tovább is, de a fiatalok sarkon fordultak és egymás mellett szorosán, kézenfogva kimentek a kupéból.

-Hiába néz olyan szánakozón utánuk -szólította meg a férfi aztán Nagy Gáspárt is. -Nem szabad ezeknek bedőlni. Bezzeg reggel hat óra tájban nem lehet itt látni az ilyeneket, mert akkor még henyélnek odahaza. Gáspár úgy tett, mintha észre sem venné, hogy hozzá beszélnek, de mivel a férfi tovább monda a magáét, kénytelen volt azt gondolni, hogy nem is hozzá szól, csupán önmagát mentetgeti.

-Miért kellene ezeknek már reggel hatkor itt lenniük? -kérdezte, mire a férfi tovább bizonygatta, hogy svindli az egész, amit ezek művelnek. -Nem látszottak olyanoknak-próbált érvelni mostmár Gáspár. Inkább adjunk, hátha tényleg éheznek szegények.

A férfi gúnyosan legyintett, nem válaszolt, az okostelefonját kezdte nyomkodni.

Az utasok nem szálltak be a vitába. A zónázó vonat elindult és meg sem állt a célállomásig. Házak, fák állomások tűntek el mögötte, mintha visszafelé szaladnának az időben. Az állomások parkolóiban elegáns autók sokasága vesztegelt, s ez Nagy Gáspárt újabb tünődésre készítette.

-Mekkora ellentmondást látni egy nap alatt, az ilyen drága autók, meg a koldusbot között! Ez utóbbihoz is eljuthat valaki, ha létszám fölötti lesz, vagy tönkre megy az üzem. Ilyenkor nem elküldik, nem felmondanak neki, hanem ahogy manapság mondani szokás: Kirúgják. Így közli ezt a tv-riporter is, a műsorvezető is. Így közlik az újságban is. Hová lett az emberi méltóság?

Hullámos

Holdmanó

B. TÓTH KLÁRA

Óbora napfény

Szőlődombok közt zakatol vonatunk fel a hegyre,
égre tekint ez a táj, döfködi szálfá karó.
Ósi ligúr szellem, s erkölcs keveredve a mával,
templomi orgona hív, elhagyatott temetők.
Sziklás tengere partján ámul, néz a turista,
távcsöve lencséjén mozdul a gazda s a kéz:
teste kinyíló bicska, a légben tartva egyensúlyt,
keskeny földterazon éppen előrehajol,
permetcsővel eléri az alsó szinten a tőkét
– hajdani mozdulat és mostani permetező –,
óbora napfény íze a szádban, tűz a kebelben,
gondúzó a nedű, tudd, vele mennyi a gond:
míg kortyintod a hegy vérét és bő adományát,
képzeld, mívese mint hajlik a tőke fölé...
Hányszor mássza a sziklán kígyózó kicsi földjét,
szőleje szintjeit és lelket is adva belé,
hányszor is áll szemben zivatarral, nap melegével,
míg lenn zúgva a mély inti az arra menőt:
meddig a mámor, meddig mézzel, borral az élet?
Termi e föld s ez a kor benned a krisztusi vért?

Aquincumi Költőverseny: „Nunc vino pellite curas! Borral
űzzétek el most a gondot!” Horatius

2011 április 23

Füstölt tölgytál varrva

Gesztenye 3.

SZÁJBELY ZSOLT

Kéreggé száradt éjjel

Furcsa délután bontogatta friss szellőt kavaró fény-szárnyait, s az égre pamacsolt felhők ismeretlen tájak elfeledett állat-alakjait utánozva haladtak a lassan csordogáló perc-folyamok felszínén.

Hús esőt sóvárgó agyag-Atlantiszok megrepedt történelmén céltalan utak súlyos mementói pihentek. A végtelen térben egy gomolygó szörnyszülött Aphrodite istenasszonynak álmodta magát a kihunyt csillagok alatt.

Az évgyűrűk szabályos növekedését egy pillanatra megdermesztette a keserű bánat tébolyult tombolása, s a meglékelt önmarcangolás végső mutatványát könnyezve tapsolták a zápor-lelkű fellegek.

Mákonyba merített reményvesztettség kísértet-alakja lebegett a Jelen romjai fölött, s a megálmódott keserűség végül felülmúlta a kardélre hányt valóság rettenetét. A vár-romok lassan fölemelkedtek a tenger türkiz tükrének felszínéről, s átvágván magukat a burjánzó bánat erdején, nyugovóra tértek az Idő forrásánál...

A Teremtés utánozni próbálta az Örökkévalóságot, s a mérműves ablakok üveg szemeiben, egy ragyogó pillanat falai közé záratva, felsejlettek a Múlt aranyporos dicsőségének árnyképei.

...de a márvány szobrok ajkain, immár kéreggé száradt az éjjel...

ELBERT ANITA

A csillagokhoz mérd magad!

Mikor az alkony lehajtja
Fejét a horizontra, s a rőt,
És bíbor fények kergetőznek
Az égbolton, akkor nézz fel,
És láss csodát, mert a sárga
Hold üzenetet hordoz.
Bejárod űrhajóval a tágas
Univerzumot, talán néhány
Bolygót megismeresz
Madártávlatból, mik a Földről
Nézve pontok. Rá pazarolod
A ráncos földre véred, veritéked,
S nem jössz rá arra, minden
Illúzió, amit látsz, amit fogsz,
Elmúlik, illanó, akár a borszesz,
S számolgotod éveidet.
Milyen élet az, hol egyetlen
Szenvedélybe oltod idődet,
S azt hiszed, attól örökkévaló
Lehetsz, holott az életben
Arra keress alkalmat, hogy jó lehess.
Egy kis sarok legyen otthonod,
Ahol csendbe mártózva egyedül
Lehetsz, s itt merengj el a világ,
És saját dolgaidon. Mert rövid
Idő, és az ég kitárja föléd
Napernyőjét, s a védelem pajzsát
Teszi eléd. Ekkor már nem vagy
Egyedül, mert az egész mennyei
Seregek azon munkálkodnak,
Hogy fényes életed lehessen.
De ne tégy sok terhet magadra,
Elég annyi, amennyit hoztál,
S amennyit még magadra veszel.
Besötétül a Nap, éjtóra hajtja le
Fejét, oly csillámló ütemben
Szítal az éji fény, mely utat mutat
Ebben a megőszült világban,
Hitet ad bölcs tekintete, és reményt
Dukál az alkony ereje. Mennyszer
Felhangzik az égbe a Szó, ember,
A csillagokhoz mérd magad,
Ugyanis kicsiny homokszem vagy
A sivatagban, de ha egyszer
Rálelsz szárnyaidra, csillagként
Repülsz a horizontra.

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVAMÁNYAIM

Uralkodó eszmék Magyarországon

Végre befejeződött nálunk a lakásfestés, ami egy társasházi otthonban nem is olyan egyszerű dolog. A könyveket is kezdetben vissza rakni a polcokra, ám az sem mondható gyors műveletnek. Először is mindet alaposan le kell porolni, aztán tüzetesen megvizsgálni, hogy küllemre, tartalomra való tekintettel helyük van-e még a lakásban. Bárhogy fáj, néha csökkenteni is kell az állományt. Tekintve, hogy a lakás mégsem közkönyvtár. Holmiknak, virágoknak, képeknek is kell a hely, s ez néha még a családi vitákat is kiváltja. Az évtizedek során összegyűlt kötetekből ajándékoztam is már elég sokat a határon túlra, több példány szorult le a pincébe. Ha kint vagyok a telken és elfáradok a munkában, a kis házikóban teljesen megtelt polcokról is vehetek le bőven olvasnivalót.

A portalanított könyveket muszáj szerzők és műfajok szerint rendszerezni, de úgy, hogy azért mutassanak is valahogy a polcokon, s ez is sok időt vesz igénybe. Többé-kevésbé amiatt is meditálni kell, hogy a könyv tartalma és műfaja, állapota, szerzője szerint maradjon-e még az állományban, vagy már a nagy magyar életben többé nem keríték sort például a főiskolai jegyzetekre, s nem vizsgáztatnak engem az egyetemes tizedes Eto táblázatból sem, amiket eddig itt őrizgettem.

Törölgettem itt a port egy nagyon régen vásárolt könyvről is, miközben helyenként belelapozva, grafitallal aláhúzott sorokat láttam. Ezt csak én tehettem egykor, de a tartalomra már nem emlékeztem.

Az *Uralkodó eszmék Magyarországon 1939-1944* című könyv szerzője *Juhász Gyula* történész. Kiadója a Kossuth Könyvkiadó 1983-ban, amikor már viszonylag szabadabban lehetett visszapillantani az akkor még közelebbi múlt világába, s látni, láttatni, kit, kiket, hogyan foglalkoztatott az ország sorsa, múltja, jelene és jövője. A könyv bevezető soraiban azt írja a szerző: *”Magyarország valóságos második világháborús történetének megismeréséhez a nemzetközi körülmények, a kül-, és belpolitika, a gazdasági, társadalmi viszonyok, a hadi események, a politikai mozgalmak, az ellenállás vizsgálata mellett hozzá tartozik a szellemi állapot feltárása is.”*

A bevezető utolsó bekezdése szerint *„Ez az írás nem kultúrtörténeti tanulmány, hanem Magyarország második világháborús történetének egy fejezete. Az uralkodó eszmék történetét 1944. március 19-ig kíséri nyomon, mert az, ami a német megszállás után történt, témánk szempontjából már nem értékelhető.”*

Az *Amikor a lavina elindult 1939-1940* című I. fejezet a középosztály helyével, szerepével foglalkozik Magyarországon és Közép-Kelet-Európában. Nincs mód arra, hogy itt teljes részletességgel idézzem azt a megállapítást, miszerint az országgyarapítások szülte lelkesedés mögött az uralkodó érzés, a harmadik birodalom feltartóztathatlannak látszó hódításai következtében, a nemzeti fenyegetettség volt. *Németh László* író későbbi meghatározásával *”faji fenyegetettségnek tűnt.”*

Aláhúzva találtam azokat a sorokat is, hogy *Lajos Iván, Németország háborús esélyei a német szakirodalom tükrében* című könyvének óriási sikere volt 1939-ben. A három kiadást megért, 50 ezer példányban elfogyott művet ráadásul több demokratikus és liberális lap is folytatásokban közölte.

A szerző már akkor előre vetítette Németország világháborús konfliktusainak végét, azonnali vereségét, összeroppanását. A könyv így a német-magyar viszony egyik botrányköve lett.

A nyilas mozgalom 1938-ban még csak tüntetésekben, sajtóheccelésekben, zsinagógák elleni támadásokban merült ki, de 1939-ben a nyilasok már 900 ezer szavazattal, 49 képviselővel jutottak be a parlamentbe és sok középosztálybeli választó szavazott rájuk.

Csak néhány cím, az *Egyesületközi Együttműködés* tagszervezetei közül, amelyek legfontosabb célnak a nagy magyar birodalom helyreállítását tekintették. Ilyen volt például a Baross Szövetség, a Bartha Miklós Társaság, az Erdélyi Férfiak Egyesülete, a Magyar Nemzetpolitikai Társaság, a Turul Szövetség.

Rajtuk kívül még sok - sok más szerveződés is életre kelt. Ilyen volt például a Sárkányos mozgalom, amely a törzsökös magyar nép és az értelmiség magyar származású kisebbségének mozgalmaként határozta meg magát. Volt még többek között Virrasztó Koppányság, voltak Turáni Szabadvadászok és Csodaszarvas Várók, Toldi Kör és Árpád-Népe mozgalom is.

Központi gondolatként jelent meg korkérdésként a földreform ügye. Szószólói közt olvasható *Szabó Pál*, *Kovács Imre*, sőt *Sértő Kálmán és Erdélyi József* neve is. A Fölkérdésről teljes fejezet íródott ebben a könyvben, mint arról is, hogyan gondolkodtak akkor Magyarország helyéről, szerepéről, a feladatokról Kelet-Közép Európában.

Foszladoznak már a könyv lapjai, de nem lesz selejtezés. Megtartom ezt a kötetet, mert el akarom olvasni, hogy hányféleképpen gondolták azt például már 1943-44-ben is elődeink, hogy mi a tennivaló, milyen lesz a kisállamok jövője és milyen a hírünk a világban. Hol a helye a középosztálynak a háború után egy demokratikus Magyarországon?

Elődeink gondolkodásának különbözősége és szándékainak tarkasága, idealizmusa és realizmusa tárul fel ebben a könyvben. Sokuk nézete és szándéka még elemeiben sem épült be a későbbi politikába.

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Bölcsek és tanítványaik

Mert fogékonyak, nekik megtanítjuk
az élet lényegét; vigyék magukkal
az ősi tudást. Őbennük megbízunk;
találkoznunk kell a válaszával.

Ebben a nyomorult állapotunkban,
amiben most, mint nagy közösség élünk,
nincs terv, nincs cél; talán pár hónapunk van,
hogy felfedjük, ami ellenünk készült.

Ők lennének az újkor úttörői,
akik tisztult eszmékkel tarsolyukban,
a felfordulásban utat mutatnak.

Mert fel kell jönnie egy másik napnak,
amikor a Bűnbeesés előtti
Törvény szerint kibékülünk az Úrral.

Csak te hiányzol

Bűvös szavaid álomba ringatnak;
öled mélyéből a magasba szállok.
Köröttem fénylő csillagok suhannak:
a világegyetem közepén járok.

Boldogságot érzek és szomorúságot:
valahol fenn a Tejúton ott vannak
szeretteim, akikre lelkem vágyott,
egyedül csupán téged nem láthatlak.

Te nem vagy ott, s ettől találkozásom
öröme velük mélabúra vált át;
noha jólesik, hogy nagyon szeretnek;

(az tűnik ki fényarcuk mosolyából)
egyre erősebben érzem hiányát
kábítószerként ható szépségednek.

Dajkám

Dolgos kezei milyen türelemmel
ringatták bölcsöm. Úgy értem az álmok
elmondhatatlan világába. Gyengéd
szívvel gondolkodok rá: sugárzó lény volt.

Gondoskodó, finom illatú dajkám.
Mellét mindig szophattam. Odaadta,
bármikor kértem. Teje bőven csorgott
mohó számba, miközben ujjaimmal

dús, lenszőke hajfonatát babráltam.
Este ágyam mellett mesélt. Szép csengő
hangját becsukott szemmel ma is hallom.

Anita, hol vagy? Annyira hiányzol.
Most, felnőttkoromban még jobban kellesz,
eressz magadhoz, könnyörögve kérlek.

Egymás közelében

Az ölelésben testünk forróságát
kölcsonözzük egymásnak. Belebúvunk
egymás láthatatlan áramkörébe.
Gyakran csak néhány pillanat, de olykor

ha valóban hozzánk illő személyről
van szó, a pillanatok hosszú percei
is lehetnek. Valami összeláncol,
leheletnél finomabban, gyengéden,

s így átkaroltan boldogan időzünk
a másik lény meghitt közelségében.
Miért? Erre nincs magyarázat. Érzés

szerint történik minden. Az igenlés
misztériumának is nevezhetnénk,
de úgy is: otthon érezzük magunkat.

Gyűrűtál csomorosból 2.

Asztalka

MARUZS ÉVA

Emberek és idegenek VIII. rész

GUBANC ARANYESŐVEL

- Lucilla! Lucilla! - hangzik a lépcső tetejéről.
- Csendesebben, te! Papa alszik! - susog föl a lányhang.
- Ja! Pardon! - érkezik a válasz, ezúttal lehalkítva. - Mondd! Ezt te tetted az asztalomra?
- Ki van zárva. Nem is voltam mostanában a szobádban. Miért, mi az? - kérdi a lány az időközben

leérkező fiútól.

- Verseskötet.
- Hm! De nem, én nem voltam bent. Ki írta?
- Hát éppen ez az! Szabó Lucilla.
- Eredj már, te! Mit hülyéskedsz?
- Itt van, nézd meg! Nem én hülyéskedem.
- Még egy ilyen név! Ellopták a nevemet!
- Ugyan! Mégis mit gondolsz, hány Szabó van a világon? Más anyának is eszébe juthatott, hogy

ritka nevet adjon a gyerekeinek.

- Igen, de pont az enyémet? Amihez akadémiai hozzájárulás kellett? És ráadásul az a *másik* is ír verset? És pláne ráadásul az még meg is jelenik! Ez már disznóság!

- Egyet se búsulj, még a tieid is megjelenhetnek! Gyere inkább, olvassunk bele!

A testvérek egyetértésben lehuppannak a pamlagra, az állólámpa mellé és összebújva olvassák a csinos kis kötet verseit. Egy darabig tökéletes a csend. Egy idő után Lucilla mocoogni kezd. Fészkelődik, a fejét vakarja, pirul, sápad. A bátyja rázörög:

- Mi van? Pisilni kell?
- Jaj, nem! Szeverke! Ezek olyan ismerős versek!
- Hogyhogy? Olvastad már valahol?
- Nem, nem olvastam. Ez biztos! Mégis...
- Hát akkor hallottad, vagy valami. Olvassunk tovább!

Hanem Lucilla már egyre kevésbé fér a bőrébe:

- Szeverke - bök az ujjával az egyik versre, - ezt én írtam!
- Jaj, ne szeverkézz már, az isten áldjon meg! Mintha kisbaba lennék! Mi az, hogy te írtad?
- Én írtam! Meg tudom mutatni. Fent van, a versesfüzetemben. A saját kézírásommal. A saját

fejemmel gondoltam ki! El is tudom mondani, fejből! Biztos, hogy nem most tanultam meg! Tessék, kérdezz ki! Vagy gyere, megmutatom!

- Na, ne reszkess már olyan nagyon! Nyugodj meg, bogárkám! - Szeverin átöleli sápadt, reszkető hűgát. - Elhiszem, ha mondod. Ne remegj, kicsikém! Biztosan van valami észszerű magyarázat! No! Csak nem leszel rosszul?

- Nem, jaj, azt nem szeretnék. De erre - észszerű magyarázat? Ugyan mi?
- Például, hogy valamelyik lóköttő testvérünk beküldte titokban valamelyik kiadóba a verseidet.

És miután olyan jó versek, hát a kiadó megjelentette. A lóköttő pedig még nálad is jobban meg lesz lepve.

- Szeverke, ez nem stimmelhet igazán. Mert az eddigi verseket nem én írtam. Csak a hangulatuk ismerős. Írhattam volna én is. De ezt az egyet biztosan én követtem el. Lehet, hogy még több ilyen is van a kötetben?

- No fogd, nézd át! Estére összetrombitáljuk és kifaggatjuk a jónépet. Akkor majd kiderül.

Szokás szerint Szeverin viszi a prímet, mint trónörökös.

- Tisztelt közgyűlés! Csönd legyen már, hé! Itt az egész banda?

- Papa elment éjszakai műszakba, Juttácska már alszik. A többi itt van.

- Juttácska nem veszélyes, ő még nem lóköttő. Papa... hm. Papa eléggé az. Na, majd holnap elkapom. Akkor a tárgyra térek.

- Halljuk, halljuk!

- Ne komolytalankodjunk, uraim! - Ez az egy szem Benedeknek szól. - Körbe adom ezt a könyvet.

Tessenek megcsodálni!

- Jé, hát ez Szabó Lucilla!

- De jó ám! Pontosan erre óhajtottam felhívni becses figyelmüket. Halljuk, ki követte el?

- Nyilván Luci. - Ez Jerne volt.

- Luci ám a körörszanyád térgye! - Lucilla még ilyen körülmények között is paprikás lesz neve rövid változatától. Állítólag neki az egész jár.

- Ne személyeskedjünk, hölgyeim!

- Igenis, elnök úr! Mindamellet esküszöm, hogy nem én voltam! Összesen öt olyan verset találtam benne, aminek be tudom mutatni a kéziratát. A kötet végén novellák is vannak, hát az aztán végképp nem az én műfajom.

- Gyerekek, ez egyre rejtélyesebb! Na, tényleg, ki tudja, hogy mi ez?

Agáta kérdésére semmi válasz, így Szeverin újra kézbe kapja a vezérséget:

- Túl nagy a csend. Akkor kezdjük! Ágica?

- Nem tudok semmit. Ilyen dolgokkal különben sem hülyülnék - mondja Agáta.

- Miért? Csak nem te is írsz?

- De igen.

- Na, itt van, ni! Lucilla is. Meg én is. Mi fog itt még kiderülni?

- Hát az, hogy én is írok. Csak én novellákat. - Ez most Benedek volt.

- Puff neki! Ez már a negyedik! Micsoda tehetséges banda vagyunk!

- Tehetséges? Talán csak humán érdeklődésű. - Jerne mondta, az ő rossz májával.

- Tudjátok, mit? Hagyjuk a tehetséget, ami kérdésessé vált. Most erről a könyvről van szó. Tehát

Ágica nem tud semmit. Férjedurad?

- Szerintem ő sem. Hívjam?

- Hívjad! Tudd meg! Közöld!

Agáta megcélozza a földszinti telefont. Szeverin újra kérdez:

- Gyerünk tovább! Jercsi?

- Hát én ugyan nem küldtem semmit sehová, viszont... Megnéztétek ti becsületesen ezt a könyvet?

- Miért?

- Idesüsetek! Itt ni! A kiadás éve!

- Hú, apám!

- Na, most ki hülyéskedik?

- Hát ez nem igaz!

Agáta berohan, de a csatazajban semmit sem ért. Megrángatja Benedek ruhaujját, úgy kérdezi:

- Mi van?

- Tíz évvel később jelent meg!

- Minél később? - Agáta természetesen nem érti.

- Itt van, ide nézz! A mai napnál!

Ezt már érti Agáta is. Illetve dehogy! Jerne szólal meg, az örök praktikus:

- Gyerekek! Hogyan került ez ide? És főleg: miért került ide?

A kérdéstől hirtelen csönd lesz. Egy idő múlva Lucilla keservesen zokogni kezd és Szeverin vállára borul. Szeverin szó nélkül simogatja kedvenc húgocskája haját és semmit sem kérdez. Nagyjából érti a lány elkeseredését. Ki is írta mármost azokat a verseket? Másolni természetesen senkinek nincs joga, de kivonhatja-e Lucilla valaha magát a könyv hatása alól? Ha ezentúl ír valamit, félni fog, hogy csak másol, hogy valakit utánoz. És mérce is a könyv. Ami nincs benne, azt kár volt leírni? Hajaj!

A testvérek sejtik Lucilla gondjait, viszont a kérdés megmozgatta a fantáziájukat. Hogyan került ide ez a könyv? Vagy egy nagy, ostoba tréfa az egész, vagy valami bukfenc van az időben. Elképzelhető, hogy a nyomdában rontották el a könyvet? De akkor Lucilla versei hogyan kerültek bele? És a többi vers honnan van? Túl sok a kérdőjel. Ha a jövőből pottyant ide a kis kötet, akkor minden összeáll, egységes a kép. Bár kérdőjel így is akad jó néhány. De ki hisz el ilyen hülyeséget? Vagy legalábbis valószerűtlent? Mindamellet jobban esik az időutazó verseskönyvben hinni, bármennyire irreális a dolog.

A méla csöndet Benedek töri meg. Föláll, nagyot nyújtózik:

- Gyerekek, tizenegy óra! Lucilla, kölcsön adnád holnapra ezt a könyvet?
- Csak vigyed! Tulajdonképpen nem is az enyém.

Jerne is beleszól:

- Bence után én kérem. Olvassuk el mindannyian! Rá kell jönnünk, miért pottyant ide ez a könyv!

.....

Eltelt egy hét. Újabb közgyűlés jött össze, Jerne sürgetésére. Ezúttal itt van János is, Agáta férje. Nem Szabó, de jól beleillik a társaságba, mindenki szereti. Itt van valahol Böbe baba is, Agáta pirinyó lánya, de már ágyba dugta a nagyanyja. Viszont a tízéves Juttácska, a legkisebb testvér most ébren van, mindenről informáltak, mindent elolvasott és most csillogó szemmel lesi a nagyok tanácskozását. Papa is itt van, gondterhelten ücsörög. Érti ő, érti - de olyan érthetetlen az egész. Ami azt illeti, ezt a véleményt többen osztják.

Szeverin, a trónörökös nyitja meg az ülést. Azért trónörökös, mert korelnöknek nem jó. Agáta idősebb. De nem szereti, ha emlékeztetik huszonöt életévére (Vénülök!) és nem elnökösködik.

- Tisztelt banda! Elolvasta mindenki a kérdéses irodalmi alkotást?

A kérdés merőben szónoki. A válaszok a „Na, ne hülyülj!”-től az „Eredj már!”-ig terjednek. A következő kérdés viszont fontos:

- No és? Szerintetek miért? És hogyan?

Nem, ezt nem így kellett volna kérdezni! A felharsanó zsvivaj hatására Szeverin előbb a fülére kapja a tenyerét, azután nagyot kurjant:

- Hé, emberek! Csak egyenként!

Használt. Szeverin kezdi a szokásos sorrendet:

- Ágica?

- Talán előbb Papa, nem?

- Jaj, bocsánat! Papa? - Hiába, Papa nem megszokott résztvevő a testvérek tanácskozásain. És a mostani megszólalása is...

- Gyerekek, én ezt az egészet nem értem. Inkább ti tárgyaljatok!

- Jó! Majd szól Papa, ha úgy gondolja. Szóval, Ágica?

- Hát... tudjátok... olyan képtelenség!

- Ezt tudjuk. Szerintünk is az. De konkrétan?

- Hát... az az időutazós novella...

Lehet, hogy Agáta folytatná, de megint kitör a csatazaj. Az ajtón bedugja fejét Mama, a hangja csupa szemrehányás:

- Gyerekek! Böbe baba alszik!

Ettől csend lesz. Relatív. Talán a „suttogva kiabálnak” kifejezés lenne a legprecízebb.

Szeverin próbál rendet teremteni:

- Fiúk-lányok! Folytassuk inkább!

De most hirtelen megszólal Juttácska, aki amúgy kettőt sem szól, ha nem muszáj:

- Minek folytatni? Mindenki szerint az időutazós novella jelenti a megoldást.

Élénk bólogatás válaszol a kicsi szavaira. Csak Papa néz elveszetten. Jerne észreveszi (imádja az apját, mint minden rendes lány) és megkérdi:

- Nem olvasta, Papa?

- Hát... nem az egész könyvet.

- Nem baj, figyeljen, elmondom. Azt már tudja, hogy ez a könyv, hogy úgy mondjam, tíz év múlva jelent meg. Nem tudjuk, hogy ez tréfa-e, vagy valóság. Mi mind inkább arra hajlunk, hogy vegyük valóságnak, noha... De ha ez az egész nem csak egy ostoba tréfa, akkor fölmerül a kérdés, hogy miért és hogyan került ide ez a könyv, mihozzánk. A „hogyan”-ra válaszolni persze nem tudunk, de az biztos, hogy a könyv időutazása energiát emésztett fel. Valószínűleg nem is csekély energiát. Úgy gondolom, hogy ha az időutazáshoz nem kéne sok energia, akkor már felfedeztük volna.

- De hát felfedeztük! Itt a könyv!

- Ohó, Papus! Csakhogy ez a könyv a jövőből jött! A jövőben fedezték fel az időutazást! Visszaküldeni sem tudjuk a könyvet, csak közönséges, avagy mezei módszerrel! Hogy tudniillik hagyjuk, hogy az idő a szokott módon folyjék el fölötte.

- Tíz évig várhat és porosodhat. - Ez Benedek magyarázata az ügryhöz.

- Tíz év múlva már lesz időutazás? - Ezt Juttácska kérdi felcsillanó szemmel. Határozottan kedve lenne a gyakorlatban kipróbálni. Jerne lehúti:

- Hát én azt honnan tudjam? Az a tíz év semmit sem jelent. Akik ideküldték ezt a könyvet, azok számára ez lehet egy régi könyv is. Csak nekünk új.

- De ez a könyv is új. Nyomdaszagú.

- Akkor is lehet reprint kiadás. De új is lehet miattam! Nem ez a téma! Akár régi, akár új, itt van. Ide küldték. Sok energia felhasználása árán. Tehát célja van, ez a lényeg!

- No igen, most jön a „miért” kérdése - foglalja össze Szeverin.

- Pontosan! Nohát, erre a kérdésre ad meglehetősen elfogadható választ az időutazós novella. Azért gondoljuk mindannyian így, mert a többi versben, elbeszélésben nincs szó az időről. Legalábbis nem konkrétan. Ha pedig komolyan vesszük az időutazós novellát, akkor mindent megmagyaráz. Tetszik érteni?

- Nem én, kislányom. Nem olvastam a novellákat.

- Jó, akkor elmondom. Az a lényege, hogy a mi családjunk kirándul a Bükk-fennsíkra és egy eldugott helyen, beszorulva talál egy úrhajót. Egy kicsi úrhajót, olyan kétmétereset. Családjunk ezt egyesült erővel szorult helyzetéből kirángatja és az úrhajó ajtaját kinyitja.

- És kinyílik? Egy úrhajó ajtaja? Kívülről?

- Ki, mert ez nem is úrhajó, hanem időgép. Az utasa már majdnem szomjanhalt. Mi aztán megitatjuk, miegyéb, és a végén, gépével együtt, eltűnik az időben. Na. Ennyi.

- Értem. De ha szerintetek azért jött ez a könyv, hogy segítsünk az időutazón, akkor nem kellene indulnunk?

- Dehogyan! Szerintem. Szever, vedd át a vezénylest!

- Parancsára! Szerintetek szavaznunk kell?

Csend lesz, majd János, tétován:

- Több mindenről is szavazni kéne. Komolyan vegyük-e? Most induljunk-e? Kinek kell mennie? Mit vigyünk? És mi van, ha mégis ugratás? Ha az egész csak ugratás?

Megint csend lesz. Juttácska csillogó szemmel néz egyik testvéréről a másikra és közben hatalmasat ásít. Ő máris menne, de melleleg már régen ágyban a helye. A nagyok meg hallgatnak, mindenki fáradt és gondterhelt. Muszáj a kislánynak megszólalnia:

- Fiúk-lányok! Vigyetek engem is magatokkal vasárnap a Bükk-fennsíkra!

A nagyok rámerednek, majd Szeverin bólint:

- Igaza van a csöppségnek! Irány az ágy, holnap megbeszéljük a vasárnapi kirándulást! Jutta, zseniből vagy!

Ezt mindenki tudja, nincs hozzászólás, szedelőzködnek. Csak Papa morog csöndesen:

- Nem hiszek én ebben az egészben! Muszáj nekem is mennie?

Jerne fölugrik, nyújtózkodik, úgy mondja:

- Muszáj, Papa! A friss levegő még senkinek nem ártott. Különben is, a novella szerint Papus agyából pattan ki a megváltó ötlet.

Papa hirtelen büszke lesz, aztán ugyanolyan hirtelen megint letörik és morog:

- Aztán miféle ötlet?

Jerne nevet:

- Ha én azt tudnám! De Luci...lla nem írta meg!
Papa most a fiatalabb lányhoz fordul:
- Na, mondd meg, Lucikám, miféle ötlet?
Lucilla égre forgatja a szemét, jól játssza a kétségbeesés élő szobrát:
- Papus! Én azt a novellát majd csak a kirándulás után fogom megírni!
- Mi? Hogy? Ja! Igaz. Menjünk aludni!
Úgy tesznek.

.....

Másnap megint megbeszélés, de ezúttal már délután. Mindenki izgatott, fontosnak érzik a mielőbbi döntést. Szeverin kezdi:

- Szóval, induljunk vasárnap. Gyerekek, milyen évszakban játszódik a történet?

Mindenki Lucillára néz, de persze ő sem tudja. Tétovázik:

- Csobog a forrás. Tüzet rakunk. Azt hiszem, tél nem lehet...

Jerne is beleszól:

- Szever a melegítőjét Luci...llára adta.

- Az semmit sem jelent. Nyáron is kell hajnalban melegítő, azt mindig viszem.

Megint Lucilla szól hozzá:

- Jercsi pokrócot terít az időutazóra.

- Akkor viszünk pokrócot. Ez viszont hűvös időre vall.

Juttácska látja, hogy a nagyok megint bedugultak. Meg kell szólalnia Szeverin ölében:

- Az egész úgy kezdődik, hogy a mozdony lihegve birkózik az őszi köd paplanával.

- Jutta, zseniből vagy! - Benedek nyilvánítja ki az általános véleményt. Szeverin viszont képen csókolja a kicsit:

- Helyes! Ősz van, mehetünk. Mit viszünk? Menteni kell, kihúzni azt az úrhajót. Aztán kulacsot, pokrócot...

János nagy természetjáró:

- Fokost viszünk és kötelet. A többi a helyszínen megoldható. Térképet, iránytűt. Igazán írhattál volna részletesebb novellát is, kislány! Hol keressük azt a gépet?

Lucilla igazán nem tudja:

- Hát... Bükk-fennsík. Az nagy. Megnézzük a lovakat. Akkor Csipkésút. A Svéd-fenyves felé indulunk. Keréknyomokban bukdácsolunk. Valami erdei út lehet. Melyik? Bánkútról nem esik szó. Odáig nem jutunk el? Vagy nem is arra indulunk? De akkor merre?

- A könyvet mindenesetre visszük. Folyamatosan próbálunk tájékozódni. Írhattál volna kevésbé irodalmi beszámolót, több konkrétummal! Többre mennék vele.

- Lehet, hogy írtam is. Csak az nem maradt meg. Azért küldték vissza ezt. Különben is, lekopni! - nyelvel Lucilla. Mit macerálják annyit? Hiszen még egy szót sem írt le! Majd a kirándulás után, ha igaz. Meg kell írnia, hogy legyen mit visszaküldeni a jövőből. Világos? Az. De felfoghatatlan, jesszusom, szikrázik az ember feje tőle, úgy belülről.

Közben folyik tovább a tanácskozás, bár Lucilla csak a zsongást hallja. Agáta kardoskodik, hogy Böbe babát vinni kell, van elég felnőtt, aki cipelje. A kardoskodásnak egyébként nincs túl nagy értelme, nem is akarták itthon hagyni a kicsit. Jánosnak meggyőződése, hogy ugratás az egész, de a kirándulás attól még jöhet. Papa nem is tudja... de mennie kell, a megváltó ötlet miatt. Jerne praktikus ember, ritka ábrándos lélekkel. Ő tehát listát készít. Ami azt illeti, ábrándos lélek több is akad itt. A fiúk is. Mindenki szerint menniük kell, hátha tényleg segíthetnek. Juttácska a plafonon mászkál izgalomban, de számára a dolog egészen természetes. Csak éppen izgalmas. Mama? Mama mozdíthatatlan. Csomagol nekünk finomakat, aztán beleül a legmélyebb fotelba a soros kötésével, és köt, és mereng, és vár... Mamát nem lehet vinni. Mama hivatala a hazavárás.

.....

Vasárnap hajnal. Ködös sötétség, lámpák fűzésével enyhítve. Szabóék vonulnak a pályaudvar felé és az őszi köd paplanáról szellemeskednek. Lucilla már érti, miként került bele a novellába az a paplan. Ennyi nevetés, bolondozás után muszáj lesz megörökítenie. Viszont azt is szentül elhatározza, hogy két-három évig nem írja meg a kalandot. Először is sosem írt még novellát, de ez most a kisebbik baj. Rettentően zavarja, hogy szinte kívülről tudja már a novellát. A többiekkel együtt. Meg kell várnia, amíg elhalványulnak az elbeszélés kifejezései és aztán a saját szavaival leírni újra. Így becsületes. Ostobaság! Hiszen azok a saját szavak, amiket a k o r majd le fog írni, ugyanazok a szavak, amik m o s t zavarják. Juj, ezt hagyjuk már! Lucilla nem tudja pontosan, mi is az a híres időparadoxon, viszont ezt a helyzetet kellően paradoxnak találja. Szerencsére most Juttácska elkapja a kezét és a csipkés-kúti ménésről kezdi faggatni. Jobb is hagyni azt a fránya paradoxont magának, éljenek a lovak!

.....

A vasúti fülkébe szűken férnek be, hét felnőtt, két gyerek, de külön fülkében senki sem akar utazni. Így Juttácska is ölbe kerül és vándorol az öleiben, mert senki sem tudja sokáig tartani. Nehéz már. Böbe babának viszont bérlete van az apja ölbe és minél inkább csalogatják, annál inkább tapad az apjához. Nem fél a többiektől, mindenkit külön-külön szeret, csak kicsit ...sokan vannak. Tiltakozása jeléül Böbike már éppen sikítani akar, de akkor végre békén hagyják. Maradhat kedvenc apja ölben. (Hiába, Böbike is lány, a maga másfél évével!) Nagy kényelmesen befészkelődik és az ujját a szájába nyomja. Ezt a jelenséget nevezzük úgy, hogy „Böbe baba halmozza az élvezeteket”. Egyébként el fog aludni. Korán van még.

A többiek beszélgetnek, sőt, trécselnek és közben ártatlan képet vágnak. Igazság szerint a gyomrukat szorítja az izgalom, a kaland várása, de most nem, nem szabad erről beszélni! Úgy kell tenni, mintha ez egy normális családi kirándulás lenne.

.....

Már szépen süt a nap, már ott baktatnak a fennsíkon, amikor Benedek lázadózni kezd magában. Ugyan miért nem beszélhetünk a lényegről? És megkérdi:

- Nem siethetnénk? Van más út is a Svéd-fenyvesbe. Kit érdekelnek most a lovak?

A lovak? A lovak tulajdonképpen mindenkit érdekelnek. De nem most! Böbe baba nem bírná a sietést? Böbe baba úgyis többnyire valaki karján ül. Tényleg! Miért ne siethetnénk? Mindenki Szeverinre néz. A fiatalember tétován húzza meg a vállát, ahogy a térképet böngészi:

- Siethetnénk? Az írás szerint dél felé érünk oda. Ilyen ütemben, lovak nélkül, ezen a rövidebb úton már tíz körül a Svéd-fenyvesnél lehetnénk. Az ám! Az írás szerint Csipkés-kút után, Bánkút előtt, a Svéd-fenyves felé... Ez zavaros. És ott meg segítségre vár valaki. De ha le van írva az a dél! Megmásíthatjuk a „történelmet”? Mit mondasz, Bence?

- Segítséget viszünk. Én megkísérelném!

- De írva legyen! Tehát nem lehet!

- Bizonyítsd be!

Szeverin ettől leáll. Csakugyan! Mit lehet itt bizonyítani? No, és hogyan? Lucilla is közbeszól:

- Hátha csak rosszul emlékszem két-három év múlva, azért írom azt a delet?

- Szóval te is sietnél. Jó, hát menjünk a rövid úton!

Mennek a rövid úton. Az első szakadékgig. Ahol száraz időben le lehetne evickélni. De most kegyetlenül csúszik. Benedek mélabúsan jegyzi meg:

- Mégis kell itt Csipkés-kút! Mégis dél körül volt az! Visszafelé lépésben indulj!

És a kis csapat fordul vissza, Csipkés-kútnak. Mégis lesznek lovak.

.....

A lovak gyönyörűek voltak. Naná, a lovak mindig gyönyörűek. Barátságosak is voltak. Fényképezni

is hagyták magukat. A nap is süt, aranyos-meleg az idő, az erdő pedig olyan, de olyan! Mint egy napsütötte őszi erdő, na! Nem puffogatunk itt közhelyeket. Mindamellet a hangulat feszült. Minden szép, de menjünk már! Találjuk már meg!

Papa nagyon elgondolkodott. A gondolkodás végeredménye természetesen morgásban tör a felszínre:

- És ha még el sem veszett? Azért nem találjuk meg?

- Akkor jövünk a jövő héten is. Amíg ősz van. - Szeverin mondja, de a többiek is bólogatnak.

- És ha már a múlt héten kellett volna jönnünk? Hátha elpusztult már a szerencsétlen! És ha csak úgy nem találjuk? Nagy itt az erdő és nagyon pontatlan a leírás.

Most Lucilla szól, szavakat keresve:

- Tudja, Papus, én ezt a történetet leírtam. Leírom. Valószínűleg az igazat írtam. Lehetne az egész a fantáziám terméke, ha ezt most nem is hiszem el magamról. De akkor minek jött a könyv? Tehát valóság-szaga van. Akkor pedig megtaláljuk. Mert leírtam. És élni fog. Ugyanezért.

Ez ugyan meglehetősen fatalista életszemlélet, ha meggondoljuk, de Papa pillanatnyilag belenyugszik. Most Benedek kezd hangosan morfondírozni:

- Miért szorult be? Micsoda hülyeség, hogy egy időgép beszorul? Ugorjon ki a beszorult időből egy másikba, és kész!

Csakugyan! Most aztán ezen török a fejüket. Jerne talál rá az elfogadható válaszra:

- A sziklák sokáig állnak. Olyan régen ott áll az a szikla, hogy nem tudja időben megelőzni. Vagy eltört valami a szerkentyűben. Esetleg kísérleti példány az időgépe. Még nem tökéletes. Variáljam még?

- Isten őrizz! Meggyőztél!

Juttácska szerint már megint nem arról beszélnek a nagyok, amiről kéne. Beszorult és kész. Ki kell menteni. Viszont vizük már alig van. Így ő is hozzászól, megráogatva bátyja kabátujját:

- Szever! A kimentett időutazó először inni kér!

- Jutta, te zseniből vagy! Lássuk a kulacsokat! Most sürgősen keresünk egy forrást vagy kutat.

.....

- Megvan! Megvan!

Ez a kiáltás eddig ötször hangzott el. A kiáltást nagy futás, majd nagy csalódás szokta követni. A hatodik kiáltást Benedek produkálta és most egyedül szalad. A többiek letörten ballagnak mögötte, jól elmaradva. Hanem Benedek most újra kiált:

- Gyertek gyorsan! Tényleg itt van!

Hja, kérem, az egészen más! Az egész társaság futásnak ered. Elöl Juttácska, röpködnek utána a hajfonatai. Leghátul Papa és János, Böbe babával a karján.

Itt van! Ez az! Ezüstös szivar, olyan két méter fölötti a magassága. Szemmel láthatólag sebzetten fekszik a sziklák között, azok pedig szorosan körülölelik. Ajjaj, túlságosan is szorosan! Nem túlzott a leírás. Most aztán hogyan tovább?

A következő félóra tanácskozással telik el. Ez úgy történik, hogy mindenki a sziklákon mászkál, minden rést, nyílást megtanulmányoznak, és közben röpködnek a javaslatok. Ezeket átlag fél perc alatt valaki lelövi, viszont felereszt egy új javaslatot, ami hamarosan hasonló sorsra jut. Mikor már mintegy térdig járnak a lelőtt javaslatokban, akkor szólal meg Papa:

- Én mást mondok.

Mindenki odakapja a fejét. Tulajdonképpen már régen várják, hogy Papa megszólaljon. Mint tudjuk, Papáé lesz a megváltó ötlet. De Papa eddig meg sem nyikkant. Titokban egész úton lázasan törte a fejét, nagyon nyomasztotta a zseniális ötlet kötelezettsége. Soha életében nem tudta megérteni a mohamedánok fatalizmusát, ezért most, amikor valami hasonlóba csöppent, nagyon furesán érzi magát. No meg nem kis dologról van szó, hiszen emberélet múlik az ötletén. És semmit, de semmit nem tudott kitalálni reggel óta! Most viszont a többiekkel együtt vizsgálta az ezüst szivart, meg a sziklákat, és most tényleg van ötlete. Nem zseniális, csak úgy egy ötlet. Hátha lehet vele valamit kezdeni. Hiába lesnek olyan áhítattal a fiatalok, ez nem a megváltó ötlet lesz. De azért mondja:

- Ha itt, ennél a repedésnél letörjük ezt a sziklát, akkor a szivar már kötelekkel kiemelhető.

- Jaj, Papa! - Általános sóhaj. Benedek részletezi:

- Elvileg persze igaza van. De hogy a füttyülős fülemülébe akarja letörni a sziklát? Már bocsánat!

Ha csak ez a baj...! Papa megnyugszik és hatalmas lelki nyugalommal kezdi kibelezni a hátizsákját.

A többiek körülötte állnak és meglehetősen bambán bámulnak. A zsákból nagykalapácsok kerülnek elő, vasécek, sőt, védőszemüvegek. Tyű, ez a Papa mit cipelt! Ők meg azt hitték, azért lassú, mert idős! És micsoda jó ötlet az a négy vasék! Így már lehet sziklát repeszteni! Juttácska lelkesülten felkiált:

- Papa, te zseniből vagy!

Erre kitör az általános, megkönnyebbült hahota. Juttácska előbb elpirul, amiért önkéntelenül tegezte az apját, aztán rájön, hogy ez most nem számít, és akkor ő is a nagyokkal nevet.

Na, akkor most munkára fel! A négy férfi keresi a szikla megfelelő pontjait. Agáta az összes hölgyeket messzebb tereli a repülő szilánkok útjából. Juttácska megkutyálta magát, ő segíteni akar. Az egyszerűség kedvéért fölküldik a másik, a magasabbik sziklára, és az lesz a feladata, hogy meghatározza az ütések ütemét. Előkészülnek, gyakorolnak, aztán messze hangzik Juttácska ütemes, éles kis hangja:

- Egy, kettő, három, bumm! Egy, kettő, három, bumm!

A szikla hagyja magát meggyőzni. Előbb csak tágul a repedés, majd a kérdéses szikladarab lecsúszik. Most jöhetnek a kötelek...

Az ezüst szivar kiemelkedik kényelmetlen sziklaágyából. Ez itt az ajtó, de kilincs sehol. Hát most? Papa körbe-körbetapogatja a halványan kivehető keretet s közben - újonnan szerzett fatalizmusával - csendesesen dörmög:

- Márpedig ki kell nyílnod! Írva vagyon!

Ez valamiért használ. Az ajtó kinyílik. Nagyon meleg és nagyon bűdös levegő árad ki, majd megjelenik egy remegő emberi kéz. Egyszerre hárman kapnak utána, húzzák, támogatják, emelik az elernyedő férfit. Annak hangosan vacog a foga és rekedten susogja:

- Vízet! Adjatok vizet!

Szeverin ugrik a kulacsért, Jerne a pokrócokért, sebesen ágyaz.

- Ide fektessétek!

Lefektetik a beesett szemű, borostás időutazót. Benedek már rőzsét gyűjt, tüzet kell rakni, teát készíteni, ennivalót melegíteni. Ki tudja, szegény mikor evett utoljára? Mi is ebédelhetünk éppen.

Lucilla keze a megszokott mozdulatokkal készíti az ennivalót, az agya viszont teljesen megállt, egyhelyben topog. Ez az időutazó... tiszta képtelenség... de ha nem lenne olyan borostás és megviselt... magyarul szólt... na és, ez semmit sem jelent... akkor is, minket hívott a könyv... akárhogy nézem... szóval nagyon hasonlít... ugyan kérem! ... vagy mégis?...

Kezd már magához térni, de nagyon gyenge szegény. Lucilla a tálcával az időutazóhoz lép és látszólag jámboran kérdi (bár számít a válaszra):

- Hogyan szólítsuk?

És elhangzik:

- Természetesen Szevernek. Hiszen úgy szoktatok.

Valódi élőkép. A megdöbbenéstől megmeredt emberek bámulnak a férfira. Az agyak csak lassan mozdulnak. Hát izé... A férfi érzi a döbbenetet, no meg emlékszik is, mennyire meg volt lepődve. Halványan tréfálni próbál:

- Csak semmi Szeverke!

Egyedül Lucilla mosolyog egy vérszegényet A többiek még nem emésztették meg a dolgot. Felváltva bámulnak a két Szeverre. Juttácska hirtelen megkérdi:

- Hány éves vagy?

- Negyvenkettő. Jaj! - És az idősebbik Szeverin a szájához kapja a kezét. A fiatalabbik halkán dünnyög:

- Időtörés. És én most éljek így! Utálom a fatalizmust!

Az idősebbik röstelkedve mondja:

- Bocsáss meg! Teljesen igazad van! De ezt a találkozást már amúgy sem felejtethed el. Ha tudnád, mit izgultam, amíg vártalak benneteket! Főleg amikor már nagyon rossz volt a levegő és az ájulás

környékezett! Emlékeztem a találkozásra, mégis nehéz volt túrni és várni. De igazad van. Megpróbálok óvatosabb lenni.

Most Lucilla szólal meg:

- Egyél inkább. Biztosan nagyon éhes vagy. És Böbe babát is meg kell már etetni. Majd ebéd után beszélgetünk.

Jobb is, ha most mással foglalkoznak. Mindenki étvágytalan ugyan az eseményektől (még Böbike is érez valami szokatlant), de azért rágcsálnak. Juttácska felsóhajt:

- Szóval nem lesz tíz év múlva időutazás!

Az idősebbik Szeverin szeretettel mosolyog kicsi húgára:

- Persze, hogy nem. Még fel kell nőned, még el kell végezned az egyetemem, még fel kell ... fedezni sok mindent, amíg az időutazás lehetőségessé válik. Várjál türelmesen!

- Várok, várok - és újra belemerül az ebédbe.

Ebéd után körbeülik az idősebbik Szeverint:

- Na, most mesélj!

De Szeverin elhárítja a kérést:

- Ne haragudjatok, de nem tehetem. Időtörés lenne. A személyes jövőjét senki nem ismerheti. Elég baj az, hogy Szever már ismeri. De még kísérleti az időgépünk, és én tudtam, emlékeztem rá, hogy bajba kerülök a kísérlet során. Odakészítettem a főnököm asztalára Lucilla könyvét és kértem, hogy olvassa el, miután elindultam. Úgy látszik, elolvasta.

Papa megint dűnnyög:

- Nem értem, kislányom! Miért nem írtad bele abba a novellába, hogy Szevert találjuk a gépben?

Lucilla szorosán a fiatalabb Szeverin mellett ül (ott érzi magát biztonságban) és tétován néz az idősebb Szeverinre. Csakugyan! Hiszen ez sokkal fontosabb, mint az őszi köd paplana! Szeverin szó nélkül is érti a húgát (még ennyi év után is), meg is szólal:

- Én kérem meg most Lucillát, hogy ne írjon bele a novellába. Mondjátok meg őszintén: elhittétek volna akkor is az elbeszélést, ha Szevert kell megmenteni? Nem volt már így is elég hihetetlen?

János közbedörmögi az általános véleményt:

- De, bizony eléggé!

- No, ugye? Ha pedig elhiszitek, az lett volna a baj. Így is emberélet múltott rajtatok, az én saját becses életem, ugye. Így is hatalmas volt a felelősségetek. Ha a név is ott van... némely érzékenyebb családtagom talán bele is betegedett volna.

És most furcsa jelenet következik, legalábbis egy kívülálló számára. A szavakat ugyan az idősebbik Szeverin mondta, ő néz ellágyulva kedvenc kishúgára (Istenem, milyen fiatal most még az én Lucikám! Mennyi lehet, tizenhét?), de az utolsó mondatnál mégis a fiatalabb Szeverin emeli fel a kezét és simít végig Lucilla haján. A családtagok észre sem veszik a jelenet szokatlanságát. Az ő érzéseik szerint minden a helyén van.

Most Benedek próbálkozik:

- Legalább valami picit mondjál! Valami nem túl konkrétat! Például... például lesznek-e gyerekeim? Ne mondd meg, hogy mikor, hogy mi a nevük, csak annyit, hogy lesznek-e. Ez csak az ábrándozás szintje, ennyit talán el lehet mondani?

Az idősebbik Szeverin kicsit tűnődik, majd rábólint:

- Jó. Mikor eljöttem, mindannyiotoknak volt gyermeke. Így jó?

Tétova bólogatás és mosoly a válasz. A fiatalabb Szeverin halkán rákérdez:

- Nekem is?

- Neked? Ja, igen. Nekem is van gyermekem. Megmutathatnám a fényképeket is... de nem merem. Na, erről ennyit! Nem szabad a jövőről beszélnünk! Legyetek jó fiúk!

Jerne feláll és megszólal:

- Ha nem beszélgethetünk, akkor javítsuk meg a szerkentyűdet! Valahogy vissza kell menned, nem élhetsz itt köztünk két példányban.

Mindenki feláll, csak Böbe baba alszik mélyen odébb, a bokrok alatt. Tevékeny család ez, ügyes kezű. Az idősebbik Szeverin irányítása mellett gyorsan megjavítják az időgépet. Szerencsére minden törés,

mely ideiglenesen nyomorékká teszi a masinát, helyben barkácsolható.

Amíg a kezek járnak, a szájak többnyire hallgatnak. Furcsa ez a felemás helyzet. Megpróbálnak általános kérdéseket feltenni, nem a jövőre vonatkozót, de hát lehet? Az idősebbik Szeverin leghétköznapibb hétköznapja is a jövő körülményei között folyik. Kényelmetlen helyzetbe hozni pedig nem akarják. Hiszen a testvérük. Amin megint lehet elmélkedni. Így aztán nem sok szó esik.

Lucilla kéri:

- Vidd vissza a könyvet innen!

Szeverin rábólint:

- Viszem, Lucikám! Úgyis időtörés lenne itt hagyni. Szegénykém, nagyon megkínzott, igaz?

Később hozzáteszi:

- De azért el ne felejtsd megírni azt a könyvet! Kínos lenne Szevernek - mutat a fiatalabbra.

Lucilla eltűnődve rákérdez:

- Lehet ezt elfelejteni?

Na igen.

Juttácska a szerszámokat adja kézre és közben mindent megnéz. Nem kérdez, nem mer. Egyszerre odafordul az idősebbik Szeverinhez:

- Azt hiszem, fizikus leszek. Nagyon érdekel ez az időgép. Te semmit sem mondhat, hát oké.

Majd én kitalálom magamnak.

Szeverin ezt már rég tudja, de... Hangosan csak ennyit mond:

- Tőled kitelik! Te zseniből vagy, mint tudjuk.

Papa csak most hiszi el igazán, hogy ez a férfi a családhoz tartozik. Azt mindenki mondhatja, hogy Szevernek hívják. Bár... kinek jutna eszébe? De ha azt is tudja, hogy Juttácska zseniből van... A könyvről is tudott. Pedig senki sem emlegette. Hát igen. Úgy látszik, tényleg Szever. Úgy látszik, hogy mégis igaz ez az egész zűrzavar és időgubanc. Mindamellet Papa így sem érti. Már elhiszi, de nem érti. De azért morog egyet:

- Anyádról nem is kérdezel?

- Jaj, Papa! Hiszen emlékszem, hogy reggel otthon hagytuk, jó egészségben!

Az ifjabbik Szeverin végképp meg sem szólal. Nagyon furcsán érzi magát, mióta kettő van belőle. Időnként lopva rápillant eljövendő önmagára, hol kíváncsian (szóval ilyen leszek?), hol bírálóan (jól tartja magát, de ez a frizura, ilyet én soha... izé), hol kissé féltékenyen (hős a családban, odanézenek!). Bárhogy forgatja, itt és most két Szever van. Ki hallott még ilyet? Izé... hát éppen hallott. Mint tudjuk, egy az isten, de három személyben. Azok is három idősíkből keveredtek volna így együvé? És ez még csak hagyján! De így élni, ezzel a tudattal! Hogy majd egyszer be lesz szorítva a sziklák közé, és egyre romlik a levegő, és vagy jönnek, vagy sem... De hiszen jöttek! Jöttünk. Jaj, de zavaros! Kétszer kell megélnie ezt a napot és találkoznia önmagával. Mostani önmagával. Aki majd tovább él, azzal a tudattal... Aki már egy kicsit más lesz. Fiatal srác, előtte még a jövő, az egyetem, a munka és ez az utazás, illetve az az utazás. Hiszen ez most a másik Szever utazása volt. Akkor pedig az ő utazása lesz, és lesz egy harmadik Szever, a fiatal. Aki egyébként most ő. Jaj! Hagyjuk! Ez valami furcsa ciklus. Hány Szever van? Gyakorlatilag csak kettő, aki itt, most megjelent. De ez a kettő is csak egy. Hát ebben most nehéz hinni! Na, cifra élete lesz!

Benedek kérdezet. A gépről is, óvatosan. Igazából a működési elv, az üzemanyag érdekelné, de úgysem kapna választ. Ezért az ugrás időtartamáról érdeklődik. (Tényleg nem tudta volna Szeverin korban megelőzni a sziklát. Még nem. Bár már folynak kísérletek.) Aztán a fegyverkezésről kérdez. A válasz nem valami konkrét, de úgy foglalható össze, hogy már fogatkoznak a fegyverek. Már kezd észretérni az emberiség. Ez is valami. Valami biztató. Akkor a környezetről, az életszínvonalról, a megélhetésről kezd kérdezetni, de Szeverin nagyon óvatos válaszokat ad. A kialakuló kép így meglehetősen homályos.

Agáta leginkább Böbe babával foglalkozik, aki most éppen nyűgös. Az idősebb Szeverin az előbb fölkapta a csöppséget, megölelte és azt mondta:

- Tudod magadról, te pirinyóka, hogy milyen szép nagylány leszel?

De Böbike több okból sem válaszolt (első ok: nem tud még beszélni), Szeverin pedig elrohant, mert hívták a géphez. Agáta most tehát az elhangzottakon elmélkedik, ha Böbe baba éppen hagyja. Nem nagyon hagyja.

János egy husángot farag az idősebbik Szeverin magyarázata alapján. Közben nem érti az egészet. Meg volt győződve, hogy ugratás az egész. Biztos volt benne. Most is ezt próbálja - legalább magának - bebizonyítani, szedegeti a cserepeket. De sehogy sem áll össze a kép. Sajnos, az a hihetetlen, lehetetlen variáció sokkal hihetőbb.

Jerne praktikus lelkét leállították. Kérdezni nem szabad. Így most az ábrándos lelke lép működésbe. Gondolatban a dinoszauruszok között bolyong, de rádöbben, hogy ott félne. Akkor csak egy kamerát küldjenek oda, nem igaz? Rá is kérdez:

- Miért nem egy kamerát küldtek? Ez így veszélyes!

Szeverin válasza ennyi:

- Minek ment Armstrong a Holdra?

Ami persze igaz, ha nem is túl bőbeszédű válasz. Lehet, hogy voltak is már itt valamilyen időgépek? Az ufók? Sőt, a távolabbi jövőből is jöhetnek valakik a masináikkal. Ez a Szever szinte holnap él. Száz év múlva többet tudnak az időutazásról, jobb gépekkel jönnek hozzánk. Sőt, jöttek is. Mellesleg, nem lett volna egyszerűbb a jövőből menteni meg Szevert? Meg is kérdi. Hozzáteszi:

- Az ő számukra ez az ügy nem lett volna időtörés. Hiszen nekik te is múlt vagy.

- Azt hiszem, nem is tudnak a jövőben rólam. Vagy ha tudnak, hát olvasták Lucilla novelláját is. Ha pedig a novella szerint megmenekültem, akkor minek jöjjenek? Azt hiszem, a főnököm asztalára letett könyv az oka annak, hogy így alakultak a körülmények.

- Hát azt nem! A könyvet azért tudtad letenni, mert Luci megírta. Luci azért írta meg, mert találkoztunk. Azért találkoztunk, mert a könyvet odatetted. Igazi, valódi, szép kör, ebből nincs kitörés. Nincs ok és nincs okozat. Illetve van, de túl sok van mind a kettőből. Tudod, mi az oka ennek a beszorulásodnak? Az időutazás. De Juttácska sem találná föl az időutazást, ha most nem találkoztunk volna. Püff, még egy kör!

- Állj csak meg! Állj meg és halkítsd le magad!

Szeverin susog. A többiek - szerencsére - messzebb vannak.

- Honnan veszed, hogy Juttácska találja föl az időutazást?

Jerne egy kicsit megijed. Csakugyan, ilyesmit hangosan kimondani... Ezért ő is susogva válaszol:

- Szerintem következik abból, amit mondtál.

- Ajjaj! Mert nem kéne annyi rejtvényt fejtened! Ajjaj! Mégis könnyelműség volt azt a könyvet a főnököm figyelmébe ajánlani! Rokonok közé csöppenni vissza! Ismerik az ember gondolatait! Ajjaj! Fegyelmi-szaga van a dolognak!

- Jól van már, no! Ha fegyelmi, hát annyi! Még mindig jobb, mint beszorult gépben megfulladni! Tudod, mit? Mostantól fogva befogom a szám. Tőlem senki nem tudja meg, mire jöttem rá. Jó?

- Rendes tőled. De nagyon hallgass, jó? Szerencsére tudsz. Meg ne sejtse valahogy a kislány! Ajjajaj! Jobb lesz innen pucolni, mielőtt még egyebekre is rájössz!

Ettől fogva az idősebbik Szeverin végképp alig szól. Nagyon nem mer szólni. Ez a Jerne! Mindig is csak a logikai játékokat szerette. Viszont a gép nagyjából elkészült. Szeverin tehát beleül, ellenőrzi, próbálgatja.

Eljött a búcsú perce. Furcsa egy búcsú ez. Hiszen aki elmegy, az itt is marad. Másrészt aki elmegy, az a saját jövőjükből hozott hírt - igaz, hogy szükszavút - és oda is tér vissza. Mindenki másra gondol, csak egyben értenek egyet. Hogy furcsa búcsú ez.

Lucilla hangot is ad nyugtalanságának:

- Meg sem tudhatjuk, visszaérsz-e szerencsésen ezzel a toldott-foldott masináival?

- Hivatalosan nem. Bizony nem.

Így aztán marad a nyugtalanság és bizonytalanság. Papa megkérdi:

- Anyádnak elmondhatom?

- Mondja el, Papa! Hiszen már úgyis tudja a család. Másoknak azért ne meséljék! Úgysem hinnék...

És csókolom Mamát!

Pusziosztogatás és ölelgetés következik, majd a két Szeverin hosszú, szótlan kézfogása. Tanulmányt lehetne írni egymásra vetett tekintetükről. De nem most, majd máskor. Most indulni kell.

Az idősebbik Szeverin beül a gépbe. Kiinteget. Bezárja az ajtót. Aztán pakk! Mintha

szappanbuborék pattant volna szét. A tisztás üres. A szikla friss törése mutatja csak, hogy itt történt valami.

A család némán szedelőzködik és erőltetett menetben indul hazafelé a félig már lebukott nap fényénél.

.....

Már a városban bandukolnak, fényektől csillogó sötétben. A hangulat még mindig nyomott. Mindenki elgondolkodva lépked.

Szemben jön egy fiatal férfi, két egyforma totyi babával. Mögöttük az asszony egy legénykével. Jerne oldalba böki Lucillát:

- Nézd! Annak az édes apának azok a drága gyermekei!

Lucilla mosolyog a régi jelszón és megnézi magának a férfit. Csakugyan jóképű. A gyerekei is szépek. Egyszerre megszólal az egyforma babák közül az egyik:

- Mikjós! Fej akajok menni!

Erre az apa fogja az egyformát és felrakja a kőkerítés párkányára. Mögötte az asszony szégyenlősen mosolyog.

A kis közzjáték - ki tudja, miért - végre feloldja a rossz hangulatot. Viháncolva, versenyezve szaladnak hazáig, Mamához.

.....

Mama már mindent tud és ájuldozik. Böbe babát ágyba rakták. Juttácska most fürdik. A többiek vetkőznek, vacsorát készítenek, ki-be rohangálnak és egymás szavába vágva mesélnek. A lépcső tetején megjelenik a sápadt Lucilla:

- Mamikám! Volt ma a szobámban?

- Nem én, kislányom. Miért?

- Mamikám! Volt ma vendég nálunk?

- Nem, senki. Dehát mi történt?

- Fiúk-lányok! Az asztalomon, vázában, egy csokor virágzó aranyeső van!

KŐ-SZABÓ IMRE

Strandszezon

Fejfájással ébredt reggel Zarc Tamás. – A konyak, a fene egye meg! Sosem szerettem! – állapította meg a fiú. – Vermut meg konyak, szokatlan párosítás. Brrr... Megrázta a fejét és az jutott az eszébe: - Kutyaharapást a szőrivel! Elővette a vodkás üveget az ágy lábától. Jót húzott belőle. – Ez majd segít! Tíz perc múlva könnyebbnek érezte magát, és mintha a feje is tisztult volna. Felkelt és tett néhány bizonytalan lépést a szobában. – Mikorra is mondtam Ágotának, hogy ott leszek? Kutatott emlékezetében, aztán mintha a tíz rögzülne. Megnézte az órát. – Kilenc óra! Legyintett a kezével - Van bőven időm! Magnókazetták között keresgélt. – Ez jó lesz! A kiválasztottat betette a gépbe és bekapcsolta a készüléket. Lassú zeneszámok töltötték meg a szoba légterét.

Borotválkozott, tiszta inget vett ki a szekrényből. Megfésülte a haját. Arcszeszt csorgatott a tenyerébe, lassú mozdulatokkal bekente az arcát. – Tehát a Palatínus fürdőbe megyünk! Ezt a megállapítást kisebb győzelemként könyvelte el. Ágotával a ponyvás sörözőben ismerkedett meg. A lány, aki nem volt több húsz évesnél, barna hajával és formás alakjával, már korábban feltűnt Zarc Tamásnak, ennek a huszonöt éves, sportos alkatú fickónak. Ebbe a ponyvás sörözőben járt a haverokkal. Talán azért nevezték ezt a csehót ponyvásnak, mert bent az udvaron, a szabadtéri részt, kifeszített ponyva takarta. Így jöhetett a nyári zápor, nem zavart senkit. Itt tűnt fel egyszer Ágota, aztán kisebb, nagyobb megszakításokkal el-eljött. A feltűnő az volt ebben a lányban a fiú részére, hogy nem tudta őt a srácok közül, senki sem becserkészni. Volt tartása. Neki most mégis engedett. Együtt mennek a Palára. Jó pár esti szövegelés szükségeltetett, ehhez az eredményhez. Villamossal ment, a híd közepén szállt le. A sziget bejárójától gyalog indult a Palához. Érezte, kell egy kis mozgás. – Meg a levegő is jól esik, legalább kiszellőztetem a fejem! – állapította meg és arra gondolt, szép ez a lány, aztán az jutott az eszébe: - Kellemes ez a nyári délelőtt. Igazi strandszezon! Kimért léptekkel ment végig a sétányon. Figyelte az embereket. Órájára nézett. – Sosem voltam ilyen pontos. Most van tíz óra! – állapította meg önmaga számára. A bejáratnál, már messziről meglátta Ágotát. A lány is észrevette. Integedett, a fiú meggyorsította lépteit. – Szevasz! – üdvözölte először. – Szia! – köszönt vissza a lány. – Régóta vársz? – kérdezte Tamás és végignézett a lányon. Piros ruha volt rajta, vállpántokkal. Igazán jól mutatott benne. – Nem! Tízre mondtad, akkora jöttem! – Jó, hogy ilyen pontos voltál! – mondta Tamás. – Miért? – csodálkozott Ágota. – Utálok várakozni! – szögezte le és nyújtotta kezét a lány felé. – Én sem szeretek! – volt az egyszerű válasz. – Gyere, menjünk! – invitálta a bejárat felé. A pénztárnál jegyet vett, az egyiket átadta a lánynak – Kint találkozunk!

Az öltözők még üresek voltak. A kabinos unottan újságot olvasott. A sport rovatot böngészte. Kényelmesen átöltözött, tudta úgy is várni kell a lányra, miért siessen. Amikor kiment, kint már melegen kezdett tűzni a nap. A láрма nagy volt. A gyerek medence tele gyerekekkel, óvodások voltak. – Szemrevaló kis óvónénike, én is lennék ilyen helyen óvodás – gondolta, közben figyelte Ágotát. Tíz perc múlva, jött is a lány. Amint meglátta, nem akart hinni a szemének. – Micsoda alakja van, és milyen jól áll ez a sárga fürdőruha rajta! Teljesen el volt ájulva. Úgy nézte, mintha ilyet még sohasem látott volna. – Nem haragszol? – kérdezte a lány szerényen. – Miért? – csodálkozott egy kicsit Tamás. – Hogy ilyen soká jöttem. Leszakadt egy gomb a fürdőrucim felsőjéről, meg kellett varrni. A nélkül nem jöhöttem ki. – Pedig én nem szoltam volna egy szót sem! – mondta mosolyogva. – Azt tudom! – tette hozzá Ágota egyszerű megállapításként.

Ezen nevettek. – Merre? – kérdezte Zarc Tamás, mintha eltévedt volna. – Menjünk oda a nagymedencéhez! – indítványozta Ágota. Tamás elvette a lány táskáját és elindultak a megjelölt hely felé. – Köveket hoztál ebben a táskában? – kérdezte hirtelen. – Nem, azt azért mégsem – tiltakozott Ágota. – Pokróc, könyv, meg egy kis kaja van benne. – Szereted a napot? – kérdezte Tamás és amint végig nézett a lányon, nem tudta megállapítani, hogy hányszor napozott az idén, mert bőre eléggé világosnak tűnt. – Igen! – mondta határozottan a lány. – Akkor oda feküdjünk! – mutatott Tamás egy zöldfüves, napos területre.

Letelepedtek. Végignyúltak a pokrócon. – Érzem, milyen jó ez a napsütés! – mondta egy kis várakozás után Zarc Tamás. A lány nézte a fiút, aztán megszólalt: - Ha így nekiveted a hátad, akkor estére nem ezt mondod. Jó volna, ha egy kis olajjal bekennéd magad! A táskájából elővett egy flakont és bekente Tamás hátát. – A combodat is kend be, meg a melleidet! – mondta a lány és átnyújtotta az olaját. A fiú végig dörzsölte bőrét, egy kicsit ügyetlenkedett, majd megkérdezte a lánytól. – Ne kenjem be a hátadat? – Megteszed? – kérdezett vissza a lány. – Szívesen! – kapott az alkalmon, hogy egy kis testi közelségbe kerüljön a lánnyal. Valami melegség futott végig rajta. – Milyen finom a bőröd! – érzékelte ujjával. Hosszan simogatta a lány hátát. – A vállamat is! – kérte egy idő után a lány. Feltérdelt, hogy kényelmesen elérje Ágota felső testét. Ahogy így visszapillantott, mellei ingerlően feszültek a bikiniben. Tamás mégsem merte végighúzni a kezét. Illetlenség lett volna. – Ott már kend be te! – mondta szégyenlősen és zavartan a látványtól. Visszaadta az üveget. A lány észrevette a fiú zavarát és elpirult.

Szótlanul feküdtek egy darabig. A zenét hallgatták a hangszórókból, amely betöltötte az egész strandot. A lány hirtelen felkönyökölt és a fiú felé fordult. – Játsszol valamilyen hangszeren? – Nem! Sajnos nem! – mondta egy kicsit lehangolóan. – A zenét azért szeretem. Vannak jó lemezeim, meg kazettáim is. Egy kis szünet következett. – Milyen zenét szeretsz? – kérdezte Ágota és kíváncsian várta a választ. – Nem szoktam válogatni. Könnyűzene, de orgona muzsikát is szívesen hallgatok. Komoly zenei lemezeim is vannak. – Tehát? – összegezte a lány. – Mindenevő vagy? – Olyasmi! – mondta bizonytalanul Tamás. Még hozzá tette egy kissé előrelátóan: - Ha feljössz hozzám, majd meglátod a gyűjteményemet! A lány mosolygott, érezte, hogy a fiú most akarja behúzni valamiféle csapdába. De erre ő nem hajlandó, ebben biztos volt. Ez a visszahúzódság a lány arcán is meglátszott. Érezte a fiú, hogy még óvatosabban lehet csak megközelíteni. Erre most az a legjobb, ha szótlan marad. A csend hirtelen kettőjük közé ékelődött. Hosszú percekig hallgattak, csak a fürdőzők lármáját lehetett hallani. Aztán Tamás törte meg a csendet egy idő után. – Miért idegenkedsz egy ilyen ötlettől? – mondta merészen. A lány hallgatott egy darabig, aztán lassan válaszolt: - Nem ugrok mindjárt. Óvatosabb vagyok. Nem voltak még fontos emberek az életemben. – Még egyszer sem? – kérdezte a fiú. – Nem! – Szerelmes sem voltál? – Talán egyszer, de azt hiszem az sem volt igazi, csak olyan pajtási vonzódás. A fiú nézte a lány arcát, hosszan és arra gondolt, milyen szép, csak így egyszerűen! – Hány éves vagy te? Nem haragszol a kérdésért? – Húsz! – Régóta jársz Tóbiékkal a ponyvásba? – Lassan egy éve. – Sosem volt egy fiú sem, akiért mindenre kész lettél volna? A lány kedvesen mosolygott. Ez a mosoly még szebbé tette. – Jópofák, bohémok. Új dolgokat találnak ki, igazi hecceket. Kellemesen szórakozunk, de nem érzem, hogy valamelyik is jelentene valamit. – Nem is szemtelenkedtek?

Gyors volt a válasz: - Azok kaptak egy jó nagy pofont! – nevetett fel hangosan. – És ilyenkor mit mondtak? – Érzéketlen, hideg nő vagyok! – Ez azt jelenti, hogy szűz vagy? – Olyan furcsa ez? – Eléggé! – csodálkozott Zarc Tamás, egyben meg is lepődött. A lány lassan folytatta: - Nem igen hittem a férfiaknak. Szemtelenek és rámenősek. Ha egy kicsit kedves vagy hozzájuk, már azt hiszik, övék az egész világ. Szélhámosak! Csak addig kell a nő! Ezt egy kicsit felfokozottabb hevülettel mondta. Látszott, hogy kimozdította egyensúlyából. – Nincs is kivétel? – kérdezte Tamás. – Nincs! – válaszolta határozottan. – És én? – a kérdés nagyon bizonytalanul hatott. - Alapjában véve, már az is szemtelenség, hogy te is megmered kérdezni! – mondta válaszként. – Tényleg furcsa ez a lány! – állapította meg és arra gondolt: - Miért ilyen, mi tette ilyenné? Ha megcsókolnám, engem is arcul ütne? Biztosan! Miért lennék én a kivétel? Elhallgatott, itt vége szakadt a nagy eszme-futtatásnak. Csak később indítványozta a lánynak. – Gyere, ússzunk egyet, már úgy is melegem van! – Jó, gyere! – egyezett bele a lány. A víz hideg volt. Tamás látta, amint a lány megrázkódott. – Hideg? – Egy kicsit, hirtelen ugrottam bele! Végig úszták a medencét és visszamentek lefeküdni a pokrócra. – Éhes vagy? – kérdezte Ágota. – Egy kicsit. – Akkor eszünk, jó? – Hozok egy kis sört, szereted? Ágota a fejével intett, Tamás, pedig elment sörért.

Az ebéd hosszúra nyúlt. Közömbös dolgokról beszélgettek, az iskolás időszakról. Majd Tamás hozott még két sört, melyet papírpohárban adtak. Úsztak befejezésként még egyet. Ez az úzás, frissítően hatott. Méltó befejezést adott kettőjük együttlétének. Esteledett, a nap a Budai hegyek gerincén álldogált. Ágota indítványozta, menjenek. Felöltöztek, és a bejáratnál találkoztak. – Merre? – kérdezte Tamás. – Sétáljunk még egy kicsit! – kérte a lány. – Menjünk végig a szigeten az Árpád híd felé! – indítványozta és elindultak. A kora esti időben a séta jól esett mindkettőjüknek, annyira, hogy azt vették észre egyszer, hogy a Flórián

térnél vannak. Kigyulladtak a köztéri villanyok, először sárgás fénnel égtek, majd kifehéredtek.– Hazakísérsz? – kérdezte Ágota. – Természetesen! – mondta Tamás és elindultak. Először buszra szálltak, majd öt megálló után ismét gyalog mentek. Újabb busz következett, majd megint gyaloglás. Zarc Tamás már nem is tudta merre vannak, később olyan utcanevekre emlékezett, mint Ózgida, Baba és Ali, csak a negyven rabló hiányzott. Később eléggé gyér világosságú utcába értek. Megfogta a lány kezét, maga felé húzta, a száját kereste. Ágota eltolta magától, eléggé heves mozdulattal. – Te sem vagy külön, te is azt akarod! – mondta és elszaladt.

Zarc Tamás letaglózva állt, hosszú percekig, látta a lány sötétbe vesző alakját. Azt vette észre, hogy egy keresztutcából egy autó hajtott ki. Megállt a lány mellett, két alak ugrott ki a kocsiból és betuszkolták az autóra. Hallotta a lány sikolyát, segítségkérését. Elkezdett futni, ahogy a lába bírta. Az autó visszatolatott, fordult egyet, mire odaért. Még látta Ágota kétségbe esett arcát, tenyerét, melyet az üvegre feszített. Minden erejét összeszedve futott még egy darabig az elviharzott autó után. Hirtelen nem emlékezett semmire, csak később, ahogy ott állt az estében, jöttek vissza a képek. A kocsikékszínű kombi volt. Hosszabb volt a hátulja. Márkájának felirata fémből volt – Peugeot, távolabb jobbra egy szám: 406. Még feltűnt, hogy díszléc futott végig a kerekek felett a burkolaton. Ahogy elkanyarodott a díszléc folytonossága a jobb hátsó részen hiányzott. A rendszám sokáig nem rémlett. Zarc Tamás lesújtva érezte magát és szégyellte is tettét. Ha ez nincs, biztosan másképpen alakulnak a dolgok. Akkor Ágota nem szaladt volna el. Magába roskadva bandukolt utcákon át, az irányt sem tudta. Aztán hirtelen elhajtott mellette egy fehér Skoda. A megvilágított rendszámabláját látva ugrott be, hogy annak az autónak a tábláján, J és egy W betű volt, az ezt követő három szám közül a két utolsó szám 24-re végződött.

Már este 11 is elmúlt, amikor kilépett a Tímár utcai rendőrségről. Nem tudta, hogyan került oda. Jegyzőkönyvbe mondott mindent. Aztán rászakadtak Zarc Tamásra azok a napok, melyeknek kétségeket kergető érzései nem hagyták nyugodni. A lány eltűnt, hír sem jött felőle. Néha olvasott az újságokban hasonló híreket, de mindig azzal nyugtatta magát, ez nem Ágotával kapcsolatos.

Mon chéri

Zöld

PONGRÁCZ ÁGNES

gyújtsatok fáklyát

gyújtsatok fáklyát
tartsátok magasra
nincs tüze a szónak
csak a szikra lobban
s csak a tettek szikrái reppennek az égig

gyújtsatok fáklyát
újra március van
lángoló dalokban Petőfi ragyog majd
Kossuth katonái a nemzetet védik
s jövője lesz annak
ki a múltját félti

gyújtsatok fáklyát
szerintem - sötét lett -
fény kell az embernek
s az emberiségnek

Séta a tölgyesben 1.2.

KARDOS GY. JÓZSEF

Ahonnán jöttem

Pálfalvi Nándor élete és munkássága VIII. rész

MŰVÉSZEK ÉS DILETTÁNSOK

Pálfalvi Nándor több „művészregényt” is írt. Ezek közül kettő mindenképpen kiemelkedő, mert egy nemzetközi hírű és elismertségű festőről, grafikusról és iparművészről, Szász Endréről szólnak. (Az író a művésszel készített 70 órás interjúorozatának anyagát használta fel regényeihez.) Az 1990-ben megjelent művek: *Varázslatos Hargita* (Szász Endre ifjúsága – Hálózat Kft. kiadása, borító: Szász Endre festménye) és *Csak egy pillanat* (A Szász-sztori – Axel Springer–Budapest Kiadói Kft.).

A két regény részletesen tárgyalja a művész izgalmas és változatos életét és pályáját: Az elsőben végigkövethetjük az életutat a kezdetektől a második világháború befejezéséig (azaz az első 19 évet, a gyerekkort és a kora ifjúság időszakát). A másodikban pedig a kalandos úton Budapestre érkező Szász Endre sorsának további alakulását „nyomozza végig” a szerző (az itthoni és a külföldi évtizedek történéseit, eseményeit, a sikereket és a sikertelenségeket stb.).

Ki is volt tehát Szász Endre? Mit tudunk meg róla a regényekből? S ami nincs bent a két kötetben – elsősorban természetesen a művek megírása (1990) utáni időszak tudnivalói – azokra is utalni fogok a teljesség érdekében (mintegy kiegészítve a regények sokrétű információit), néhány lexikon és interjúkötet, illetve egy különlegesen érdekes kétnyelvű (angol és magyar) Szász-könyv alapján. (Ezek a művek: *Kortárs magyar művészeti lexikon*. III. 2001. 506–507. – *Magyar nagylexikon*. XVI. 2003. 514. – Révai új lexikona. Szekszárd, XVII. 2006. 203. – Menyhárt László: *Szász Endre*. 1983.: a festőművésznek 1982. XI. 19. és 25. között a Szásszal Hollóházán készített interjúorozata – Koltay Gábor és Riskó Géza: *Szász Endre*. 1983.: szintén interjúk – Szász Endre. 2004.: életrajz: 9–10., tanulmányok és interjúk – Szász Endre: *Szászország*. 2000.)

Szász Endre 1926. január 7-én született Erdélyben, Csíkszeredán, ahol gyermekkorában egy részét is töltötte. A nyiladozó értelmű, eszmélkedő gyermek már „találkozott” a valóban csodálatos, „varázslatos” erdélyi hegység, a Hargita meghatározó élményével, amely aztán egész életében „elkísérte”. A regény elejéről érdemes idézni két olyan részt is, amelyek jellemzően erről az érzelmi töltésről szólnak:

„Ott magasodott ez a különös hegy a kertjük végében, ezt látta, ha az udvarról kitekintett, és vágyott odamenni. Már egész kicsi korában felvitték. Hogy miként, arra nem is emlékszik, csak arra, hogy ott volt a fenyők fél karéjába ölelt tisztáson, és szaladt a derékig érő fűben, mézillatú virágok gyűrűjében, ebben az iramodásra, repülésre készítő végtelen térségben, a messze lefutó völgy csalogató vonzásában, s végül már valóban szállt is, felbukván a nagy lendülettől, hogy visszahuppanva hosszan guruljon pörögve a lejtőn. De ez jó volt, máig emlékezetes gyönyörűség, a szabadság érzetének legelső pillanata. A Hargita így lopta magát a szívébe. S bárhányszor is volt majd ez játékainak, szórakozásainak színhelye, az az első pillanat mindig újra és újra serkentette őt, hogy fusson, hempergőzzön a hegyoldal selymes fűvében, rikkantson, hangosan kiáltson, énekeljen. Ezzé vált neki a Hargita, ez a boldogságra inspiráló szerelmes hegy. Ez a bolondozásra, mókára felbujtó hegygyé teremtett göbé.

Mert volt ám itt jókedv az év minden szakában. Télen a szánkó-hívogató hó, tavasszal az ibolyák, gyöngyvirágok csalogató illata, nyáron a vadmalna csábító íze, ősszel pedig a színek orgiája szólította, vonzotta, nem hagyta nyugton a természetre áhító szíveket. S ha már egyszer valaki a Hargita meredekjeit tapodta, lankáin andalgott, s ámulva fedezte fel e hegy csodáit, a formák ilyen elképzelhetetlennek tűnő s ennyi változatát, amit a táj udvarnyi térségei is elébe tártak, s az élővilágnak azt a mérhetetlen gazdagságát,

amit Erdély eme külön kis világa birtokol, úgy érezhette, ő maga is részese ennek, övé ez, legalábbis ez a pillanat. S a dal, a kurjongatás, az évődő szavak, a tréfa vidám hangjai, a kacagás együtt szállt a madarak, méhek, dongók és mindenféle állat hangjával együvé olvadva a növények, bokrok, fák, a hegy neszeivel. Ez az emlék mámoros szédület, feltör, mint az illatok, szagok örvénylő bódító édes és nehéz zuhataga: a málna, a gomba, a fenyő, a páfrány, a vadhere és a havasi virágok erős illata. A hatalmas fák és a meredeken az égisz szaladó helyek, dombok-dombok, völgyperemek, távoli házak barnás foltjai és a körös-körül minden zöld, és kesernyés füstszag vegyül ebbe a soha máshol, soha többé nem érzett különös, fűszeres kábító illatba.”

„A telet imádta, a fák koronájáig torlódó nagy havat, amikor a szánnal száguldottak bundába burkolózva. Elöl a csilingelő lovak, és lesték, nem tűnik-e fel valahol farkas, mert akkor még farkasok is voltak a Hargitán. A nyarak emléke az erősebb mégis. Első találkozása a medvével, a lovaglás, a kirándulások és a magának kitalált játékok...”

Ezen táj szépsége ihlető erejű is volt Szász Endre számára, és egész művészi pályáján „táplálta”. S megtanította a szabadság érzésének semmivel sem helyettesíthető nagyszerűségére, amelyhez egész életében ragaszkodott. (Még akkor is, ha nemegyszer próbálták is ebben megakadályozni!)

A Hargita aljában kezdett el rajzolni is (természet után) – rendkívül korán.

Még gyerekként került családjával Kaposvárra (a rokonaihoz), mert a második világháború felé sodródó világ a Szász család életébe is beavatkozott. Olvashatunk a magyarok és a románok viszonyáról, a második bécsi döntésről (Észak-Erdély visszakerült Magyarországhoz 1940. augusztus 30-án), az anyaországi és az erdélyi helyzetről, s magáról a második világháborúról. (Mindezek Szász Endrét is érzékenyen érintik: őket is, tanulóként „felkészítik” a háborúra; s a zsidó származású Berger Katit, szerelmét is elveszíti!)

A regény részletesen foglalkozik a főhős diákkorával is. Endre rendkívül eleven gyerek volt, sok csínyt el is követett. Gimnáziumi tanulmányait Marosvásárhelyen fejezte be. Ott érettségizett. (Megfordult Kolozsvárott és Gyergyószentmiklóson is.) Marosvásárhelyen került kapcsolatba Erdély akkori szellemi vezetőivel (Molter Károly, Kós Károly, Gy. Szabó Béla, Szolnay Sándor, Nagy Imre), akik felismerték tehetségét, és segítettek fejlődését. Tanára itt az akvarellista Bordy András volt, aki Szász Endre első kiállítását is szervezte.

A Képzőművészeti Főiskolát (Budapest) 1946-ban kezdte el. Itt Szőnyi István és Barcsay Jenő voltak a mesterei. 1950-ben a Dekorációs Nemzeti Vállalat munkatársa. Még a főiskola befejezése előtt, 1950-ben, koholt vádak alapján fegyverrejtegetésért letartóztatták. Tízévi börtönbüntetésre ítélték, de egy év után kiszabadult. Rövid időre visszakerült a Dekor NV-hez, majd még 1951-ben megalakította a József körúti Alkotóközösséget (Józsefvárosi Kollektíva), ahová volt kollégái tartoztak. Propaganda- és reklámanyagokat készítettek. 1952-ben megvált a közösségtől. 1951 és 1960 között közel 600 kötetnyi irodalmi szöveghez, vershez, prózához készített illusztrációkat. Első munkája Csehov novelláskötetének illusztrációja volt. Ekkor alakította ki stílusát vonalrajzait, amelyekkel számos díjat nyert külföldön. (A hazai könyvillusztrálásban azóta is főként ez a stílus a meghatározó.) Tollrajzok és rézkarcok után rátalált az egyéniségéhez, stílusához legjobban illő hidegtű-technikára. Az 1950-es évek második felétől készítette sajátos, puha felületeket létrehozó, hidegtű-technikás rézkarcait. Legnagyobb sikerét itthon és külföldön is egy XI–XII. századi perzsa költő, Omar Khajjám Rubáiját című (1959-ben megjelent) epigramma-kötete magyar fordításához készített 135 rézkarcával érte el: 1964-ben ez a kötet a British Museum (kiállítási) pályázatán bekerült a XX. század harminc legszebb könyve közé. (Illusztrált Villon-köteteket is: Összes versei, 1957.– Kis Testamentum, 1983.)

Már az 1950-es években is folyamatosan festett, grafikai munkássága mellett. 1960 és 1970 között főleg festéssel foglalkozott. Ekkor alakította ki sajátos, egyéni stílusát (s a monotípiás módszerét is kidolgozta). Legismertebb művei is ekkor keletkeztek, amelyekkel gyorsan nagy sikereket ért el. (Madách Az ember tragédiája című művének jeleneteire festményeket készített, a kötet 1964-es kiadásához. Akárcsak az 1967-ben Asszonyi tulajdonságok című naptárhoz. Az 1966-os Öreg csavargó, az 1968-es Öreg halász és Bombázók és az 1969-es Az óra című képei is a főbb művei közé tartoznak.) Itthoni közismertségét 1968-ban a (már említett) MEDICOR-naptár (1975-ben és 1992-ben is készített naptárat) és az 1969-es első televíziós szereplése hozta meg. (Ez botrányba fulladt.) A bel- és külföldi sikerek ellenére a honi kritika is mostohán kezelte.

Az 1960-as évek végén (három évig) a filmgyárban is dolgozott. Az ő nevéhez fűződnek az 1968-as (Várkonyi Zoltán rendezte) kétrészes Egri csillagok című film látványtervei (díszelei). (1969-ben könyvalakban is kiadták az Egri csillagok-grafikákat.)

Szász Endre első kiállítása 1964-ben volt (Budapest, Dürer-terem). Még ugyanebben az évben Szegeden mutatkozott be az Országos Képzőművészeti Kiállításon. 1965-ben Szófiában állított ki. Ebben az évben a Munkácsy-díj 3. fokozatát kapta meg. Könyvillusztrátori munkásságát Lipcsében, a „könyv fővárosában” kétszer is aranyéremmel jutalmazták. S sorra-rendre következtek itthoni és világhírét megalapozó egyéni kiállításai. Amelyek aztán számlálatlanul folytatódtak akkor, amikor már valóban világhírű lett): Pesaro, São Paulo, Varsó, Krakkó, Szentendre, Budapest (1969: Derkovits-terem), Pécs, Szeged, Párizs, Berlin, Helsinki, Mexikóváros, Oslo, Bécs, Amman, Johannesburg, Tokio, Toronto, Montreal, Ottawa, Vancouver, New York, Los Angeles, San Francisco, New Orleans stb. (És számos csoportos kiállításon is szerepelt. A regényben olvashatunk Szász Endre házasságairól is. (Feleségei: „Samu”; Julcsa, a színésznő; Magda, a filmgyár főpénztárosa; Lula és Hajdú Kati, akivel aztán a művész élete utolsó húsz évét élte le.)

Szász Endre 1970-től (egy hároméves meghívásnak eleget téve) Torontóban élt, és néhány, rövidebb hazalátogatásától eltekintve közel húsz évig Kanadában és az Egyesült Államokban (Los Angeles) lakott és dolgozott. Megfordult Afrikában és Japánban is. (Kalandok, gazdagság, sok ismeretség!) Már végleges hazatérése (1990) előtt felvetődött annak a lehetősége, hogy a hollóházi porcelángyár étkészleteihez terveket készít, és stúdiót alakít ki a gyárban. E tervek (kevés kivétellel) megvalósultak. (Persze, kudarcok is érték!) A stúdióban fali kerámiákat, porcelántárgyakat tervezett. (1975 és 1985 között porcelánfestéssel is foglalkozott.) Lendületes vonalvezetésű, leegyszerűsített, a geometrikushoz közelítő formákból építkező, fekete-fehér és arany színekkel díszített tárgyakat alkotott. Foglalkozott csomagolótechnikával; tervezett ékszereket, kristálytárgyakat, szőnyeget és bútorokat is; és a divatszakmában is kipróbálta tehetségét. (Néhány kiemelkedő porcelánképe: 1980: Nosztalgia; Halászfalu; Életfa, Lángoló kulcs: porcelán-falikép: Győr, Kisfaludy Színház.)

Szász Endréről több film is készült: 2 kanadai (1971: Sorcerer és Take Thirty), 1 német (1976: V.I.P.), 1 amerikai (1984: Sixty Minutes), 3 magyar (1983: Szász Endre, 1984: Szász Bandi, 1989: Szász Endre).

A porcelángyárral való több éves együttműködése után Szász Endre (fiatal feleségével, Hajdú Katalinnal, akit Hollóháza ismert meg) előbb Sopronba, majd a Somogy megyei Várdára költözött, ahol végleges otthonra lelt. – 1991-ben a Várszínházért-díjat kapta meg, 1992-ben pedig a Magyar Köztársasági Érdemérem tisztikeresztjével tüntették ki.

Több, kórházban átvészelt infarktus után Szász Endre a mosdósi tüdő- és szívkorházban hunyt el 2003. augusztus 17-én (három nappal a tervezett újabb kitüntetése előtt). Szász Endrét a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Somogy Megyei Önkormányzat a saját halottjának tekintette. Temetésén a barátok és a tisztelők száza mellett megjelent a belügyminiszter, személyesen búcsúztatta a kulturális miniszter, a Nemzeti Galéria főigazgatója, a Somogy Megyei Közgyűlés elnöke és a költőbarát, Kányádi Sándor.

Mivel az íróbarát, Pálfalvi Nándor Csak egy pillanat című regényében 1990-nel zárul Szász Endre életének krónikája, szükségesnek tartottam, hogy a művész életének hátralévő 13 évéről is röviden beszámoljak a Pálfalvi-olvasóközönségnek. S egyben a nagy művész értékelésének idézésével köszönetet mondok az írónak is a két Szász-regény alapos kidolgozásáért, elkészítéséért. (Az idézetek forrása a már említett mű, a Kortárs magyar művészeti lexikon:)

A bravúros rajztudású és dekoratív képeket alkotó Szász Endre „egyéniége, festészeti és grafikai munkássága különös része a magyar képzőművészetnek és a művészeti életnek. Képei kivétel nélkül figuratívak, mégis olyan új, gazdag tartalmakat hordoznak, olyan formai, technikai és művészeti megoldásokat vonultatnak fel, amelyek messze a narratív ábrázolás fölé emelik őket. Alakjai sajátosak, egyéniek, sokan próbálják utánozni, illetve ennek alapján hamisítani. Művei három fő kategóriába sorolhatók, úgymint a fekete-fehér, vonalas rajzok, melyek legtöbbször illusztrációk; a szintén vonalas, de már egyszerűbb, geometrikushoz közelítő formavilágú alkotások, melyek fekete-fehérek, néha arannyal kiegészítve, ezek gyakran kerámia- vagy porcelánképek; és végül a festmények, illetve hidegtűz-eljárással készített rézkarcok. Az első kategóriába tartozó munkák lendületes, gyakran bővérű illusztrációk vagy önálló rajzok, amelyek

a Barcsay-féle anatómiára épülnek, de sajátos Szász-stílusban. A második kategória alkotásai talán a legelterjedtebbek, s így a legismertebbek. Számos fali kerámia-, illetve porcelántárgy díszítésénél alkalmazta ezt a megoldást a művész. A műfaji követelményeknek megfelelően ezek kevésbé részletezők, túlnyomórészt nagy, tiszta formákból állnak. Így messziről is jól látható a teljes kompozíció és annak minden mozzanata, illetve nem vész el a funkcionális célokat szolgáló tárgyak aprólékos díszítésében. A festmények és hidegtűs-rézkarok adják Szász művészetének gerincét, ezekből táplálkoznak és nőnek ki az alkalmazott grafikai és egyéb technikai megoldással készült alkotások.” (Például az olajgrafikában a szürrealista és hiperrealista elemek ötvözése.) „Ezek a kompozíciók a szimbolizmus és a szürreál határán mozognak, de valójában egyik kategóriába sem sorolhatók be. Rejtélyes, sejtelmes nőalakok, a világ bölcsességét hordozó aggastyánok vagy fura szerzetek, lidércek, szellemek a képek szereplői. Legtöbbször egyetlen erőteljes alak köré szerveződik a kompozíció egésze.” (Például jellegzetes, allegorikus fejdíszű, ígéző arcú és tekintetű nő- és férfialakok, különös figurák, állatfejek, szörnykoponyák misztikus tájakban.) „Áthatolhatatlan erdők, vénséges vén fák, az éjszaka baljós csendjébe burkolt városok vagy a képzelet szülte tájak vesznek körül őket, de az alakok uralják az őket körülvevő vidéket, s mivel szinte mindig szemben állnak a nézővel, így a kívülállót is. Nem véletlen, hogy ezek a képek is rendkívüli sikert arattak világszerte. Mára Szász képeinek egész gyűjtőköre alakult ki.”

Úgy vélem, Szász Endre jobb meg- és elismeréséhez Pálfalvi Nándor is hozzájárult két regényével!

Érdeemes idézni a kiadó lektorának (Bérczi Zsuzsanna) és szerkesztőjének (Hargitai György) véleményét is a Csak egy pillanat című regényről:

„Most, amikor megnövekedett az érdeklődés a közelmúlt eseményei, mindennapjai iránt, ezt a kíváncsiságot elégíti ki a szerző egy nem mindennapi ember kalandos élettörténetének bemutatásán keresztül.

Hiteles korrajzot ad anélkül, hogy demagóg lenne, s izgalmas újszerű regényben dolgozza fel a világhírű művész élményeit, gondolatait, emlékeit.

Megismertet a Szász Endre művészetét befolyásoló hatásokkal, az alkalmazott technikákkal, a művek témáival, gondolatiságával. De mindezt közérthetően, nem haladva meg az átlagolvasó szintjét.

Külön említésre méltó a regény stílusa, amelyen átüt a főhős szenvedélyes egyénisége.”

Azt hiszem, teljesen egyetérthetünk a lektori vélemény minden szavával!

„Szász Endre életregénye a legjobb értelemben vett kalandtörténet, olykor a krimi izgalmaival, a nagy kudarcok és a hatalmas sikerek szélsőségei közt, egy szenvedélyes életet élő, érzelmekkel fűtött művész küzdelmének története.

Hiába, hogy már jó ideje a ma alkotó tíz legjobb festő között tartja számon a világ Szász Endrét, ő megmaradt annak, a környezetére, a körülötte zajló életre rácsodálkozó erdélyi kisfiúnak, aki már hétéves korában ámulatba ejtette a művészetértő felnőtteket, legelső rajzaival is.

Munkabírása és különlegessége csak Picasso, Chagall és Dalí művészetéhez fogható. Dalinak a nyugati reklám-stílus »jóvoltából« riválisa is, noha személyes jó kapcsolat fűzi egymáshoz ezt a két művészt.

Kolozsvár, Kaposvár, Budapest, Los Angeles, Hollóháza, Sopron. . . Szász Endre sorsának, művészetének, mellőzöttségének, szegénységének és gazdagságának, elmarasztalásoknak, sikereknek, betegségeknek, paloták, kastélyok, villák, kincsek birtoklásának és elvesztésének, szerelmi és családi életének révei és kudarcjai e színhelyekhez kötődnek, és az erőnek, a mindig újrakezdés, a talpra állás, a kockázatvállalás, a remény és a hit bizonyítékai.

Mit tudunk mi magyarok erről a gyakran világpolgárnak nevezett, de valójában ízig-vérig magyar művésztől? Néhány életrajzi adatot, interjú szintű ön- és álleleplezéseket, jó- vagy rosszindulat szülte »tárgyilagos« méltatásokat.

De ki ez az ember?

Pálfalvi Nándor, a művész barátja és bizalmának letéteményese, Szász Endre kizárólagos felhatalmazását bírja, hogy őszinte feleletet adjon erre a kérdésre André Salmon Modigliani szenvedélyes élete című művének tárgyilagosságával, de meghittebb és oldottabb módon, hiszen Pálfalvi személyes ismerője regényei főhősének.

Pálfalvi Nándor a széles olvasótáborral bíró, elmélyült és kiváló kvalitású író most megmutathatja az igazi Szász Endrét, a Csak egy pillanat című regényében egy különös festő különös életét tárja elénk.”

Hargitai György értékelését is teljességgel elfogadhatjuk, hiszen olyan „műhelytitkokat” is elárul, amelyek

alapján a két Szász-regény ilyen formában megszülethetett. Szász Endre és Pálfalvi Nándor szerencsés egymásra találása eredményezte a műveket, amelyek létrejöttével a „művészregények” sora két időtálló darabbal gazdagodott. A kettejük bensőséges kapcsolata, az írónak a művészt és annak művészetét féltő „gondoskodó” attitűdje, magatartása, s nem utolsósorban mindkettőjük hasonló szellemi beállítottsága nélkül most az olvasóközönség szegényebb lenne két értékes művel.

E mondatom után, úgy érzem, idéznem kell egy művészettörténész, Kratochwill Mimi leveleiből, melyeket éppen Pálfalvi Szász-könyveivel kapcsolatban küldött az írónak A Ki kicsoda 2006 (2005. I. 987.) a következőket írja Kratochwill Mimi művészettörténészről: Az ELTE BTK művészettörténet szakára járt 1963-tól 1968-ig. 1964 és 1991 között a Múcsarnok munkatársaként, majd 1991-től független művészettörténészként XX. századi magyar, illetve külföldi képző- és iparművészek kiállítását rendezte meg. Többek között Varga Imre, Csernus Tibor és Czóbel Béla kiállítás- és életmű katalógusát szerkesztette. 13 önálló kötete jelent meg magyar művészekről (Fett Jolán, Duray Tibor, Lesenyei Márta, Szabó Vladimir, Marton László, Hertay Mária, Kiss Sándor, Bernáth Aurél, Márffy Ödön, két mű Czóbel Béláról, Borsos Miklós, Reich Károly. 10 kötetnek pedig társszerzője. – Számos művész megfestette portréját. Czóbel Béla Mimi című festményének reprodukciójával 1974-ben bélyeget adott ki a Posta. 1997 óta az Európai Akadémia levelező tagja. 2002-ben Bánffy Miklós-díjat kapott.

De hogyan is kapcsolódik ez Pálfalvi Nándor személyéhez, irodalmi tevékenységéhez?

Idézek egy levelet:

„Igen tisztelt Író Úr!

Nagy örömmel és érdeklődéssel olvastam könyvét, Szász Endre festőművészeiről, a »Varázslatos Hargita« címmel. Remek könyv, és nagy hasznát vettem a Szász Endréről írott dolgozatomban. Sajnos, a könyv jelzett második kötetét, a »Csak egy pillanat« címűt nem sikerült sehol sem megkapnom.

Azzal a kéréssel fordulok Önhöz, talán tud segíteni, hol található egy példányt e könyvből, nagyon-nagyon megköszöném.

További jó munkát kívánok nagy tisztelettel:

Budapest, 2005. július 19.

Kratochwill Mimi

művészettörténész”

Ez a levél már egymagában is sokat bizonyít Pálfalvi Nándor népszerűségéről és szakmai tudásának elismertségéről. A további levelek (teszem hozzá) jószívűségéről és korrektségéről is tanúbizonyságot adnak. Ugyanis, bármilyen furcsa, nem háritotta el a kérést, nem utasította levélíróját az Országos Széchényi Könyvtárba, hanem a féltve őrizgetett utolsó három példányából – baráti levél kíséretében – ajándékba küldött egyet.

Íme a válasz:

„Kedves Nándor!

Nagyon nagy örömet szerzett könyveivel (ugyanis a »Csak egy pillanat« mellé elküldte az ugyancsak festőről szóló »Ölelj meg és menj« című kötetet is). Köszönöm szépen! Igazán nem gondoltam, hogy még »vastartaléka« is van, bár én is mindig »egy életre valót« gyűjtök össze abból, amiből tudok.

El vagyok bűvölve a Szász-könyveitől, rengeteget megtudtam belőlük, és remek stílusban vannak, amellet, hogy előttem áll teljes valóságában a művész. Máig álmélokodom, hogyan tudta így elénk tárni személyiségét! Gratulálok! A másik könyvét is nagy érdeklődéssel fogom olvasni, de most csak Szász-ügyekben »utazom«. Küldök meghívót Csíkszeredára, és egy általam írt könyvet, tisztelettel. (A Czóbel-albumról van szó.) Köszönök mindent még egyszer, és megérte, hogy hetekig kutattam maga iránt, után, leveleztem, telefonáltam, utánaolvastam személyének – míg végre – lám, így sikerült!

További hasonló jó munkát kívánok Magának ott, a szépséges Balaton mentén, talán egyszer majd

személyesen is megköszönhetem Magának a munkáját és kedvességét.
Budapest, 2005. aug. 1.

Szeretettel köszöntöm:

Kratochwill Mimi”

Az Ölelj meg és menj című regényt (az Euronews Alapítvány kiadásában, 1993.) Pálfalvi Nándor 1961 novemberében írta. – A műről az ugyancsak 1993-ban megjelent Éjfél van uram és Esetünk a lóval című kötetek végén találunk (szó szerint egyező ismertetést):

„Ez a regény egy szenvedélyes és tragikus szerelem története. Főhőse a zseniális fiatal festő, akinek hirtelen fellángolt új szerelme perzselő kínjaival egy időben kell megküzdenie a művészi érvényesülést jelentő alkotói megalkuvás vagy a mellözöttség problémáival.

Az első sorától az utolsóig izgalmas cselekmény gyakorlatilag egy »háromszög« története; vagyis a feleség, a gyerek és az úgynevezett »harmadik«, egy »könnyű erkölcsű« lány közti választás lélekkínzó dilemmájának folyamata, amely egy művész felfokozott érzékenysége által sodródik mindinkább a szinte elkerülhetetlen tragikus vég felé.

Ez a gyönyörű regény minden részletében lebilincselő olvasói élményt jelent. A szerző több tucatnyi könyve százezrek számára tette ismertté bámulatos meseszövegét és mindig pontos, finom jellemábrázolását, mely írói erények talán éppen ebben az írásában bontakoztak ki a leghatásosabban.

Egyedülálló művet vehet kezébe az olvasó Pálfalvi Nándor Ölelj meg és menj című regényével, és maradandó művészi élménnyel lesz gazdagabb általa.”

A Könyvtárellátó Új könyvek című kiadványa (1993/16. 93–94.) „mesterkéltné cselekményvezetést”, „bágyadt jellemrajzot” említ a regénnyel kapcsolatban. „Művészi kvalitások híján” lévőnek nevezi, amely megírása idején „talán kelthetett volna némi politikai színezetű szenzációt”. – Ismertetése:

„Az 1961-ben írt, de mostanáig kiadatlan regény főhőse festőművész – Andornak hívják –, aki a »férfikor nyarába« érkezve úgy érzi, hogy alkotóként is, magánéletében is egyre riasztóbb válság fenyegeti. Kísérletező kedvű, nyugtalan, minden újra fogékony tehetsége nehezen viseli el az ötvenes-hatvanas évtized fordulójának nyomasztó szellemi légkörét; képe hiába kap előkelő harmadik díjat a Tavasz Tárlaton, freskótervével hiába nyer nagy összegű állami megrendelést jelentő pályázatot, mindez nemhogy csökkentené, inkább fokozza belső elégedetlenségét önmagával. Zaklatottságába belejátszanak házasságának feszültségei is: apósa szüntelen érezteti vele, hogy nem sokra tartja veje hivatását, hisz micsoda családfenntartó az, akinek még »egy rendes munkahelye sincs«; felesége, Emmi pedig lassan felőrli az apja és a férje közötti örökös vitában. Kislányuk, Ágika megszületése sem javít megromlott házasságukon, sőt a férfi ezután még elszántabban menekül műtermébe a család elől. Ekkor jelenik meg a főhős életében Csilla, a gyönyörű kóristalány, s vele a mindent elsöprő szerelmi szenvedély. A festőt teljesen megbabonázza a lány varázsa, aki ugyan viszonszereti őt, valami rossz előérzettel hajtva mégis menekül előle. Andor szinte eszelős megszállottsággal kezdi keresni Csillát, s két hónapi szívós próbálkozás után sikerül is megtalálnia, majd rávennie, hogy szökjenek el együtt a városból. Egy eldugott faluban találnak menedéket, valahol a hegyek között; ám egyik sétájukon Csillát teherautó gázolja el, ráadásul úgy, hogy a lány halálával tulajdonképpen a férfi életét menti meg. A tragédia árnyékában a főhős teljesen eltávolodik feleségétől, s magára maradván minden idejét és energiáját Csilla múltjának felderítésére fordítja, de ez sem hoz számára megnyugvást. Meghasonlott lelkiállapotában csak apja váratlan halálának híre ébreszti rá a valóságra, s készíti arra, hogy őszintén vessen számot elrontott életével.”

Ha az Ölelj meg és menj című regény fenti két értékelését összevetjük, csak a fejünket csóválhatjuk, s jogosan fel is tehetjük a kérdést: Mi lehet az oka a két értékelő ennyire homlokegyenest ellenkező véleményének? – A Könyvtárellátó ismertetéséből általam kiemelt kritikai észrevételekkel éppen feltétlenül vitatkoznom kell. – A kiadói értékelés pedig természetesen (az olvasók „megnyerése” érdekében) kissé túlzó.

A „mesterkéltné cselekményvezetés–, a jellemrajz”– és a „művészi kvalitások” hiánya– állítással semmiképpen sem tudok egyetérteni. Inkább hajlok arra, hogy Pálfalvi Nándort még 1993-ban sem tekintették egyes

kritikusok „könnyű esetnek.” (Kétségtelen, persze, hogy a mű megírása, 1961 idején „nagyobb port vert volna fel”, mint kiadásakor, hiszen az akkori korról érzékeny „láttelelet ad”.) Valahogy még a 90-es évek elején sem illett bele írónk az irodalmi „összképbe”, még mindig nem fogadták be az irodalom „szekértáborai”. Mindenhol „kilógott”. Ezért is beszél róla ilyen lekezelőleg a Könyvtárellátó kiadványa. Kétségtelen az is, hogy a szerelmi háromszög-témáról már „sok bőrt lehúztak”. Itt azonban ez kombinálódik (súlyosbodik) a művészlét kérdésével. A magánélet és a művészet útvesztőiben tévelyegve, egyre több és több konfliktushelyzetbe sodródva, zsákutcába kerülve vívja áldatlan harcát a főhős, Andor, a festőművész. A vele történetek egyben a korszak vetületei is. Magánélet és közélet összefonódása izgalmas korképet vetít a későbbi korok olvasói számára is. A festő szenvedélyektől tépett jelleme sokrétű, jól cizellált. A „lélekkínzás” (ahogy az egyik ismertetés mondja) tragikumba fordulása tényleg elkerülhetetlen. A feszült helyzetekből, a válságokból csak ez lehet a kiút. Csilla, aki az új (a megtalált?) szerelmet jelentené Andor számára, a maga titokzatosságával és sorsszerűségével az ókori görög tragédiák végzet-érzését „lopja bele” a történetbe. Csilla végzetes sorsa, a lány múltjának „felderítése”, családi életének teljes széthullása Andor számára az élet mélypontját jelenti. Van-e ebből kilábalás? Egy újabb megrázkódtatás (apja halála) kell még ahhoz, hogy alaposan, mélyreszántóan (lelki világába mélyrehatóan) felmérje egész félresiklott életét, és megpróbáljon kilábalni ebből a (pokolnak érzett) helyzetből. Vajon sikerül-e neki?

* * *

Az Éjfél van uram című regényét 1967-ben írta Pálfalvi Nándor, de ez a mű is csak 1993-ban jelenhetett meg (az Euronews Alapítvány kiadásában.) – A szintén 1993-ban megjelent Ölelj meg és menj, illetve Esetünk a lóval című kötetek végén találunk (szó szerint egyező) ismertetést róla:

„Igazi szórakoztató művet vehet kezébe az olvasó Pálfalvi Nándor eddig ki nem adott regényével. Főhőse az »egy mondatos« segédszínész, bonviváni ambíciókkal és rendkívül férfias erényekkel rendelkezik, amely tulajdonságok nagyon is túlnőnek valóságos színházi helyzetén, s ebből származnak leginkább a cselekmény során egymást érő konfliktushelyzetek. Ez a ripacs képes egy vezető színész allűrjeivel a társadalmi (és szerelmi) élet felszínén lubickolni mindaddig, amíg végül egyik hitegetett barátnője véget nem vet kiseded játékeinak.

Humorral és mulattató jelenetek sorával bővelkedik ez a szentimentális hangulatokból sem mentes izgalmas írás, amelyben az író egy füllelt kisváros légkörét, színházi életét vonultatja fel a végkifejletig, amikor is – minden bizonnyal az olvasó elégtételére – a főhős elnyeri »megérdemelt« sorsát.

E szokatlan megoldású regény szereplői remekbe formált figurák, eredeti jellemeik, s lebilincselően olvasmányos történet születik a szerző gazdag írói fantáziája által.”

Az Éjfél van uram a Könyvtárellátó Új könyvek című kiadványának ismertetésében (1993/19. 84–85.) „nem túl fajsúlyos mű”-ként említődik:

„A főhős – Emil – borbélysegédként kezdte pályafutását, amely azóta kezdett felívelni, hogy főnöke, a mester rajtakapta feleségével, és ő menekülni kényszerült a szülőfalujából. Szinte fillér nélkül érkezett a városba, ahol jószerecséje összehozta egy idomtalanul kövér férfiúval, akiről hamarosan kiderült, hogy ő a helyi színház statisztaszervezője. »Lottyadt« – mert így becézték ezt az urat – felkarolta hősünket: albérletet kerített neki, és beszervezte a színházhoz is. Természetesen statisztaként, de a jóvágású Emil csakhamar előlépett: segédszínész lett belőle, sőt becsvágya nem hagyta nyugodni, mindenáron karrierre, jelentéktelen, párszavas szerepek helyett főszerepre vágyott. Ámbár különösebb tehetsége nem volt, egyszer újra rámosolygott a szerecsé: beugorhatott a megbetegedett főszereplő helyett. Egyetlen alkalomra és kevés szakmai sikerrel. Ezt azonban Emil nem akarta tudomásul venni, és sikerét ott kamatoztatta, ahol eddig sem panaszkodhatott: a nők körében. Legjelentősebb hódítását színházi »sikerének« köszönhetette, a hirtelen ismertebbé vált »színművészbe« beleszeretett egy helyi előkelőség, a kutatóintézeti főigazgató szép és elegáns leánya. Ez a szerelem megfelelt Emil nagyra törő terveinek, igyekezett is kihasználni a lehetőséget: meghívatta magát arra a vadászatra, amelyen a helyi előkelőségeken kívül egy miniszterhelyettes is részt vett. Hatalmas társasági sikert aratott azzal, hogy megrendeztetten, látszólag viadalba keveredik egy szarvasbikával, sőt a miniszterhelyettes hangját utánozva tehetségét méltató mondatokat vett fel egy magnószalagra, amelyet, persze, csak a magas vendég korai távozása után hozott nyilvánosságra. Emil

ezzel karrierje csúcsához közelített: reménye volt, hogy a lányt hozzáadják, a színház direktora jelentős szerepekkel biztatta, sőt a kritikus (aki korábban lesújtó bírálatot írt róla) az egekig magasztalta. Hirtelen azonban minden visszájára fordul: a lány, aki rájött a turpisságokra, szakít vele, végül pedig egyik korábbi szeretője féltékenységi rohamában megmérgezi Emilt.”

Haluszka Emil, a segédszínész két nő (Erika és Marianka) között lavírozva is, „szakmájában” is a „tehetséges” szélhámosok és dilettánsok (ismert és kevésbé ismert) módszerei segítségével próbál a „felszínen” maradni. Ez sokáig sikerül is neki, mert „jól forgatja” magát. Egészen addig, amíg régebbi szeretője révén tragikomikus véget ér. Egy kicsit talán még sajnáljuk is, mert környezete sem jobb a Deákné vásznánál a „füledt” légkörű kisvárosban. Emilt rendkívül széleskörűen jellemzi az író. Úgy, hogy szinte fölébe nő környezetének. Sajnos, a többi szereplő már nem ennyire sokrétű jellem. Persze, ezt talán meg is bocsáthatjuk az írónak, mert ő minden eszközt felhasznál a főhős kiemelése érdekében. Ezzel a módszerrel aztán azt is a tudunkra adja, hogy még ez a kisstílusú, kisszerű ember is boldogulhat egy ideig – a még kisszerűbbek között. Így aztán igazi konfliktushelyzet nem alakul, nem alakulhat ki, mert mindenki könnyűnek találhatik.

Az író ebben a művében is tanúbizonyságát adja (ahogy a kiadói ismertetésben is olvashatjuk) gazdag fantáziája csapongásának. Humora és iróniája bőven csörgedezik. Hiányoljuk azonban a gúnyosabb, a szatirikusabb eszközök használatát. Lehet, hogy azt gondolta, ilyen típusú történet és ilyen típusú szereplők „nem érdemlik meg” a komikus ábrázolás mélyreszántóbb eszközeinek használatát. Keményebb, ostorozóbb, „beolvasósabb” bírálattal a megírás korának visszasságait (például kultúrpolitika, butaság, sznobizmus, előkelősködés, elmaradottság stb.) jobban ki lehetett volna emelni. – Mindezek ellenére olvasmányos, szórakoztató művet vehetünk kezünkbe.

* * *

A snitt című regény (a Számítástechnika, Kommunikáció és Innovatika Kft. kiadásában, 1994.) Tusaneck Istvánnak („Tusi”), a Magyar Televízió operatőrijének a főnökeivel vívott „harcát” mutatja be (az Üstökös című film forgatásával kapcsolatban). (A snitt filmszakszó. Jelentése: egy beállítással készült jelenetrész, jelenetsor.)

Az író ezt a megjegyzést fűzi művéhez: „Ez a regény kitalált történet, amelynek minden szereplője az írói fantázia terméke, a valósággal való bármilyen egyezés csakis a véletlen műve.” Persze, ebben az esetben véletlenek nincsenek, hiszen Pálfalvi Nándor 21 évig volt a Magyar Televízió munkatársa (dramaturg, szerkesztő-riporter, főszerkesztőség-vezető és szerkesztőbizottsági tag), s így „belülről” figyelhette meg azt a mechanizmust, amelyről egy operatőr „pokoljárása” alapján mond igen éles, de valós ítéletet. (A Tusi néven szereplő operatőr pedig egyébként is a jó barátja volt.)

Tusi Newton életéről forgat filmet, de állandóan falakba ütközik. A jó szándékok vakvágányra futása az egyéni érdekeket előtérbe állító korrump vezetési miatt következik be. Így a nagyon lelkiismeretes és igen jó szakember egyre-másra hátráltatva érzi magát munkájában. S ekkor váratlan fordulat következik be (ahogy a görög drámákban a deus ex machina, az isteni beavatkozás): egy gazdag amerikai magyar, Mr. Kassay megoldja az elmérgesedő helyzetet, mert ő Tusihoz ragaszkodik, benne bíz, csak vele tudja elképzelni a Newton-film forgatását.

Valós történet, valós szereplők, rendkívül széleskörűen jellemzett és rokonszenves főhős, biztos cselekményvezetés, olvasmányos stílus – ezek a mű legfőbb erényei!

A snitt című regény részletes ismertetését a Könyvtárellátó Új könyvek című kiadványában találjuk meg (1994/18. 52–53.):

„A regény központi alakja Tusi, az F-stúdió (vagyis a művészi és egyéb tévéfilmek stúdiója) közkedvelt tehetséges operatőrije.

És vele együtt főszereplője a Magyar Televízió (a volt Tőzsdepalota) sokszorosán átépített agyonszabdalt épülete, de leginkább annak társadalma, dolgozóinak együttese. Az utóbbi belső feszültségeit a szerző Tusi kálváriájának bemutatásával igyekszik leleplezni. Tusi–Tusaneck ugyanis családi gondjain kívül (Isten tudja, hányadik élettársa kívánja elhagyni) minden idejét és erejét a tévének szenteli, megpróbálja élete nagy álmát, a Newton életéről szóló filmet megvalósítani, amire már kora ifjúságától készült, összegyűjtve minden fellelhető dokumentumot, tárgyakat, kiszemelve a legalkalmasabb helyszíneket. Az utóbbi válik szinte

végzetévé, mert amikor a kiválasztott templom tornyából próbál néhány snittet felvenni, kiesik a toronyból, és csupán a biztonsági öv menti meg a lezuhanástól. Az esetet a média legkülönbözőbb eszközei világgá kürtölik. Tusi híres-hírhedt emberré válik, akit rosszakarói örömeit igyekeznek lejártni a tévé berkein belül. A körülmények kezükre játszanak: váratlanul meghal az F-stúdió Tusival rokonszenvező vezetője, a tévé új elnöke pedig Tusi mindenre elszánt és gonosz vetélytársát bízza meg a stúdió vezetésével, akinek első dolga elvenni tőle a Newton-filmben való közreműködési jogát. Közbeavatkoznak az égiek, mégpedig egy Amerikába szakadt, idővel dollármilliomossá lett hazánkfia személyében, aki csak azzal a feltétellel hajlandó finanszírozni a filmet, ha annak készítését Tusira és csapatára bízzák. Ezzel végződik a regény, amelynek szerzője nemcsak általában, hanem az interregnum korszakában is megpróbálta illusztrálni a tévé belüli viszonyokat. – A valóságalapú szépirodalom iránt érdeklődők figyelmébe ajánlható.”

S ehhez még hadd tegyem hozzá, ritkán olvashatunk olyan izgalmas leírást (amelyről a fenti ismertetés is tesz említést), mint amikor Tusi Newton híres gravitációs, szabadeséses törvényét (a fáról leeső alma esete, illetve a toronyból ledobott kő kísérlete) egy nyaktörő toronymászással akarja bizonyítani. Az életveszélyes kunszt a regény nagyjelenete, s talán kulcspontja is... Hiszen Tusi a dédelgetett álom megvalósításáért mindenre képes, mindenre elszánt. (S küzdelmében számíthat néhány jó barátja segítségére is!) S a regény végén kiderül: érdemes volt annyit küzdenie, annyi veszélyt vállalnia, mert hite, igazsága és elszántsága győzedelmeskedett.

Az igazi elhivatottságot érző, az igazságuk birtokában lévő, a tehetség, a hozzáértés és a lelkiismeret vezérelve alapján élő emberek (mint a regény főszereplője és írója is) legyőzhetetlenek. Még ha ideiglenesen „kis vereségeket” is szenvednek az értetlenséggel, a törpeséggel, a közepszerűséggel, a butasággal, a tehetségtelenséggel vívott harcaikban. A szakmai irigység, a vak versengés, a kíméletlen könyöklés, az adminisztratív tiltás elleni győzelemként „ünnepelhetjük” tehát a regény optimista befejezését, amely a főhős (és a szerző) bizakodását is kifejezi: a legnehezebb helyzetekből is van kilábalás.

Mr. Kassay az egész stábot meghívta a Hiltonba: „Kalimpált a szíve, és szilaj lendülettel siklott a járókelők között, át az utcákon, tereken, a mind közelebb kerülő célhoz. Hiszen volt még idő; több mint egy óra; mégis hajtotta a nyugtalanság. Olykor megállt egy-egy kirakat előtt, mintha így akarná ezt a nagy-nagy várakozást a szívében lecsillapítani.

És akkor az egyik sarkon, a régiségbolt kicsit homályos üvege mögött, az ósdi rezektől zsúfolt apró kirakatban megpillantott egy különös tárgyat; azt az olyan ismerős, bár csak álmában látott és áhított eszközt, Newton talpas gömbön mozgó tükrös látcsövét. De legalábbis annak a teleszkópnak egy kései másolatát, amit még az alig huszonöt éves Isaac Newton Cambridge-ben fabrikált.

Tusi lecsendesülve, ahogy a hívót a templomban magához öleli az áhítat, lassan, ünnepélyesen közeledett a bejárat felé. Lesz ÜSTÖKÖS!... Nem hátrál meg! Most már nem adja fel, ha Galádhy (!) a feje tetejére áll, ha kirúgja a Televízióból, ha összedől a világ, kitart akkor is! Mert ezt a filmet meg kell csinálni. És ő forgatja le! Ez az ő FILM-je.”

A király 1.2.

VASI FERENC ZOLTÁN

GYÓNOM BARÁTSÁGBAN

Kantár Csabának

Fogjatok kézen! – vízen állni.
Könnyekkel maszatolt arcom kék,
sárga, - (bíbor?-talanságos).
Értsetek színeimre választ.
Zúgjatok, erdők, hétébredés-gallyat! –
mert a csend, mert a gond, mert
(a néma theorema) sok —
kevés. Mindennapos választások
„fekete-fehér” dilemmása,
dicsőítést szólnék (konokon)
a tegnapelőtti tegnap tegnaputánján,
de az éjféli Bor-garat
újra-csak harangzengést arat.
Rajta, még! – rajta!
fény-tiszta a kezem! –
nyújtsátok parolátok,
vízen, hiten, Reményen,
holnapelőtt, mégis-még! –
(mezőn felejtett havas búza)
Együtt vagyunk Egyedül.

HÖRÖMPŐ GERGELY

A Diósjenei patakparton

Lila sötét az ég, már itt-ott
egy-egy nagyobb csillag fölragyogott,
az égbenyúló jegenyesor alatt
a patak halkán tovarobogott.

Jegenyékkel együtt nőni az égre,
vagy csöndben szétomlani, mint a víz,
megmondaná már valaki végre,
hogyan idehozott utam merre visz?

Hol vagyok otthon, itthon-e talán...
elfogyok én, is mint a víz.
Eltűnök majd, mint a pataknak habja
de a lélek örök, mert egyre hisz.

Hát fölmutatok, egyre fel,
mint a jegenye integető karja,
sárba ragadt életemet
mennyei szellő simogatja.

KISS - SIMON MIKLÓS

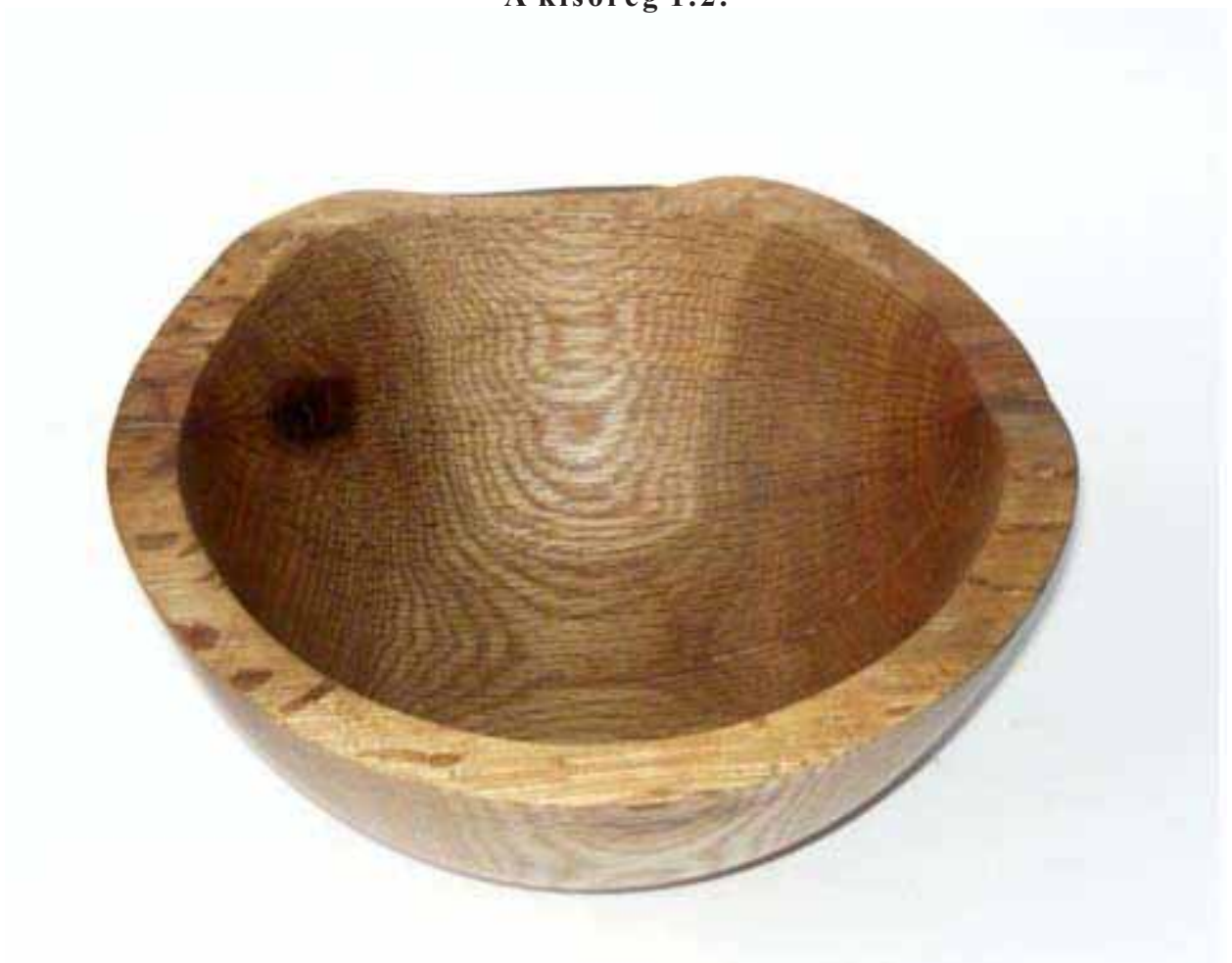
ECCE HOMO

Őszinte
tiszta lelkem
meztelenre vetkőztette
a ti mindent lemeztelenítő
kíváncsiságtok
és én ott
álltam előttetek
Csak álltam ott, midőn
a végítélet napján állanak majd
Isten előtt:
meztelenül
Nézzétek hát
íme az ember

A kisöreg 1.2.

H. TÚRI KLÁRA

Most és halálunk óráján

(bővülő ökumené a
Mária-rádióban)

Ahogy engem üldöztek
fognak üldözni titeket
s tegnap
Irakban hét embert
keresztre
feszítettek
szolidaritásra szólít
Krisztusra a
Mária Rádió

Ahogy engem üldöztek
fognak üldözni titeket
mondta az Isten Fia
s ma inkubátorba'
ördöge térnek és időnek
s múltja mindenórás terhét hordva
vágyott Jövők kihordott boldog napja
Szíriában is keresztet alatt
vetélődve

Ahogy engem üldöztek
fognak üldözni titeket
mondotta a Mester
s már világ közepe a Koponyák hegye
hol sorra kiing egy szerkezet
s rendelt időid ha lejártak
mint engem tégedet
kéjjel áldoz Sátánának
a sunyi rettenet

Krisztust nem tegnap
de ma vonták
keresztre
ma tűrte azt tétlen a tömeg
ma üldözik az igaz prófétákat
s több ezer év után is még a
keresztényeket

Emlékezz
sólyomvadászok holt során át
egykoron büszke erőd te Tőle nyerted
a győztes halálhoz Isten Fia

merész sólyomszárnyalással
szoktatta lelkedet
hát
csendesedj ha utadnak
szélén ma kereszték állnak
átmenet csak e világ
s te tudhatod
hol mindig hazavárnak
lesz még hely
lesz még táj
s lesz egy akol talán

lesz ahol
reformátusok és evangélikusok
katolikusok pünkösöd-és baptisták
minden magyar muszlimokkal
egyszívvel mondhatják

Miképpen fent
legyen lent is az Ország
a hatalom és a dicsőség
s mind valahány
nemzet és nép
örökké a Tiéd
mi Atyánk Anyánk s Krisztus Király
háromszor Szent dicső entitás
végvárunk örök időkön át
e földön te légy

Jézus Isten mentsd meg lelkemet
Maradj velem mert beesteledett

2014. aug.10.-szept.12.

DOBROSI ANDREA

Évgyűrűk

Letűnt szerepe karátnak,
mélyebbre nézel, belátnak
fénylő kövek mögé szemek.
Mit tudsz, mégis megkérdesz.

Lesed alkalmi nyugalmad
hogy ér, vagy a dal elalvad,
hiába mozog száj sután.
Tanakodsz a múlton, a mán.

Jövőd ringatva te alszol,
sötét éhezik, fény majszol
belőled hirtelen nagyot.
Meglépődsz, magára hagyod.

A véletlen verme másé
ma már, keserűbb a kávé
cukortalan, de megiszod.
Minek is bele légypiszok.

Elég, ha kiskanalat fogsz,
kevered, megedz, mint a boksz,
keményül a gyomorszájad.
Strammá váltasz, mint vadállat.

Hang, kép egyazon minta lett,
ahogy széttört vén amulett,
mert babona elmén kifolyt.
Évgyűrűk öveznek mosolyt.

VÉGH TAMÁS

Őszi monológ

Ez sem lesz más, mint egy átlagos ősz,
Sajduló fénye már nem érlel veteményt.
Madárrajok húznak szürkülő fellegekben,
S elárvult földeket ringat a szél.

Romlatlanul zöldell a vadon még,
S a domboldal felett, mint végtelen film,
Tekereg szabadon az emlékezet,
S feledett helyeinken őrüze ég.

Szederinda szárad, harmatozó
Hajnal szemhéja rebben. Augusztus
Emléke él még sápadhatatlanul,
A búcsúzkodó kertben.

Csendül a csönded bennem,
S már ez az ősz nélküled ér.
Ez már nem az a vers,
Ez már nem az a szél.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

Színész civilben

A szépséges királynő kegyesen csókra nyújtotta finom kezét, a színésznek, minden idők legjobb Shakespeare tolmácsolójának.

- Az Ön mai Othello alakítása felülmúlhatatlan! El vagyok ragadtatva a művészetétől. Kíváncsi volnék viszont arra, vajon milyen lehetett Othello a magánéletben, például Desdemona ágyában? Tudni akarom, milyen volt Othello férfiként. Ezért, kérem, jelentkezék este a palota-testőrség parancsnokánál, ő tudni fog Önről, én pedig várom a hálósobámban. Megértett?

A művész alázatosan meghajolt, mondta kissé elbizonytalanodva:

- Megértettem, felség! - Keményen kihúzta magát - Minden úgy lesz, ahogy felséged parancsolja.

A királynő akkor éjjel nem mindennapi élménnyel lett gazdagabb. Othello szenvedélyes volt, kielégíthetetlen, vad, szája égetett. A királynő csak ámult: lám, milyen egy igazi férfi!

A színész legközelebb Hamletet játszotta; a felséges asszony máris rendelte magához. Milyen Hamlet az ágyban?

Nem csalódott. Hamlet álmodozó volt, töprengő és andalító. Hosszasan monologizált: Aztán döntött: Ölelése lágy volt, és ringató. A királynő ismét új élménnyel gazdagodott.

Ezután Rómeo következett, de nem csak a színpadon, hanem a királynői ágyban is.

Ezúttal a színész - Rómeo félszeg, ügyetlen, kissé lámpalázás volt, irult -pirult. A Királynő meghatva látta, mint pirul el kedves kis Rómeója, amint meglátja a felséges testet mezítelenül, s most ő volt az, aki nem tudott betelni Júlia szerepével.

Majd következett: édes - csalfa ármányos hízelkedéssel vitte ágyba a drága zsákmányt. Julius Caesar hősi méltósággal szeretett, és széles gesztusokkal ecsetelte szerelme mélységét. III. Richárd ravasz képpel csúrte -csavarta a szavakat, de a vége az lett, mint eddig volt: a királynő egyik ámulatból a másikba esett. Még az öreg Lear is megállta a helyét a maga búsongó módján, csendes megfontoltságával, míg a gyáva, gyilkos Macbeth tébolyult rajongással vitte a gyönyörök egébe az elragadtatott királynőt.

Ezután őfelsége meglepő kívánsággal állt elő:

- Elég a szerepekből! Legközelebb azt a férfit akarjuk ismerni, őt magát, akiben ennyi jellem lakozik. Hagyja a szerepeit, önnön valóságában lépjen a hálósobámba.

A színész lehajtotta szép fejét, s tört hangon suttozta:

- Attól tartok, felséges asszonyom, csalódni fog: Ugyanis civilben én már 20 éve impotens vagyok.

Boros kehely

BARÁTHI OTTÓ

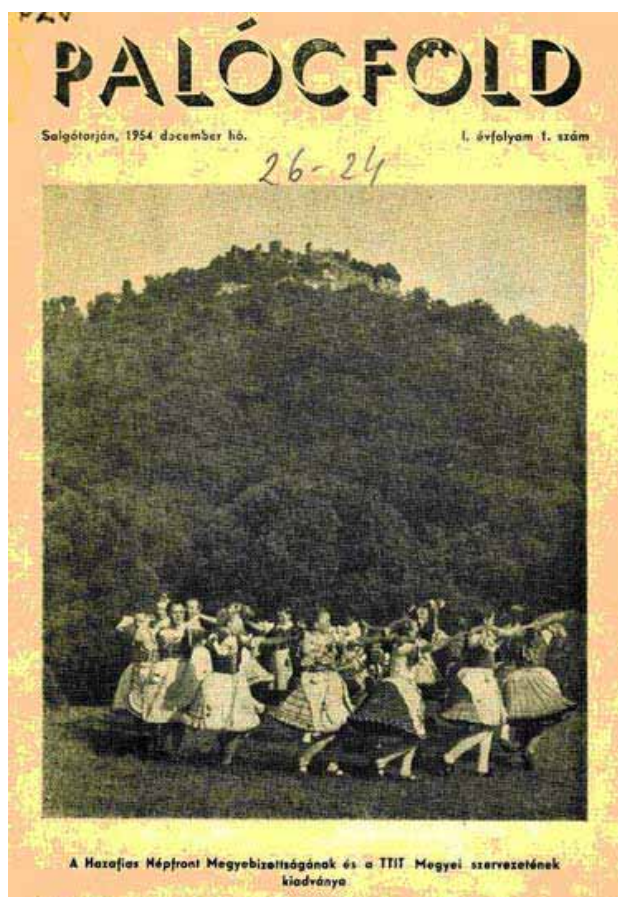
A 60 éves Palócföld folyóirat – mint korlenyomat (I.)

Éppen 10 éve, 2004 végén dr. Praznovszky Mihály főszerkesztő ösztönzésére láttam neki az akkor 50 éves Palócföld folyóiratról szóló dolgozatom megírásának. Aztán ez az igencsak időigényes munkám néhány évvel később a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet gondozásában kiadványként [1] is napvilágot látott, ami jelen írásom fundamentumát is képezi. Utóbbi – terjedelmi okok miatt két részben megjelenő – mondhatnám méltató típusú dolgozatomban kronológiában követem a Palócföld életét-sorsát,

A 60 éves folyóirat-folyam egyes lapszámaiban lapozgatva, tartalmaiban tallózva, önkényes kiemelésekre szorítkozva folyóirat főbb értékeit igyekszem bemutatni, a hangsúlyt a Palócföld korlenyomat jellegére helyezve. Egyúttal szeretném a mindenkori felelős (alapító- és fő-) szerkesztők szellemiségét – az általuk készített lap egyes jellemzőinek közkinccsé tételével – is megidézni. A nevükhöz/személyükhöz fűződő korszakokat az 1. sz. mellékletben mutatom be, miközben a textusban természetesen jellemzem is azokat. [2] Itt-ott konklúziók levonására is vállalkozom, ami szubjektív volta révén kritikát kiváltó, és – jó esetben – alkotó vitára készítő is lehet.

A lap indítása és első korszaka (1954, 1956)

1950-es évek bonyolult politikai, súlyos társadalmi-gazdasági körülményei közepette, szerény lapelődök után 1954. decemberében látott napvilágot a Palócföld első száma. Hogy a vidéki lapok palettájára felrakható, színeihez illeszthető lett volna-e, azt már soha nem tudjuk meg. Jelentősége azonban Nógrád irodalma, művészete és közéletére számára elvitathatatlan, hiszen a második világháború után az első olyan folyóirat-kísérlet volt, ami helyi szerzők műveinek, alkotásainak közlésére (is) vállalkozott.

A Palócföld I. évfolyam 1. száma 40 oldalon, „korhű kivitelben” került az olvasók kezébe. A lap a Hazafias Népfrent és a Társadalmi és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat (TIT) kulturális folyóiratoként indult, és többek között a megye történelmi, irodalmi értékeit kívánta közkinccsé tenni: Sőt még a „termelési eredményekről” is be akart számolni, vállalva Mikszáth, Madách, Balassi, Benczúr kötelező örökségét is. A „folyóirat” nem tudta kivonni magát a politikai demagógia alól, melynek kulcsszavai, a termelés és béke voltak. A lap első cikke Mikszáth Kálmán Utazás Palócországba c. írása. Bobál Gyula, újságíró – egyben az egyik lapalapító-szerkesztő – a béke első karácsonyáról írt, igen igényesen. Nyéki Lajos Madách-ismertetővel, Molnár Jenő versekkel jelentkezik. A kultúrát Vertich József Salgótarján színházi élete c. írása reprezentálja.

Ács Antal terjedelmes agrárgazdasági írásában a természetlagokat befolyásoló tényezőkről szakmai közellátással, ismeretterjesztői színvonalon értekeznek. A korlenyomat disztintívan jelenik meg: a megélhetés súlyos gondjaira a lap nem reagálhatott.

A Palócföld II. évfolyam 1. száma 1956 júniusában lát napvilágot, 45 oldalon. Felelős szerkesztő: Mlinárik István. Az újdonságot a „rovatkezdemények” jelentik: Hagyományok c. alatt dr. Manga János a nógrádi dudásokat idézi meg, Nyéki Lajos pedig Madách Civilizátoráról elmélkedik. Gondjainkból cím alatt Gajzágó Aladár az állattenyésztés kérdéseit feszegeti. A szépirodalmat versek és kisprózák képviselik. A szerzők az első két megjelent lapszámban (amit én a lap I. korszakának tekintek) lojálisak a kor és a hely feszítő gondjaival kapcsolatban. A lap egy szóval sem árulkodik a tömegek elégedetlenségéről, az ellenzékről, az erjedő forradalmi hangulatról.

A Palócföld által elhallgatott tényekről nem vett tudomást a történelem, 1956. október 23-án kitört a népfelkelés, ám a forradalom és szabadságharc kibontakozását a november 4-én bevonuló idegen hatalmi-erők elfojtották. Salgótarjánban a december 8-ai véres megtorlás sokkhatása az ország más részeiben élőknel is mélyebb nyomokat hagyott a nógrádi emberekben. A depressziós millió hosszú ideig nem kedvezett az irodalmi és kulturális élet újjáéledésének, a Palócföld újraindításának.

Antológia-alapok: évente egy-egy kötet (1960-1963)

Aztán, ha a sebek nem is gyógyultak még be, egy idő után valamelyest normalizálódott az élet. A napi megélhetési gondokon túl a kultúrára, a művelődésre is újra futotta a figyelemből. A megyei pártbizottság 1958 végén megtárgyalta a művelődéspolitikai irányelveket, ezt követően pedig „a pártszervezetek valóban komolyan törődni kezdtek a kulturális kérdésekkel, amelyekre eddig bizony nem sok figyelmet fordítottak...” (3)

Az értelmiség ébredését jelezve 1959-ben megalakult a Nógrád Megyei Irodalmi Kör, amely célul tűzte ki egy évente megjelenő antológia közreadását. 1960-ban a Nógrád megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztályának gondozásában megjelent a Palócföldön címet viselő, irodalmi-művészeti-kritikai-tudományos antológia, 100 oldalon, felelős szerkesztője Csizmadia Géza. (A lapcímváltozás aligha volt tudatos, hiszen a következő években ugyanazon kiadó „kezeiből” már ismét Palócföld címmel jelenik meg.) A Nógrádi Népiújság cikkírója méltatja a kiadványt, záró soraiban így fogalmaz: „... szeretnénk, ha nem egyszeri nekibuzdulásról lenne szó, hanem folyamatosan megjelenő kiadvánnyá alakulna ez a gyönyörű és már első megjelenésekor sok reményre jogosító kezdeményezés.” [4]

Így is történt: napjainkig hömpölygő folyamommá vált a Palócföld. Az 1960-1963 közötti időszak felfogásom szerint a lap II. – elhatárolható, de el nem különíthető – korszakának tekinthető. Ekkor évente egy-egy kiadvány jelent meg, 120-130 oldalon. Állandósult rovata volt a szépirodalom (benne: a vers), a Kritika és a Hagyomány. Egyes évfolyamokban feltűnt a Fórum, Könyvekről, Nógrádi tájak-nógrádi emberek és a Vita Ez utóbbi két rovatban mutatkozik némi óvatos lenyomat a hely közállapotról is.

Ám az antológiákban túlsúlyban volt a szépirodalom; az itt megjelenő írások a négy évfolyam teljes terjedelmének több mint 2/3-át tették ki. A Kritika rovat csaknem 20, a Hagyomány majdnem 10, a Vita

mindössze 4 %-kal képviseltette magát. A szerzőkről szólva: mind a négy antológiában ott találjuk Avar Pál (vers), Czinke Ferenc (grafika és vers), Gerelyes Endre (elbeszélés) és Szabó Károly (vers és recenzió) nevét. Három kiadványban szerepelt például Csizmadia Géza (elbeszélés, kritika), Csukly László (elbeszélés, kritika), Iványi Ödön (festmény-illusztráció). Két alkalommal jelent meg többek között: Bobál Gyula (elbeszélés) és Jobbágy Károly (vers).

Az ekkor feltűnt szerzők közül néhányan később jelentős szerepet játszottak a lap életében. Kojnok Nándor 1962-ben írt először a Palócföldbe (könyvkritikát), 1967-1972 között már a lap főszerkesztője. 1963-ban jelentkezett először (verseivel) Baranyi Ferenc, aki 1984-1985-ben a lap első embere. 1963-ban debütál Csongrády Béla (Rimay János pályaképe c. írásával), később a szerkesztőbizottság tagja lesz, napjainkra pedig már több mint 120 cikkel a szerzői mezőny éllovasa.

A félévenkénti antológia időszaka (1964-1966)

Az évi egyszeri megjelenéssel nem lehetett nyomon követni és átfogni az egyre élénkülő kulturális, művészeti élet történéseit, az országos folyamatokba való bekapcsolódás esélyeiről nem is beszélve. A szerkesztők: Czinke Ferenc, Csík Pál, Herold László, Kojnok Nándor, Paróczai Gergely, Csukly László (1964-től felelős szerkesztő) felismerték a változtatás szükségességét, melynek lehetséges eszközét a folyóirattá alakulásban látták.

Az első lépés a felelős szerkesztő kinevezése volt, Csukly László személyében, 1964-ben. 1965 és 1966-ban már évi két alkalommal jelenik meg a Palócföld, még antológiaként. Így a Csukly-féle időszakban, a Palócföld III. korszakában, 1964-1966 között a lap 3 évfolyamának 5 száma összesen 720 oldalon kerül az olvasók kezébe. A Vita rovat mintegy 40 %-ra történő növekedése a folyóirattá válás irányába mutatott. Az 1965. évi első szám szerkesztőbizottságának tagjai: András Endre, Czinke Ferenc, Kelemen István, Kojnok Nándor, Paróczai Gergely. A felelős szerkesztő: Csukly László. A második szám szerkesztőbizottságában Kelemen István helyére Erdős István kerül. A hagyományos rovatok (Szépirodalom, Vita, Kritika) mellett megjelenik a Tegnapi, ma, holnap és a Kitekintés.

Az 1966-ban két, immár számozott lapszám lát napvilágot, az elsőben egy újdonság: a Szépirodalom mellett megjelenik a Tanulmány rovat, benne sokrétű elemző dolgozatokkal. A második számban nívum a Társadalom és a Hagomány, visszatér a Körkép. Ebben a korszakban rendszeresen publikál többek között: Avar Pál, András Endre, Jobbágy Károly, Polgár István, Vihar Béla. Az illusztrációk jobbjára Lóránt János, id. Szabó István, Réti Zoltán művészi alkotásai közül kerülnek ki. A lap szerzői-alkotói dominánsan nógrádiak: költők, írók, újságírók, művészek. Ekkor tűnik fel verseivel a Vas megyéből beszármazott Tóth Elemér, újságíró, költő, 1963-tól a megyei napilap munkatársa.

A korszak egészét mérlegre téve: a lap elsősorban önmagához képest fejlődött. Minden műfajban, a művészet több ágában, elsősorban a szépirodalmi rovatban jelentek meg nívósabb írások, például a Madách-évfordulóra. A társadalomábrázolásra való törekvés (bányászokról, cigányságról stb.) néhány írásban és Kunszabó Ferenc szociográfiáiban nyilvánult meg. Hasznosak voltak a könyvrecenziók, kiállítás-méltatások. Kiemelkedőt reprodukciók, fotók bemutatásával – Czinke Ferencnek köszönhetően – a művészeti rovat produkált.

A felelős szerkesztő: Kojnok Nándor (1967-1972)

A Palócföld körül kialakult viták változásokat követeltek a lap életében is, 1967-ben új felelős szerkesztőt neveztek ki a Palócföld élére Kojnok Nándor személyében. Megújult a szerkesztőbizottság is, tagjai: Csukly László, Czinke Ferenc, Erdős István, Gordos János és Kerekes László. Az első szám még irodalmi, művészeti és művelődési antológiaként, a második július közepén – először a Palócföld történetében – folyóiratként(!) látott napvilágot, s mint az a lapban áll: jövőben negyedévenként jelenik meg. A lapgazda változatlanul a megyei tanács vb. művelődésügyi osztálya.

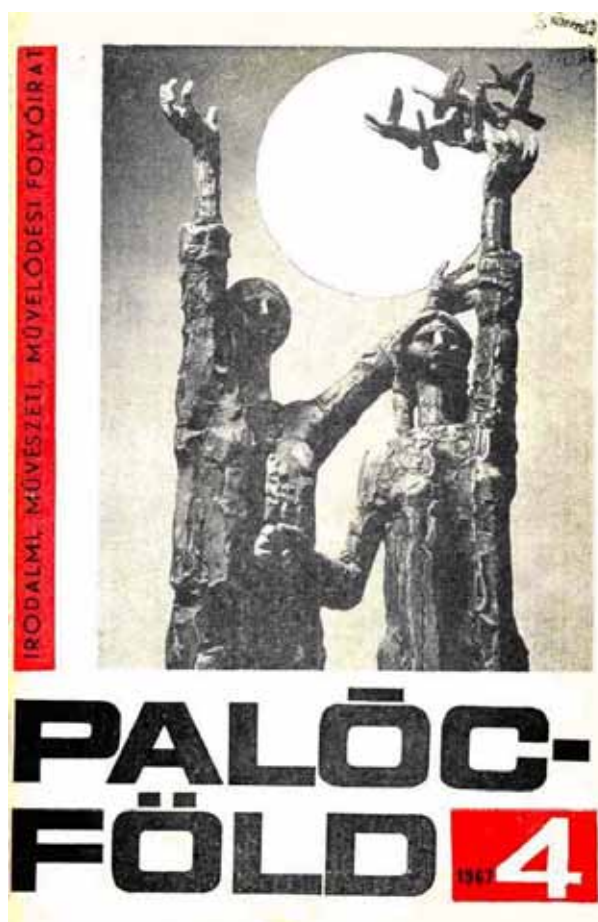
Már az említett első szám is gazdag tartalommal bír: a szépirodalmi rovatban versekkel szerepel többek között Vihar Béla, Jobbágy Károly, Tóth Elemér, Végh Miklós, Csikász István. Öröm Mocsár Gábor és Gerelyes Endre jelentkezése, illetve ismételt feltűnése. A tanulmányok között Újlaki István a tsz-szervezés tapasztalatairól ír, a Hagyományok rovatban Miklós Róbert és Csongrády Béla Mikszáth születésének 120 évfordulója alkalmából emlékezik a „nagy palóc”-ra.

A Palócföld második száma az Életünk régi-új rovattal tűnik fel. Csukly László id. Szabó István munkásságával foglalkozik, Csongrády Béla Baráth Lajos írói tevékenységét teszi mérlegre, Erdős István riportjának témája az üvegtervezők munkája és élete, igazi korlenyomat a szakmunkáslétről. Tartalmas a Hagyomány rovat: Molnár Pál az 1940-es bányászsztrájk dokumentumait elemzi, Csongrády Béla Bóna-Kovács Károly baglyasaljai képzőművészeti szabadiskolájának jelentőségét méltatja. A lap további két száma az előzőekhez hasonlóan sokrétű. Érdekes, hogy az 1967. évi utolsó számban jelenik meg először az évfolyamjelölés, így: I. évfolyam (4.szám).

Kojnok Nándor az év végén beszámolt az eredményekről, a munkatársi gárda bővítéséről, a Nógrádban élő irodalmárok, művészek, alkotó munkájáról, és egyéb fontos kérdésekről. (5)

A megyei napilap ebben az időszakban folyamatosan cikkezett a Palócföldről, és feltette a kérdést, mennyire alkalmas arra a lap, hogy szellemi izgalmat váltson ki? (6) E lapkorszakból kiemelésre érdemes a Gerelyes Endre, Jobbágy Károly, Vihar Béla nevével fémjelzett, innen elszármazott írói gárda szerepe – a folyóirattá válásban is. Elismerést érdemel az itt élő képzőművészek (Farkas András, Iványi Ödön, Mustó János, Pataki József, Réti Zoltán, id. Szabó István) munkássága.

A Palócföld ezen IV., 1972 végéig tartó korszakában a lap együttes oldalszámának terjedelme jelentősen nő. A lap törzsgárda szerzői: Avar Pál, Barna Tibor, Czinke Ferenc, Csík Pál, Csikász István, Csongrády Béla, Csukly László, Jobbágy Károly, Kojnok Nándor, Lakos György, Paróczai Gergely, Polgár István, Szabó Károly, Tamás István, Várszegi György, Vihar Béla. A tartalmi fejlődés elismerése mellett sok bírálat érte a szerkesztőséget az elírások, helyesírási hibák, zavaró tévesztések, késői megjelenés miatt. Ilyen hangulati környezetben, az 1972. évi VI. évfolyam 4. lapszámával Kojnok Nándor távozott a lap éléről.

A lap Végh-féle szociográfiai korszaka (1973-1983)

Az 1968-ban bevezetett (új) gazdasági mechanizmus eredményeként a gazdaságpolitikában és a közéletben is jelentős változások következtek be, a társadalmi folyamatok bonyolultabbá váltak. A sajtó irányában elvárás volt a változó valóság árnyaltabb bemutatása. A korábbi helyi politikai döntések alapján 1973-ra sikerült megteremteni az évi hatszori megjelenés feltételeit.

Az 1. szám impresszumában ez áll: Palócföld – a Nógrád Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának irodalmi, művészeti, társadalompolitikai folyóirata. Megjelenik kéthavonta. Felelős szerkesztő: Végh Miklós. A szerkesztőség tagjai: Csongrády Béla, Czinke Ferenc, Kerekes László, Kiss Aurél, Kojnok Nándor, Schneider Miklós. Kiadja: a Nógrád megyei Lapkiadó Vállalat. A felelős szerkesztő munkáját hamarosan főállású szerkesztő, Pál József segíti. A szerkesztőség saját otthont kap Salgótarjánban, az Arany János úton, ezzel lehetővé válik a szerkesztői megbeszélések, fogadóórák megtartása, a szerzőkkel való kapcsolattartás. A szerkesztők célja, hogy a lap szervező-erjesztő ereje legyen a megye szellemi életének, tárja a nyilvánosság elé a közélet követendő és kritikát kívánó jelenségeit.

Az első szám a riport és szociográfia műfajában jeleskedik; a rovatot Salgótarján-centrikusság jellemzi, a szerzők többségének – Bandúr Károly, dr. Fancsik János, dr. Horváth István, Kelemen Gábor, M. Szabó Gyula, Sulyok László, Szendi Márta, V. Kiss Mária, Venesz Károly, Zengő Árpád – kötődéséből is.

A Szépirodalom rovatot a vers uralja, a korábbinál kevesebb a próza, a kettő együtt a lap 30-32 oldalának negyed részét teszi ki. A rovatot Banos János, Erdős István, Fábri Péter, Jobbágy Károly, Szepesi József, Tamás István, Tóth Elemér versekkel, novellákkal gazdagítja-színesíti.

A Körkép rovat – például Czinke Ferenc, Csongrády Béla, Korill Ferenc, Pál József és Schneider Miklós tollából – bemutatja a gazdaság- és társadalompolitikai kiadványokat, a képzőművészeti kiállításokat, hírt ad a kulturális eseményekről (könyvhét, tavaszi tárlat, Palócföld-ankét). A '70-es évek közepétől a Változó valóságunk rovatban megerősödik a szociográfia, amiben Kunszabó Ferencen és Erdős Istvánon kívül két fiatal helyi szerzőnek, Kelemen Gábornak és M. Szabó Gyulának vannak jelentős érdemei.

Végh Miklós egyik sikeres vállalkozása a Palócföld könyvek sorozata. Első kötete az Ébresztő idő című antológia, 1979-ben. Ezt követte 1981-ben Laczkó Pál (eredeti nevén: Pál József) Szalmakomiszár c. elbeszéléskötete és Kelemen Gábor Bakszekér című riportkönyve.

Az 1975.3. szám tartalmából jól szembe tűnik a négy rovat. A Változó valóságban Sulyok László Vonsik Gyulával a szocialista kultúra mindennapjairól beszélget. Itt olvasható Pádár András, dr. Szalánczay György, Kő-Szabó Imre, G. Kiss Magdolna, Szokács László egy-egy írása is. A Szépirodalom rovatban Erdős István írása tűnik ki, a Hagyományban Bandúr Károlyé. A Körképben többek között Csongrády Béla és Gordos János írása az érték. Dominál a helyi szerzőgárda! Két évet átugorva: az 1978.1. szám Változó valóságunk rovatának színes szociográfiai-szociológiai karakterű írásai már kifejezett korlenyomatok. Erdős István Órhalom című írása plasztikus társadalomrajz. „Egy ingázó mindennapjai” címmel készített olvasásszociológiai felmérést Salgói D. Mihály (Praznovszky Mihály).

A Végh vezérelte Palócföld nagy erénye volt a tudatos kontaktuskeresés a szerzőkkel és az olvasókkal. Ekkor kezdődött a folyóirat intézményjellegének kialakulása, amely a kulturális, irodalmi és egyéb rendezvényeken való részvételben, irodalmi estek, író-olvasó találkozók szervezésében is manifesztálódott. A szerkesztőség szorgalmazta irodalmi szociográfia jelentős szellemi izgalmat váltott ki, a lap érett folyóirattá formálódott. Támogatta és ösztönözte a fiatal tehetségeket, kitágította a felvidéki írói kapcsolatokat, növelte a folyóirat olvasótáborát. Ezt a missziót méltányolta a megye vezetése az 1977. évi Madách-díj adományozásával.

Aztán néhány év után mégis megrendült a bizalom, lap szerkesztőbizottságot kapott a „feje fölé”, a szerkesztőség tagjai is változtak. Végh Miklóst 1983 végén felmentik állásából. Ezzel véget ért a Palócföld 1973-1983 közötti, V. korszaka. Az új főszerkesztő beiktatási ceremóniájára 1984. január 12-én kerül sor. (7)

A líra lapja, Baranyi Ferenc tálalásában (1984-1985)

„...Csak az az irodalom érdekes nekem, amelyik segít élni. A Palócföld az ilyen szándékú irodalom áramlatainak szeretne gyűjtőmedencéje lenni elsősorban. A helybeli tehetségek mellett olyan országosan ismert írókkal is ki szeretnénk bővíteni szerzői körünket... csak nagyobb gonddal igyekszünk szétválasztani a jó magot az ocsútól...” Így vázolta koncepcióját az olvasóhoz írt beköszöntőjében Baranyi Ferenc főszerkesztő. (8)

Az első két szám a lap egész terjedelmének mintegy felét kitevő Szépirodalom (benne több a vers), Krónika és Körkép rovatból áll. Az utóbbiban kap helyet a kritika és a recenzió is. Gyarapodott a művészi reprodukciók és fotók száma.. Bővült a szerzők köre, elsősorban megyén kívüli notabilitásokkal. Árkus József, Benjámin László, Czigány György, Fodor András, Györe Imre, Hubay Miklós, Tamás Menyhért művei tűnnek fel a lapban.

Ebben az időszakban jelenik meg az Ablak című rovat, amelyen át betekinthez az olvasó a szovjet népek költészetébe, megismerkedhet a dél-itáliai költők verseivel. Az 1985.2. szám Ablak rovata Csongrády Béla Üzenet Szibériából című írásával kezdődik. Bepillantást nyerhetünk Nógrád akkori „testvérmegyéjében”, Kemerovóban élő írók és költők alkotásaiba. Az 1985.4. számban Gerelyes Endre halála készítette írásra Baranyi Ferencet. Az 1986.1. számból a Nógrád cikkírója a folyóiratban korábban megindult, a politika és a költészet viszonyáról szóló vita – Alföldy Jenő által jegyzett – korrekt lezárására hívja fel a figyelmet. [9] A lap e számában Praznovszky Mihály három könyvet is recenzált.

A megyei vagy inkább a salgótarjáni szerzői kollektívából a Baranyi-féle rövid ciklusban Bódi Tóth Elemér, Csongrády Béla, Kassai-Végh Miklós, Laczkó Pál (Pál József), Praznovszky Mihály, Sulyok László, Szepesi József neve és írása tűnik fel a leggyakrabban. 1984-ben jelenik meg a Palócföld-könyvek sorozatban Praznovszky Mihály Madách és Nógrád a reformkorban című tanulmánykötete, amely újabb tanújelét adta a Nógrád megyei Madách-kultusz változatlan vitalitásának.

1985 végén Baranyi Ferenc két évre vállalt főszerkesztői pályafutása véget ért, ezzel lezárult a Palócföld 1984-1985 közötti (immár VI.) korszaka. Baranyi karaktere kitűnt, mentalitása megmutatkozott: a folyóirat irodalmi – vagy inkább csak lírai – vénája erősödött, a lap közelebb került az országos irodalmi folyamatokhoz is. E két évben a palócföldi értékek kevésbé mutatkoznak meg, Nógrád arculata halovány.

A lap élén Praznovszky Mihály – először (1986-1987)

A Palócföld 1986. 2. számának impresszumában az áll, főszerkesztő: Praznovszky Mihály. A megyei múzeumok igazgatója 1986. január 1-től a Palócföld főszerkesztőjeként is tevékenykedik. Fő feladatnak a Nógrádban élő szépirok közlését tartja, határozott elképzelései vannak a lap olvasótáborának növelésére, ígéri a Palócföld izgalmas lesz. (10)

1986. évben a vers, novella műfajban 32 szerző egy-egy novelláját, illetve egy vagy több versét közölte a lap. A Valóság rovatban összesen 15 interjú, szociográfia, tanulmány jelent meg egy-egy szerző tollából. Színesítette a lapot a Palócföld megkérdezte... című beszélgetés-sorozat. A Hagyomány rovatban 9 szerző főleg palóc tradíciókkal foglalkozott behatóbban. Ez a három rovat az évfolyam összes terjedelmének mintegy 2/3-át tette ki.

A további 1/3-nyi részben – többek között – az alábbi rovatok szerepeltek. Az Élő múlt című rovatban 3 szerzőtől 3 interjú, egy-egy memoár és tanulmány kapott helyet. A Műhelyben 6 szerzőtől naplót, esszét, tanulmányokat és egy hangjátékot is közölt a szerkesztő. A Mérlegen kiállítás megnyitók, új kiadványok kerültek megmérettetésre. A Történelmi figyelő 6 szerző jóvoltából a múltat idéző és elemző műveket állított fókuszba. A Pályázat címszó alatt az 1985. évi Madách-pályázat eredménye áll. A illusztrációk az évfolyam 6 számát esztétikusabbá tevő 27 művész több mint 30 alkotásának címét/nevét tartalmazzák.

A Palócföld 1986. évi évfolyamának 6 lapszámában mintegy 130 szerző, alkotó műve jelent meg. Kvázi „jogfolytonosságot” élvezett Ádám Tamás, Bobály Attila, Bódi Tóth Elemér, Csongrády Béla, Czinke Ferenc, Erdős István, Horváth István, Korill Ferenc, Laczkó Pál, Molnár Pál, Praznovszky Mihály,

Romhányi Gyula, Szepesi József, Szvircsek Ferenc. A szerzőgárda több mint kétharmadát megyén kívüli szerzők képezték, például: Ardamica Ferenc, Baranyi Ferenc, Furmann Imre, Kiss Gy. Csaba, Németh Miklós Attila, Tandori Dezső, Jeszenszky Géza, Szabad György, Vitray Tamás, Zalán Tibor.

1986-ban újabb három Palócföld-könyv látott napvilágot. Banos János: Széthasadt szájjal (versek), Lancelot nélkül (Emlékkönyv Gerelyes Endréről), továbbá Tamás István Istenvert (versek) c. kötete került ki a nyomdából.

Az 1987. évi lapstruktúra – az előző évhez viszonyítva – annyiban változott, amennyiben az Élő múlt rovat megszűnt, és a Hagyomány is csak egy lapszámban jelentkezett. A lap behatóbban foglalkozott a jelen társadalmi-gazdasági körülményeivel és problémáival: a Valóságunk rovat tovább bővült, a 6 lapszámból 5-ben folytatódott a „Palócföld megkérdezte...” c. beszélgetés sorozat és 3 lapszámot színesített az új, „A főszerkesztő vendége:...” c. interjúcsokor. Az első számban a Palócföld kérdéseire Kojnok Nándor, a megyei könyvtár igazgatója indokolta, miért is kell új könyvtár Salgótarjánnak.

Az 1987. 2. lapszámban a főszerkesztő vendége Korill Ferenc volt. Kassák Lajos születésének centenáriuma a 3. számban tanulmányokkal és versekkel emlékezett a lap. Az 5. számban Csongrády Béla méltatta Baranyi Ferenc Visszaigéző címmel megjelent kötetét. Az évfolyam utolsó lapszámban Az Alföldről jövők című szociográfia gazdagítja a repertoárt, Sulyok László tollából. Az irodalmi élet fejlesztésében fontos fórum-szerepet töltött be az 1986-87-ben kiírt Madách Imre irodalmi és a Gerelyes Endre novella-pályázat.

A Palócföld immár VII. korszakában az irodalmi, művészeti profil mellett megerősödött, markánsabbá vált a társadalompolitikai vonulat. A megye értelmisége közelebb került a laphoz, de úgy tűnt, még jobban kellene illeszteni azt itt élő emberek lelkületéhez. (11)

Dr. Horváth István: a lap „szolgálni és hatni” kíván (1988-1989)

Az 1980-as évek közepén a megye gazdasága kedvezőtlen strukturális adottságai miatt már a válság jeleit mutatta, nagy iparvállalatai sorra-rendre ellehetetlenültek. A lakosság életkörülményei rosszabbodtak, a megélhetés nehezebbé vált. A politikai hibák és ellentétek egyre nyíltabban törtek felszínre a megye társadalmában is.

Praznovszky Mihály 1987 év végi Veszprémben távozását követően, 1988. március 1-től dr. Horváth Istvánt nevezték ki a lap felelős szerkesztőjének, és rövid időre ő maradt a szerkesztőbizottság elnöke is. A második lapszámtól dr. Horváth István főszerkesztői kinevezést kapott, a szerkesztőbizottság elnöke pedig Kapás József lett. A szerkesztőbizottság tagjai: Csík Pál, dr. Fancsik János, Vincze János, Füzesi István, dr. Kapros Márta, dr. Németh János István, dr. Tamáskovits Nándor. A szerkesztőség tagjai: dr. Bacskó Piroska, Czinke Ferenc, dr. Kovács Anna, Tóth Elemér, Pál József (szerkesztő).

Dr. Horváth István először a megyei napilapban fejtette ki véleményét a lap szerkesztésével kapcsolatos elképzeléseiről, miszerint a Palócföld meghatározó szerepet kíván vállalni a vélemények és az értékek integrálásában, egyaránt támaszkodik a tradíciókra, a kortárs irodalomra és az európai művészeti trendekre. „... az eddigieknél is jobban akarunk szolgálni és hatni” – nyilatkozta. (12)

Így is történt. A lap őrzi korábbi struktúráját, sőt stabilizálja az egyes rovatokat. Mindegyik számban megjelenik a szépirodalom és a Valóságunk rovat. Arányaiiban az utóbbi javára billen a mérleg nyelve. Mind a 6 számban jelen van a Műhely, 5-ben jelenik meg a Hagyomány és az Ablak, 4-ben a Mérleg. Kétszer találkozunk a Szomszédság és közösség, illetve a Műterem rovattal.

A hangsúlyos Valóság rovaton végigvonul a munkahelyi művelődésről szóló vita, amelyből kiderül, hogy az „vitaminhiányos” állapotban van. A Palócföld megkérdezte... című interjúsorozat az első számmal ugyan véget ér, de maga az interjú műfaja tovább él. Ebben a műfajban és rovatban mutatkozik meg (az 5. számban) új oldaláról Czinke Ferenc, aki a tüzhelygyár egyik vezetőjét faggatja az üzemi kulturális életéről. Ennél fajsúlyosabb azonban a 3. számban a Horváth István és Laczkó Pál interjúja Devcsics Miklóssal, a Nógrád Megyei Tanács elnökével. E lapszám Hagyomány rovatában figyelmet érdemel Csongrády Béla A gyógyítástól a társadalmi változásokig című írása Madzsar Józsefről, akinek a megyei kórház akkoriban a nevét viselte.

1988-ban és 1989 első félévében (a folyóirat VIII. korszakában) a lapban a megyén kívüli szerzők és műveik vannak túlsúlyban. Az ekkor megjelent kilenc számban szereplő kb. 130 szerző mintegy 20 %-a él és alkot csak a megyében, zömük Salgótarjánban. Közülük többször is olvasható Bacskó Piroska, Czinke Ferenc, Fancsik János, Horváth István, Laczkó Pál (Pál József) neve. Szerepet kap még a „hazaiak” között Ádám Tamás, Brunda Gusztáv, Brunda Gusztávné, Kapros Márta. Ami a műfaji megoszlást illeti a novella és a vers mellett a tanulmány (ide értve a szociográfiát is) lett „dobogós”, jelezve az elemző-értékelő típusú műfaj súlyát.

Dr. Horváth István főszerkesztői irányításával 1989-ben még három lapszám látott napvilágot. A Palócföld könyvek folyama is tovább hömpölygött: 1988-ban került az olvasók kezébe Horváth István Mezszyén állva (tanulmányok) és Ádám Tamás Gyökerek lélegzése (versek), majd 1989-ben Erdős István Párkányjárás (novellák) című kötete. 1988-ban és 1989-ben is kiírták két kategóriában is a Madách-pályázatot.

Dr. Horváth István az 1988. 1. számtól az 1989. 3. számig állt a lap élén. Az 1995. évi baráti találkozón utalt ennek a változásokat előkészítő időszaknak – nevezhetnénk az „erjedés korának” – a vitáira, amelyek a Palócföldet is érintették. (13)

A tisztelgés jeléül is a főszerkesztő felelős szerkesztők nacionáléját is összeállítottam.

JEGYZETEK

[1] Baráthi Ottó: 50 év a Palócföld életéből – Egy folyóirat Nógrád történelmében. Kiadja: Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet. Salgótarján, 2008. Ez a kötet a lap 1954-2007 közötti korszakát fogja át.

[2] Baráthi Ottó: Adalékok a Palócföld folyóirat legújabb korszakának (2008-2013) értékeléséhez. Dornay Béla Múzeum. Nagy Iván Honismereti Pályázat, Adattár. Balassi Bálint Megyei Könyvtár. A dolgozat a folyóirat 2008-2013 közötti időszakát foglalja össze. Természetesen ezt a munkámat is felhasználom írásom 2. részében.

[3] Nógrád Megye Története, 4. kötet, 1944-1962. Írta: Jakab Sándor. Főszerkesztő: Balogh Sándor. Kiadja: ANógrád Megyei Tanács Végreható Bizottsága., 310.

[4] Versényi György: Palócföldön. Megjegyzések egy antológiáról. Nógrádi Népújság, 1960. július 2., 4.

[5] Egy éves a Palócföld. Az irodalmi stúdió tervei. Nógrád, 1967. december 9., 4.

[6] Tartalmasabb, izgalmasabb olvasmányt. Nógrád, 1968 március 3., 7.

[7] Tanácskozás a Palócföldnél. (te) Nógrád, 1984. január 13., 7.

[8] Palócföld, 1984/1. Az első borítólap belső oldalán olvasható szövegből.

[9] Palócföld – palóc hagyományok. Nógrád, 1986. február 17., 4.

[10] Tóth Elemér: Fél állásban, de nem fél szívvel. Dr. Praznovszky Mihály a Palócföld új főszerkesztője. Nógrád, 1986. március 1., 8.

[11] Adott a bizalom és tág a tér. T.E. Nógrád, 1988. február 27., 7.

[12] Jobban akarunk szolgálni és hatni. Beszélgetés dr. Horváth István főszerkesztővel. T.E. Nógrád, 1988. április 2., 7.

[13] Csongrády Béla: Gazdag múlt után bizonytalan jövő előtt a Palócföld. Nógrád, 1995. június 10., 6.

FŐSZERKESZTŐK KISLEXIKONA

BOBÁL Gyula (1919) aranytollas újságíró. „Az iskola kapuján kilépve fogadott be az ólomgőzös nyomda és álltam az oltárnak tűnt lapformáló mettőr asztal elé, a mester, Barta József ügyelete alatt. Innen vitt az utam a papírszagú szerkesztőségbe, a ma is legnagyobbnak tartott főszerkesztő, dr. Lapsánszky János gyámkodó keze alá. Így lettem én örök rabszolgája a lapkészítés mesterségének...” - így vall életének szakmai kezdeteiről Bobál Gyula, aki később a Szabad Nógrád vezető szerkesztőjeként dolgozott.

1951-ben közbeszólt a politika és száműzték a laptól. De lehet-e kitagadni azt, aki az újságírás elkötelezett szolgája? Vezetésével hamarosan megalakul a megyei írócsoport. A reformot kívánó értelmiségiek által „... jóakarátú emberek biztatására, sok-sok vergődés után pedig megszületett a Palócföld vitathatatlanul első száma. Esküszöm, hogy így történt, nem másként. És általam elgondolva és elkészítve” – írja egy helyütt a Palócföld alapítására visszaemlékezve Bobál Gyula.

CSIZMADIA Géza (1927–1996) újságíró, lapszerkesztő, évtizedeken át ismert személyisége volt Nógrád megye közéletének. 1961–62-ben „Nógrádi írók és művészek antológiája”-ként megjelenő Palócföld felelős szerkesztője. Dolgozott több más helyi lapba, kiadványba. Hosszú éveken keresztül a megyei napilap – a mai Nógrád Megyei Hírlap elődjei – munkatársaként dolgozott, különböző (vezető) beosztásokban is. Az MTI helyi szerkesztőségvezetőjeként ment nyugdíjba. Ezt követően Somogy megyébe költözött, ott is hunyt el 69 éves korában.

CSUKLY László (1925–1982) tanár, író, népművelő, lapszerkesztő. Középiskoláit Székesfehérvárott és Aszódon végezte, majd az ELTE-én szerez magyar-történelem szakos tanári diplomát. Különböző fővárosi iskolákban tanított, dolgozott a Munkaügyi Minisztériumban, a fővárosi tanácsnál. 1948-ban egy pályázaton irodalomtörténeti díjat nyer, ezt követően két évig az MTA ösztöndíjasaként kutató munkaközösségekben dolgozik. Tanári kézikönyvként jelent meg a Bányaiipar története című tanulmánya, majd 1964-ben már Salgótarjánban a Múzeumi Füzetek sorozatban Madách életét és munkásságát elemző dolgozata. 1958-ban Mátraverebélyben telepedett le, ahol az általános iskola tanára és a művelődési ház vezetője volt. 1964–1966 között a Palócföld felelős szerkesztője. 1975 augusztusában Tatabányára költözött, ahol a megyei tanács művelődési osztályán helyezkedett el. Hosszantartó betegség után 1982-ben hunyt el.

KOJNOK Nándor (1935–2000) tanár, könyvtáros, lapszerkesztő. A karancsaljai születésű fiatalember Salgótarjánban érettségizett. Egyetemi tanulmányait az ELTE magyar szakán kezdte meg, másodévből vette fel a történelem szakot. 1957-ben tért vissza Salgótarjánba, általános iskolai tanítást követően a Salgótarjáni Városi Tanács Művelődési Osztályának vezetője lett. 1965-től a Balassi Bálint Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese, majd 1969–1973 és 1976–1990 között – rövid államigazgatási kitéréssel – az intézmény igazgatója. 1990-ben lemondott könyvtárigazgatói megbízatásáról, 1992-ben nyugdíjba vonul. Felelős szerkesztőként 1967–1972 között – főállású munkaviszonya mellett – eredményesen munkálkodott a Palócföld folyóirattá szervezésében. 1973–1986 között szerkesztőségi tagként, rovatvezetőként gondozta a megye és Salgótarján irodalmi hagyományait. 2000-ben váratlanul hunyt el.

VÉGH Miklós 1944-ben Kassán született, de már egyéves korától Salgótarjánban élt. 1962-ben érettségizik a Madách Imre Gimnáziumban, majd az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerez magyar-országi tanári diplomát. Tanít a pásztói Mikszáth Gimnáziumban (1968), valamint a salgótarjáni Madách Gimnáziumban és a Közgazdasági Szakközépiskolában (1968–69). 1969–71 között a megyei tanács művelődésügyi osztályán dolgozik a népművelési csoport munkatársaként. 1971-ben az újjáalakult, abban az évben társadalompolitikai karakterrel kibővülő olvasók elé kerülő Kritika című folyóirat rovatszerkesztője, Budapesten. Felkérésre kidolgozza a Palócföld kéthavonta megjelenő folyóirattá fejlesztésének koncepcióját, s az újjáalakított lap felelős majd főszerkesztését 1972–83 között látja el. 1976-ban útnak indítja a Palócföld Könyvek sorozatát, és gondozza az első hat kötetet. Lapszerkesztői és irodalomszervezői érdemeit a megye 1977-ben Madách-díjjal, 1979-ben állami kitüntetéssel ismeri el. 1984–86 között a helyi múzeum munkatársaként irodalomszociológiai kutatással foglalkozik és megyei kiadványok kiadásra gondozása a feladata. 1986-ban családjával Budapestre költözik. 1987–90 között a Múzsák Közművelődési Kiadó irodalmi szerkesztője, 1992-től 1995-ig a Heti Magyarország című lap főszerkesztő-helyettese. 2000-től 2005-ig a Köztársasági Elnöki Hivatal Társadalompolitikai Főosztályának vezető főtanácsosaként segíti az államfő munkáját és szerkeszti a KEH évkönyveit. Versei, kritikái és publicisztikai írásai – a Palócföld mellett – elsősorban a Magyar Rádióban hangoztak el, valamint a Kritikában és a Heti Magyarországon jelentek meg, egy regény és egy műfordítás kötet szerzője.

BARANYI Ferenc (1937) költő, műfordító, televíziós- és lapszerkesztő.

1962-ben az ELTE bölcsészkarán szerzett magyar-olasz szakos tanári oklevelet, majd a könyvterjesztésben dolgozott. 1963-tól az Egyetemi Lapok munkatársa, 1968-tól az Ifjúsági Magazin főszerkesztő-helyettese. 1969-től a Magyar Ifjúság rovatvezetője. 1972-től szabadfoglalkozású. Irodalmi és művészeti műsorokat készített, vezetett. 1976-tól az MTV-ben fősztályvezető-helyettes, 1978-tól szerkesztő, 1985-től főmunkatárs volt. 1984–85-ben egyidejűleg a Palócföld főszerkesztője. SZOT-díjas (1974, 1988); József Attila-díjas (1976).

DR. PRAZNOVSZKY Mihály muzeológus, könyvtáros, irodalomtörténész, lapszerkesztő. 1946-ban született Salgótarjánban, ahol általános és középiskoláit is végezte, 1965-ben a Madách Imre Gimnáziumban érettségizik. Először a Debreceni Tanítóképző Intézet népművelés-könyvtár, majd 1978-ban az ELTE BTK könyvtár-történelem szakán szerez diplomát. 1981-ben egyetemi doktorrá avatják, 2000-ben az irodalomtudományok kandidátusa lesz. Az ELTE címzetes docense. Főbb munkaviszonyai: 1976–1982: a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeum igazgatója, 1982–1987: a Nógrád Megyei, 1987–1993: a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság vezetője, 1993–2000: a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója. 2003–2008: a Veszprém Megyei Könyvtár igazgatója. Egyéb munkaterületei, tisztségei: 1986–87-ben a Palócföld, 1988–89-ben a Horizont, 2001–2008 között ismét a Palócföld folyóirat főszerkesztője. 1993–2007 között a Magyar Irodalomtörténeti Társaság főtitkára. A Mikszáth Kálmán Társaság elnöke, (1993–2008), óraadó az ELTE Irodalomtörténeti Tanszékén. Kitüntetései: Toldy Ferenc díj (1987), Madách-díj (1994), Gizella-díj (1997), Pro Urbe-díj, Salgótarján (1999), Veszprém Megyéért (1999) Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (2005), Nógrád Megye Díszpolgára (2005). Fő kutatási és érdeklődési területe: Mikszáth Kálmán élete, munkássága, Madách Imre és kortársai, a 19. század irodalom- és társadalomtörténete. Vizsgálja az irodalmi kultusz jelenségeit, a táj és az irodalom kapcsolatát. Több mint 20 önálló kötete, közel 500 tanulmánya, cikke, recenziója, emlékező beszéde jelent meg. 2008-tól „aktív nyugdíjasként” többek között a Mikszáth-kultusz ápolásán munkálkodik, öt éve alapítója és főszerkesztője a Balatonfüreden megjelenő Tempevölgy c. folyóiratnak.

MAKKAI LÁSZLÓ

Tisztán vágy

A tisztán vágy tenger én,
inkább lágy, nem kemény,
kancsal körvonalát
arany köd fonja át.

Félszeg angyal lény ő, lányka,
lélek hab, vagy vérző szálka,
vagy húsvér valaki - ma tán itt volt -
s csak úgy él hajnalig, halvány színfolt.

Gyér szőrszál gyep, ha serken,
mély csönd jár-kelet a testen,
ha harmatcsepp gurul a bőrön,
akarat elbutul, vad hó jön.

Kis állat bont szárnyat perc alatt,
hiába holt fáradt, fent marad,
mert ahol fű éled, s az éj legzöldebb,
kert alól tündérek ma még feljönnek.

Kosd, 2014.09.02.

Selymes 1.2.

BESZÁMOLÓ

dr. Koczó József

Emlékünnepség a lengyel menekültek befogadásának 75. évfordulóján

Folyóiratunk olvasói az elmúlt esztendő során többször találkozhattak az Ipoly Menti Kulturális és Turisztikai Társaság (Ipolyszalka/Salka), a Szent György Lovagrend Visegrádi Magisztrátusa és Felvidéki Nagypriorátusa, a LIMES – ANAVUM Regionális Honismereti Társulás (Nána), a Honti Múzeum és Simonyi Lajos Galéria Baráti Köre (Ipolyság/Šahy), a Börzsöny Múzeum Baráti Köre (Szob) és a Vámosmikolaiak Kulturális Egylete felhívásával, mely az Alsó- és Középső-Ipolymente valamint Párkány és környéke településein történelmi emlékek gyűjtésére, lengyel emlékévk rendezésére invitálta vidékünk civil szervezeteit, diákjait, lakóit.

Szeptember 22-én Vámosmikola adott otthont a Vámosmikolaiak Kulturális Egylete által rendezett emlékünnepségnek.

Az **Ipolymenti lengyel menekülttáborok** emlékülés keretében e sorok írója adott áttekintést a menekültek befogadásáról, az egyes településeken történt elhelyezésükről, a menekültügy feldolgozásának helyi irodalmáról, emléküv ápolásáról.

Videkünkön általában az üresen álló kaszárnyákban helyezték az internáltakat. Ismereteink szerint az Alsó- és Középső-Ipoly mentén 1939–1944 között Szob, Helemba, Leléd, Szalka, Letkés, Ipolypásztó, Ipolybél, Vámosmikola, Ipolyság, Tesmag, Ipolyhídvég, Drégelypalánk, Dejtár, Ipolybalog, Nagycsalomja, Kóvár, Ipolyvarbó és Ipolytarnóc, továbbá Párkány, Garamkövesd, Dunamocs, Ebed, Bény valamint Zseliz fogadott be katonai és polgári menekülteket.

2005 októberében Ipolyságon már rendeztek emlékkonferenciát a menekültügyről. A Honti Múzeum és Ipolyság Város Pecsétje Alap levéltári dokumentumokat, a vidéken fellelhető tárgyi emlékeket, fotókat, publikációkat, továbbá József Marian Trojan közös történelmi személyiségeinket ábrázoló metszeteit bemutató tárlattal, és a történelmi eseményeket felelevenítő tanácskozással emlékezett a menekültekre, kiket a befogadó települések lakosságának szimpátiája, segítőkészsége kísért mindvégig.

Az emlékünnepségen Löwy János polgármester köszöntője után dr. Molnár Imre történész, diplomata az események történelmi háttérét vázolta. Őt Wojciech Bilinski lengyel konzul megható felszólalása követte. A vámosmikolai menekültek életéről Olexáné Varjú Ilona beszélt, míg a menekülttábor emlékévk ápolásáról Koczó József iskolaigazgató.

Az Ipolyhídvégre került internált lengyel tisztek tábori naplót vezettek. Krónikaszerűen megörökítették mindennapjaikat: leírások, rajzok, dokumentumok kerültek bele. Hónapról hónapra követték az eseményeket, így az apróbb mozzanatok sem merültek feledésbe. A kordokumentum árnyalt képet tár az utókor elé, a negatívumokat sem hallgatja el. A táborlakó tisztek pontos névsora is fennmaradt. A naplóból kirajzolódik miként éltek a hazánkba érkező menekültek, hogyan helyezték és látták el őket, mennyire segítőkész, szolidáris volt velük a lakosság.

Az irat a közelmúltban az esztergomi Prímási Levéltár jóvoltából kétnyelvű kiadásban az olvasóközönség elé került. Forrása az a lengyel nyelvű kézirat, melyet II. János Pál első magyarországi látogatásakor egy magánszemélytől kapott, a későbbi publikálásra vonatkozó kéréssel. Az ipolyhídvégi tábor menekültjeinek élete korunk számára e kiadvánnyal vált ismertté.

Palánkon és Balogon elhelyezett menekültek emléke a község idős lakóinak emlékezetében is elhalványulóban van. Ugyanakkor 2005-ben Ipolyságon Ipolybalog népviseletbe öltözött lakói Balogh Gábor polgármesterrel a lengyel konzult a barátságot és a szíves vendéglátást szimbolizáló kenyérral és borral fogadták.

A Szent György Lovagrend Visegrádi Magisztrátusa és Felvidéki Nagypriorátusa az idei lengyel emlékévként alkalmából a menekülteket befogadó települések számára a rendezvényeken közreműködését ajánlotta fel, egyúttal kezdeményezte a befogadás tényének településeinken való megörökítését.

Nagycsalomján a katolikus templom falán 2009-ben lengyel veteránok helyeztek el emléktáblát. A hagyományait gondosan ápoló kisközség monográfusa, a vidék néprajzkutatója, dr. Csáky Károly Egyházascsalomjától Nagycsalomjáig című munkájában örökítette meg a menekültek emlékét.

Szobon júniusban a városnapok programja keretében, a lengyelországi Lacko testváros népes küldöttségének jelenlétében helyeztek el emléktáblát a Határ vendéglő falán, ahol egykor Juli néni főzött a menekültek részére. Itt került elő Vígh Imréné Czáder Valéria fényképe, melyen testvére, Czáder József az ipolybéli menekülttábor őrségének tagjaként 1939 őszén lengyel katonákkal látható. Elzbieta Isakiewicz lengyel író nő Vörös ceruza című művében írja, hogy a helembai lengyel polgári menekülteket befogadó táborban találkozott először id. Antall József, a háborús menekültek elhelyezéséért, ellátásáért felelős kormánybiztos és Henryk Sławik – utóbb a Magyarországi Lengyel Polgári Bizottság elnöke. Helembáról vitte őt segítő társának a kormánybiztos Budapestre.

A lengyelek Antall doktort – aki később Sławiknak köszönhette életét – csak a “magyarországi lengyelek apója”-ként emlegettek, míg Sławik méltán érdemelte ki a “lengyel Wallenberg” nevet. Mindketten megkapták “A Világ Igazainak egyike” kitüntető címet. Vácott 2014. szeptember 19-én – Radnóti Miklós és Tom Lantos társaságában – avatták fel emléktáblájukat.

Nagy Endre Leléd földrajzi neveiről készített tanulmányában említi, hogy a finanszírozását az 1920-as években a csehek építették. 1938–1944 között gazdasági iskola is működött benne, majd magyar katonák és lengyel menekültek laktak. A község honlapján is olvasható, hogy itt találtak menedéket a lengyel tisztek.

Letkés idős lakosai közül néhányan arra emlékeznek, hogy a szalkai laktanyában elhelyezett lengyelek közül páran átjártak hozzájuk misére. A falubeliek barátságos fogadták őket, szabadon járhattak-kelhetek. Kiss László tanár úr nagyszüleinél is elhelyeztek egy lengyelt, aki nagyapjánál mezőgazdasági és házkörűli munkát végzett.

1943-ban a Polgári Bizottság Ipolyszalkán a tiszteknek autóvezetői, Vámosmikolán elektrotechnikai, Letkésen méhésztanfolyamot szervezett.

Az események résztvevőjétől, Jan Stolarskitól tudjuk, hogy 1939 szeptember 25-én mintegy 500 lengyel katona érkezett Vámosmikolára. Szállításukat a laktanyában és a közeli tornateremben alakították ki. A tábor lakóinak élelmezésébe a helyi lakosok is besegítettek. A később kialakult rend szerint a tisztek a községben étkeztek, a sorállomány ellátását a tábori konyha biztosította. Kintinjukat a népszerűségnek örvendő Híró család üzemeltette. Tábori pap is érkezett velük. A templomban vasárnap 9 órakor került sor lengyel misére, melyen a helybeliek is résztvettek.

Néhány alegység elkerült Mikoláról, így a kezdeti magas létszám csökkent. A tisztek, tiszthelyettesek családtagjaikkal kiköltözhetek a faluban kiadott szobákba, a sorállományból pedig a helyi gazdáknál vállaltak munkát. A házigazdákhöz került menekült családok meghitt fogadtatásban, jó ellátásban részesültek. Egy gyermekáldásról is tudunk: Radek vagyis Mulik György 1941. február 27-én a róm. kat. plébánia anyakönyvének bejegyzése szerint itt látta meg a napvilágot. Születése után édesapja Jugoszlávián keresztül a Franciaországban szervezett lengyel légióba igyekezett. Családját többé nem látta, sorsában a tábor több katonája is osztozott.

Jan Stolarski 1944-ben feleségül vette a mikolai Vajs Mária-t. Neki köszönhető, hogy 1997–2005 között egy lengyel líceummal kapcsolatot, cseretáborozást létesíthetett a helyi iskola. 2013-ban, születésének 100. évfordulóján a község díszpolgára kitüntető címben részesült.

1941 augusztusában a tábort feloszlatták, lakóit más helyekre irányították. Elterjedt a hír, hogy az újonnan érkező internáltak zsidó származású lengyel tisztek, sorkatonák és családtagjaik, akik addig Magyarország más katonai és civil táboraiban éltek. A helyben maradtak attól tartottak, hogy az internáló tábort gettóvá változtatják. Szerencsére, ez nem következett be. Az élet egyelőre a régi mederben folyt: a tisztek kíséret nélkül mehettek ki a faluba, a sorkatonák munkát vállalhattak. Több mint 10 fő a helyi gazdaságokban, néhányan a pékeknél, egy fő a cipészethben dolgozott. Ludwik Weisban fogtechnikus fogászati rendelőt nyitott, a helyieknek csak az anyagköltséget kellett megtéríteniük. Szombatoként a tábor lakói átvonultak

a község zsinagógájába. 1942-ben néhány tiszt Budapestre távozott, de érkeztek is. Így a létszám változatlan maradt: 96 tiszt (ebből 30 orvos), 6 zászlós, 116 sorkatona és 8 családtag. 1944-ben önként vonult be a táborba néhány zsidó származású civil menekült. Hárman végleg Mikolán maradtak: Rósenbaum Izsák fhdgy, dr. Kaltman Henrik orvos hdgy és Kostenbaum Susman Meilach fitörm a helyi zsidó temetőben nyugszik. Herczberg Leopold családot alapított.

Frojimovics Kinga a Népszabadság 2014. július 11-i számában megjelent Ember az embertelenségben? című cikkében írja: A vámosmikolai tábort 1944 októberének utolsó napjaiban a németek ürítették ki, az ott élőket deportálták. (Megjegyzésre érdemes, hogy Randolph L. Brahm: A magyar Holocaust c. munkájában 1944. XI.19-re teszi a tábor feloszlását.)

Az utolsó táborparancsnok, Turchányi Béla fhdgy hagyatékából viszont előkerült egy 1944. nov. 16-i keltezésű levél, melyben a táborparancsnok jelentést tesz az állományról: 80 tiszt, 87 fős legénység, 22 családtag. A kimutatást Miskolcra már nem tudta kézbesíteni a posta: „Postaforgalom szünetel, vissza a feladónak”. Ezekben a napokban a németek valóban megjelentek a táborban, és a parancsnoktól a zsidók átadását kérték. Turchányi magyar előljáróira hivatkozva ezt nem teljesítette. Néhány nap múlva utasítást kapott, hogy a tábort azonnal számolja fel, és a zsidókat adja át Győrben a németeknek. Négy pék Steinhorn Lajos pékmester segítségével megszökött. Olexa Józsefné, a menekülttábor történetének feldolgozója Csábi Imre örm, Tóth Zoltán hdgy és Turchányi Gabriella közlése alapján úgy tudja, hogy a parancsnok Komárom környékén a táborlakókat szélnek eresztette. A háború után balassagyarmati lakására köszönő leveleket kapott, vagyonát ugyan elvették, de nem zaklatták a Rákosi-rendszer alatt.

Grzegorz Łubczik: A lengyel Wallenberg című művében szintén azt írja, hogy a mikolai tábort november 19-én számolták fel. 8 lengyel tisztet családjukkal együtt, mint árjakat Szalkára küldtek. A többiek Szombathely felé irányították. Az evakuálás gyalog-menetben, elegendő élelem nélkül történt. A Komárom környéki elbocsátást átveszi Olexánétól. További sorsukról írja, hogy együtt mentek tovább, és állítólag elkerülték a megsemmisítést. Győrben a német parancsnokság előtt egy német tiszt odaszólt a rangidősnek: Én zsidókra várok, maguk meg lengyel katonákat hoznak ide nekem? És Magyarország déli része felé irányította őket. Stolarski 1997-ben keltezett Olexánéhoz intézett levelében írja, hogy egy lengyel ismerőse a vámosmikolai tábor feloszlásáról azt kifogásolta, hogy a mikolai „emlékirat” hamis, mivel Stolarski már nem volt velük, s az internáltak nem kocsin, hanem gyalog mentek.

A Lengyel Zsidó Baráti Társaság és a Zsidó Történelmi Intézet 2002-ben rendezett találkozásának egyik témája a vámosmikolai táborba telepített zsidó származású lengyel katonák sorsa. Ezen részt vett Stolarski és Olexáné is. Itt sem cáfolták meg a tábor feloszlásának előbbi változatát.

75 év telt el a lengyel menekültek magyarországi befogadása óta, a táborok 70 éve szűntek meg. Az '50-es évek elejétől a '80-as évekig a hallgatás fala övezte a menekültügyet. Az eseményeket gyermekként átélők közül is egyre kevesebben vannak köztünk, az élők emlékezete is elhalványuló. Mondhatjuk, hogy a 24. órában járunk. A vidék önkormányzatainak, iskoláinak, közgyűjteményeinek és lakóinak felelőssége, hogy a meglévő emlékeket összegyűjtsék, megörökítsék (írásban, emléktáblával vagy éppen múzeumban, faluházban elhelyezett fotókkal, más tárgyi emlékekkel). Erre láthattunk követendő példákat.

Szép megoldást választott Kemence is: Domszky Pálnak (1903–1974), a “varsói magyar”-nak, másként “kemencei lengyel”-nek 2002-ben emléktáblát állítottak, majd 2007-től nevét viseli az erdészház, erdei iskola.

A Fővárosi Önkormányzat Idősek Otthonában, az egykori menekülttábor helyszínén, a **25** éve elhelyezett emléktáblánál folytatódott a megemlékezés. A magyar és lengyel himnuszt a nagymarosi Dunakanyar Fúvóegyüttes játszotta. Köszöntőt mondott Kéner Krisztián, az intézmény igazgatója, Michał Andrukonis, a Lengyel Köztársaság Budapesti Nagykövetségének tanácsosa és Korinna Weselowski, az Országos Lengyel Önkormányzat és a Bem József Lengyel Kulturális Egyesület képviselője. Az **ünnepi megemlékezés** résztvevői üdvözlétüket, jókívánásaikat küldték Varsóba a 101 éves Jan Stolarskinak, a menekülttábor egykori tolmácsának, Vámosmikola díszpolgárának; Grzegorz Łubcziknak, a menekültügy kutatójának, egykori lengyel nagykövetnek, Vámosmikola díszpolgárának, továbbá az ugyancsak mikolai kötődésű Tischler Jánosnak, a Varsói Magyar Kulturális Intézet igazgatójának.

Az **ünnepi műsorban** a szobi Szent László-templom kórusa a régi lengyel egyházi himnuszt adta elő, Szebelédi Károlyné saját versét, míg Pálinkás Balyog Magda Várnai Zseni: A fiad visszatér című

költeményét. A műsorban nagy sikerrel szerepelt még a Vámosmikolai Vegyeskórus katonadalokkal, Szakács Luca népdalokkal és a vámosmikolai általános iskolások táncbemutatóval.

A Wysocki Légió Hagyományőrző Egyesület korhű egyenruhát és fegyvereket viselő tagjai álltak díszőrséget az **emléktábla koszorúzásánál**, majd díszlövéssel tisztelegtek az Ipoly-völgyi menekültek emlékének.

A mikolai szabadidőközpontban kiadványokból, fotókból, iratokból és egyéb dokumentumokból összeállított **kiállítás** emlékeztetett a menekültekre.

Első tárló: A menekültügy (1939–1944) irodalma. Emlék-táblaállítás Vámosmikolán, 1989. szept. 17.

A lengyel menekültek emlékének ápolása.

A második tárló: Az utolsó táborparancsnok katonaládájából ... Karikatúrák a parancsnokról és a táborlakókról. Konferencia Varsóban, 2002

A harmadik tárló: Vámosmikola – Jodłowa; Önkormányzati és iskolai kapcsolatok 1997–2005.

Diáktáborozások Lengyelországban és Magyarországon

Az érdeklődő közönség, a látogatók ezentúl lengyel “veterán” járművekből és modellautókból nyílt kiállítást is megtekinthettek.

Az ebédet követően a Wysocki Légió Hagyományőrző Egyesület csoportjának nagy sikert aratott lengyel **katonai bemutatójával** folytatódott a program. A délutánt betöltő **műsorban** a Börzsöny-vidék és a Duna mente településeiről érkezett együttesek teremtettek kellemes hangulatot, szereztek örömteli órákat a közönségnek: a Dunakanyar Fúvóegyüttes, a Szokolyai Dalárda, a Pásztortűz Néptáncsoport Párkányból, a nagybörzsönyi Börzsi Táncsoport, a helyi Tűzrózsák Táncegyüttes és a Danubius Táncegyüttes Szobrol.

Emléktábla Ipolyhídvégen

Vámosmikola

Ipolybalog egykori kaszárnyája

Ipolyhídvég laktanya és híd

Szalka

Szob, kifőzde

Lengyel katonasírok Szalkán

Fésü József megnyitja az emlékülést

dr. Koczó József előadása az Ipolymenti lengyel menekülttáborokról

A Dunakanyar Fúvóegyüttes

A Szent László-templom kórusa

Szabó Fruzsina műsorközlő

Kéner Krisztián

Michal Andrukonis

Weslowski Korinna

Szebelédi Károlyné

A Vámosmikolai Vegyeskórus

Pálincás Bagoly Magda

Az emlékezés virágai

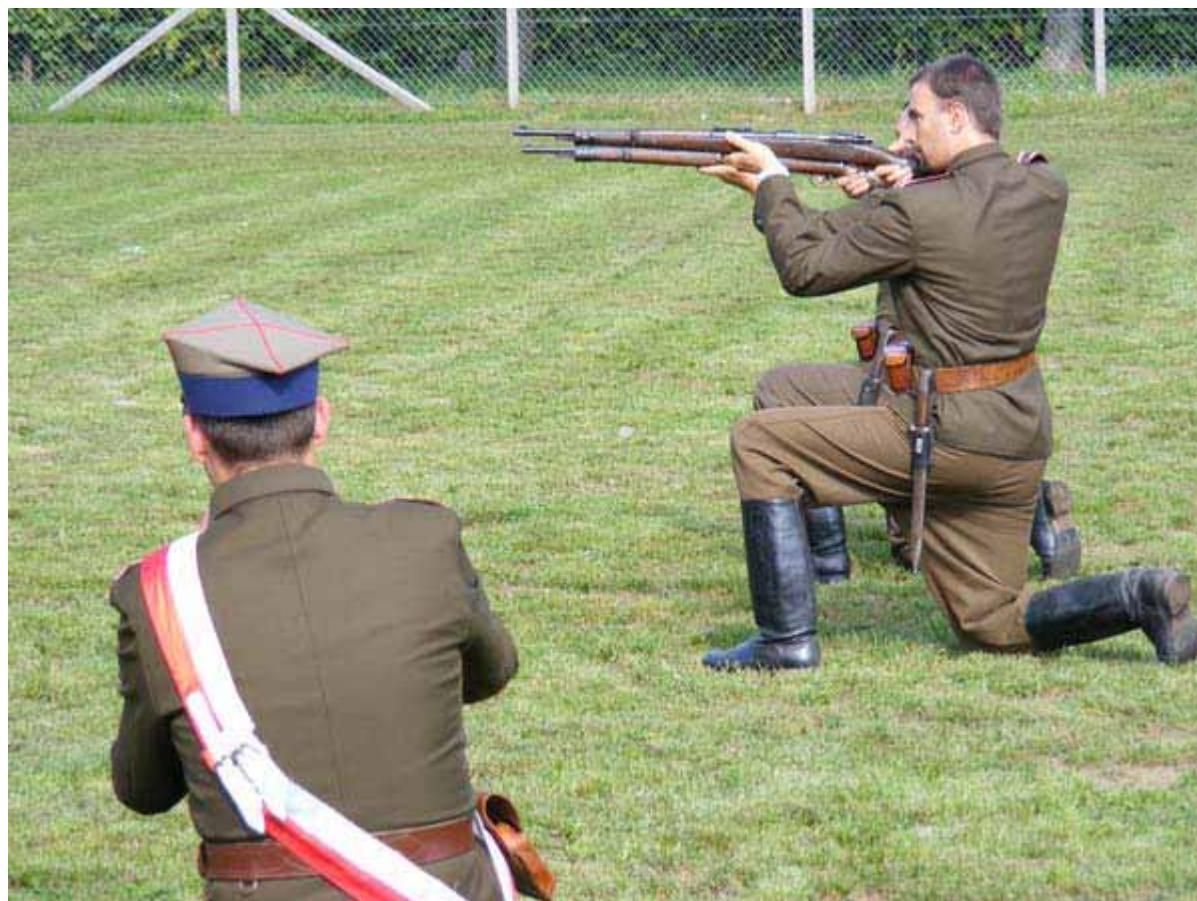
A vámosmikolai általános iskolások

A kiállítások terme

A veteránautók egyike

Katonai bemutató

A Nagymarosi Dunakanyar Fúvósegyüttes

A Szokolyai Dalárda

A párkányi Pásztortűz Néptáncsoport

A helyi Tűzrózsák áncegyüttes

A nagybörzsönyi Börzsi Táncsoport

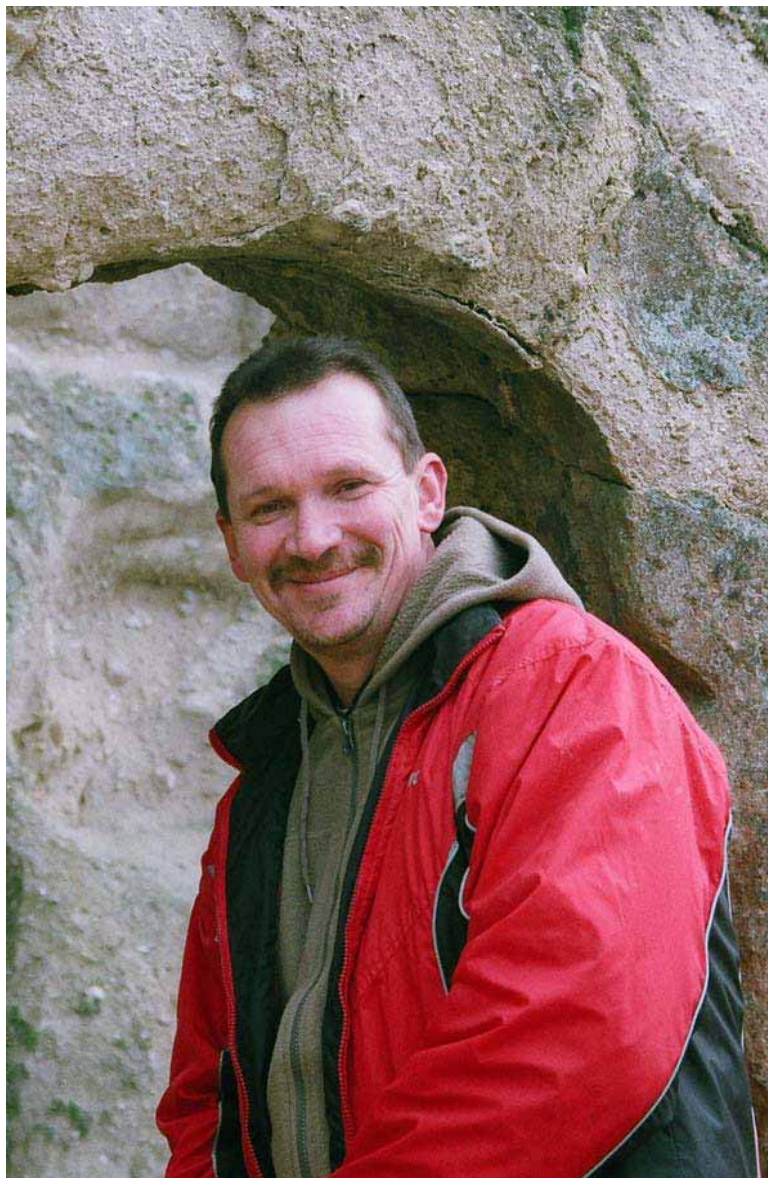
A szobi Danubius Néptáncgyűttes

BEMUTATJUK

Kovács Zsolt

faesztergáló

2009-ben kezdődött. Szinte villámcsapásként ért, amikor megláttam egy gyönyörű, fából esztergált tálat. Ekkor értettem meg, hogy a Fa ezernyi csodát rejt, és csak az őt szerető és tisztelő embernek mutatja meg magát.

Elhatároztam, hogy kipróbálom magam és megpróbálok belépni az alkotó emberek táborába. Rövidesen vásároltam egy faesztergát a hozzávaló alapszereléssel és szerszámokkal. Majd nekiláttam a pörgetésnek, ahogy szakmai körökben említik a fa esztergálását.

Szomorúan tapasztaltam, hogy Salgótarjánban (és közelében) nem találok már régi mesterembert, aki átadná nekem tudása egy részét. Így hát autodidakta módon fogtam hozzá. Kész szerencse, hogy komolyabb sérülés nélkül megúsztam a kalandot. Rengeteg kudarc ért, de mégis rendületlenül gyakoroltam.

Hogy mi vitt előre? Rátaláltam egy interjúra, melyet Szentkereszti István fafaragóval készítettek. Ebben az interjúban olvastam a következő mondatot:

„A FA AZ EMBERI ÉRINTÉSTŐL CSAK NEMESEBB LESZ”

Ez a gondolat mélyen megérintett. Még most is emlékszem arra a pillanatra, amikor megértettem a lényegét. Megértettem, hogy a természet egyik csodálatos alkotásához, csak akkor nyúljon az ember, ha az elkészült alkotásban szíve-lelke benne van. Csak hozzátenni szabad a tökéleteshez, nem elvenni belőle.

Persze ez nagyon nehéz. Nem állítom, hogy nekem sikerül, de mélyen hiszek benne, hogy sikerülni fog! Minden alkalommal, ha az esztergagép mellé állok, ez a gondolat van a fejemben, ez vezeti a kezeimet. Élvezem az alkotás minden pillanatát. A legcsodálatosabb az a pillanat, amikor kimondom magamban, hogy elkészült, ilyennek akartam. Majd hazaviszem és még sokáig gyönyörködöm benne, mielőtt eldöntöm, hogy megválok-e tőle vagy sem.

Alkotásaimat látva, talán elcsodálkozhatnak azon, hogy az a Fa, amit más csak tűzrevalónak tart, az nálam új életre kel. Egy (vagy több) repedés, hasadás, korhadás miatt nem mondom ki a halálos ítéletet, hanem ezek a „hibák” inspirálnak arra, hogy új életet adjak a Fának.

Azt szeretném, hogy minden alkalommal, ha ránéz, vagy megérinti valaki az általam készített tárgyakat, jóleső érzés töltse el! Tudom, hogy a Fa, amíg él az embert szolgálja. Ha kivágása után megfelelő kezekbe kerül, akkor folytatja ezt a szolgálatot még hosszú évtizedeken keresztül.

Minden ember szeretne létrehozni valamit, ami itt marad akkor is, ha ő már nem lesz. Ennek egyik biztos módja az alkotás. Így hát kedves barátom, ha vannak hasonló gondolataid, ha úgy érzed, hogy ott a lelked mélyén kitörne valami, akkor láss hozzá. Alkoss! Hozz létre valamit!

Világunk – és életünk- csak akkor épül és fejlődik, ha építünk, ha alkotunk.

A megmaradásnak nagyon sok formája létezik.

Az én utam talán az, hogy kibontsam a fában rejlő szépséget oly módon, hogy azzal örömet szerezzek az embereknek.

Alább a www.meska.hu oldalon faesztergalo felhasználói névvel szepelő Kovács Zsolttal készített interjút közöljük, miközben további sok szép sikert kívánunk neki. A Szerk.

A bátyjának akart segíteni, aki rönkbútort készített a szabadidejében, végül ő kapott rá a fával való munkára, 7 éve készít belőle különleges tárgyakat. Egy egyszerűnek látszó táltra van, hogy 5 hónapot kell várni. A most 48 éves Kovács Zsolt egyszer megpróbált főállást csinálni a hobbijából, de akkor elveszett az egész varázsa. Így inkább marad hobbiesztergályos a Meskán.

Meska: Hogyan szerettél bele a fába?

Hat-hét éve foglalkozom ezzel. Akkor történt, hogy a bátyám a szabadidejében megcsinált pár rönkbútort a teraszra. Karácsonyra vettem neki egy könyvet ajándékba, és hát alaposan belelapoztam, mielőtt odaadtam volna. Ebben találtam olyan tálakat, vázákat, meg mindenféle érdekességeket fából elkészítve, amik egyszerűen magukkal ragadtak. Azóta esztergálok, ez lett a hobbim.

Meska: Akkor a bátyáddal együtt dolgozol?

Nem, nem, ő a kerti bútorok után abbahagyta. Tudod, a fa lelkes anyag, azt mondják, lelke van. De nehéz vele bánni. Nem való mindenkinek.

Meska: Hogyan tanultad meg ezt a szakmát?

Salgótarjánban élek, és sajnos azt kell mondanom, hogy 50-60 kilométeren belül nincs mesterember,

akihez eljárhatnék, eljárhattam volna. Vác mellett, Kétdobonyban él Urbán Kálmán bácsi, aki igazi kerékgyártó, fantasztikus ember és szakember, csak sajnos már olyan idős, hogy nem tud tanítani. Nem tudja már átadni a tudását nekem, meg tudja viszont mutatni az alkotásait, ami óriási élmény. Autodidakta módon tanultam meg mindent, a net nagy segítség ebben. Van például egy fórum, ahol a tagok borzasztóan segítik a munkámat, ez a Magyar Amatőr Faesztergályosok Klubja. Mesterem és példaképem erről a fórumról Köpf Jenő.

Meska: Az alkotásaid között vannak például fapalackok, amikben például pálinkát lehet tartani. Ennek mi a titka?

A faanyag beszerzésével kezdődik minden, ez a vadászat. Ma már szomszédok, barátok szólnak, ha valahol kívágnak egy diófát például. Nemcsak az egészséges, hanem a hibás, korhadt fát is hajtom. A faüveg, amit említettél, tölgyfából van: gyűrűkből áll össze, amiket speciális faragasztóval rögzítek egymáshoz.

Meska: Egyszerűnek tűnnek első ránézésre a fatálaid, mintha a természet végezte volna a munka felét. Valójában mennyi idő elkészíteni?

A fatálnál például az a probléma, hogy az emberek általában 8-10 centi mély, öblös tálakat kérnek tőlem. De ilyen típusú száraz fa nincs készen, nem lehet beszerezni, szóval a nedves fával kezdek el ilyenkor dolgozni. Először kinagyolom a formát, aztán jön a szárítás, egy-két hónap alatt a fa vetemedik, aztán újra előveszem, finomítok rajta, megint eltelik egy-két hónap, és lehet, hogy még egyszer meg kell ismételni. Egészen addig, amíg a nedvességtartalma 8-10 százalék nem lesz. Utána kezdődhet az esztergálás. Ez az egész folyamat akár 4-5 hónap is lehet.

Meska: Milyen stílust keresnek leginkább az emberek?

Három különböző stílusban alkotok: minimál, rusztikus és az egyedi kérges karéjtálok. A rusztikus és a különleges karéjtálok népszerűek, talán mert ezekben az esetekben a megszokottól eltérő a forma és a színvilág is. Úgy veszem észre, sokan szeretik az érdekes dolgokat, a különleges technikákat. Ha a vevőim is megérik, amit én az adott anyagból ki szerettem volna hozni, akkor az a siker. Ugyanakkor bármit lehet kérni tőlem, éppen ez a Meska egyik nagy előnye, hogy személyre szabott, egyedi tárgyakat is lehet rendelni az alkotóktól.

Meska: Mi a kedvenc alkotásod, már ha van ilyen?

Van egy, igen, ami szívemnek különösen kedves, ez egy zöld juharfából készült fatál. Egy székesfehérvári barátomtól, tulajdonképp mesteremtől kaptam a fadarabot ajándékba. 3-4 hónapig nézegettem, aztán megcsináltam, és a feleségem közölte, hogy ezt nem szabad eladni. Mára már egy 10-15 darabból álló „házi múzeumunk” van.

Meska: Nem gondoltál még arra, hogy hobbiból főállást csinálj?

De igen, egyszer megpróbáltam, és akkor reggeltől estig esztergáltam, de nem működött. Valahogy akkor elveszett az egész varázsa, nem lettek olyan szépek az alkotások. Szóval maradok hobbikézműves.

Meska: Mi a terved a következő pár évre?

Fejlődni és tanulni. Továbbképezem magam az internet segítségével. Ez nagyon lassú folyamat: amit egy mesterembertől meg lehet tanulni egy hónap alatt, az nekem így nagyjából egy év.

Kisfelhő 1.2.

A fa titkos szíve 1.2.

Fülbevaló, mahagóni

Modern mogyorós

Fülbevaló kínai borókából

Faüveg

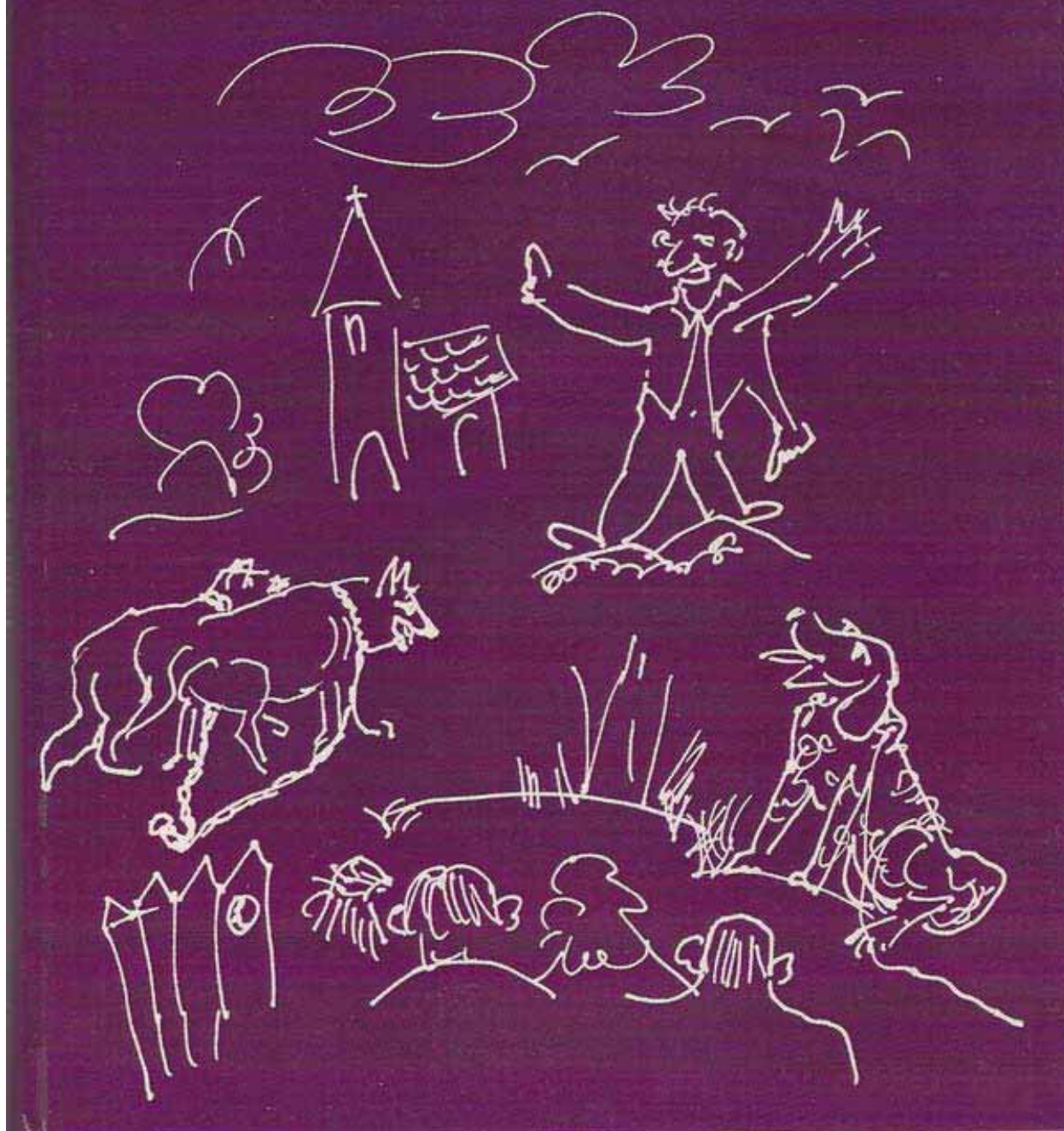

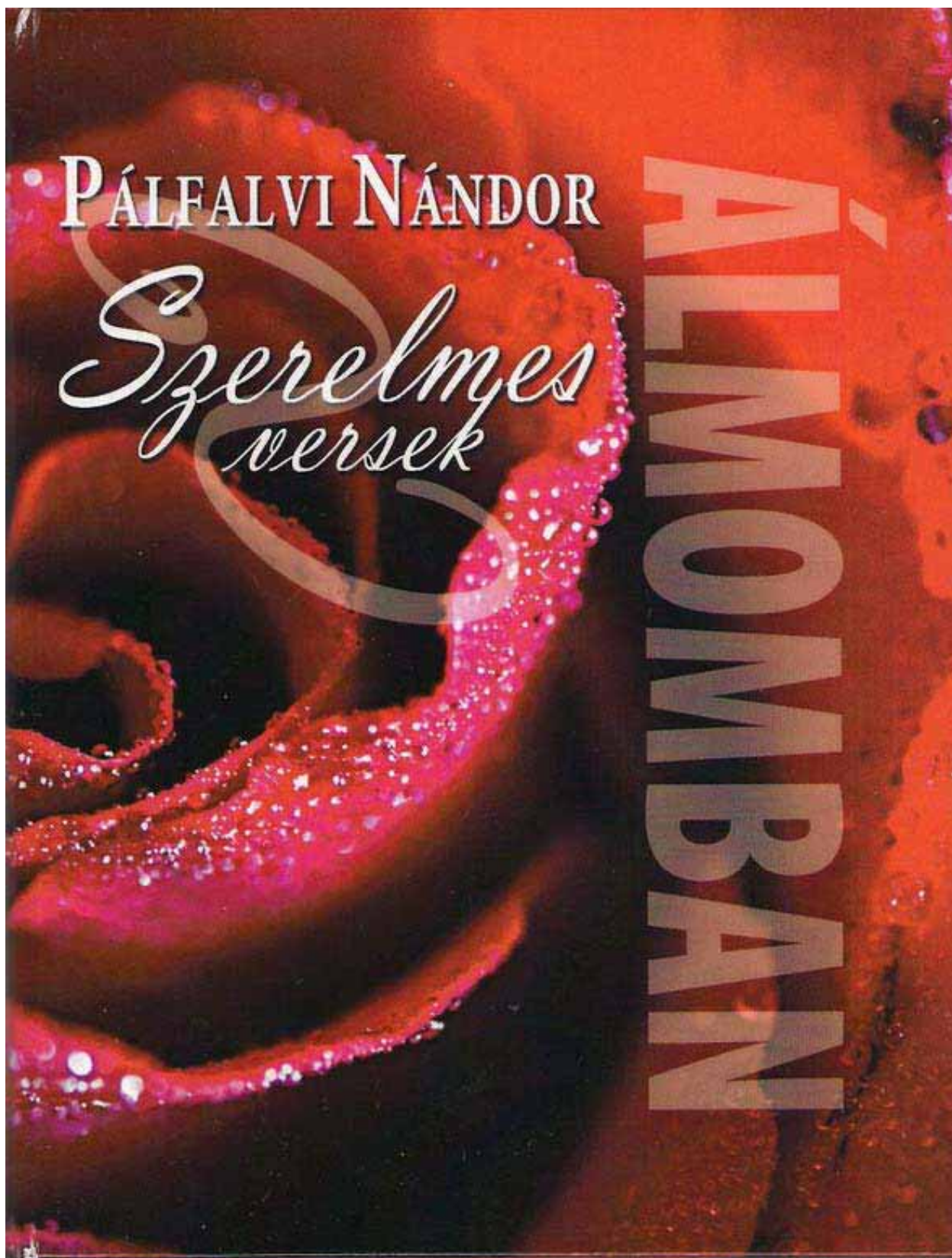
Kaspótál 1.2.

PÁLFALVI NÁNDOR
A BOLOND

Pálfalvy Nándor két kötete is megjelent egyszerre a *Glaudius Kiadó* gondozásában. 50. megjelent kötete *Szerelmes versek* címmel, 51. megjelent kötete pedig *A bolond* címmel jelent meg. Szerelmes versei élettársának szólnak elsősorban, ám ahogy a szerelem, ezek a versek is mindenkié lehetnek, ha megnyitják lelküket az olvasók a befogadásukra. A bolond című kisregényében pedig egy zárt faluközösség életét mutatja be a tőle megszokott drámai feszültségteremtéssel. A Szerk.

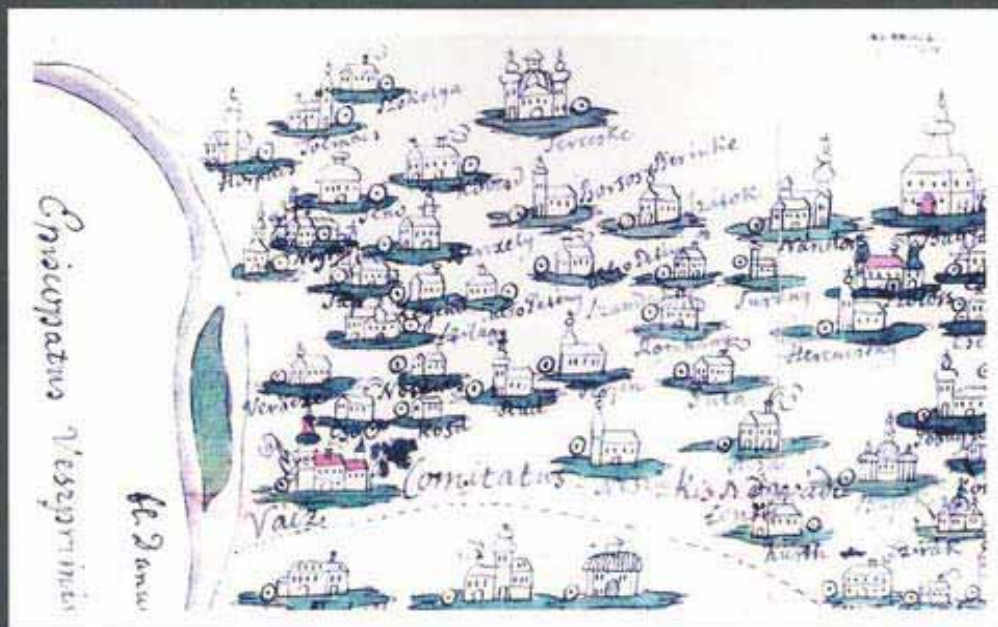
Megjelent **Végh József** újabb kötete, *A hadak Nyugat-nógrádi útjain* címmel. A könyvet a *Gödöllői Innovációs Központ KFT* adta ki, a címlapján *Végh Borbála Karolina* akvarelljével. Ahogy minden más Végh-könyvet, ezt is jó szívvvel ajánlom figyelmükbe. A Szerk.

Végh József

A hadak nyugat-nógrádi útjain

2014

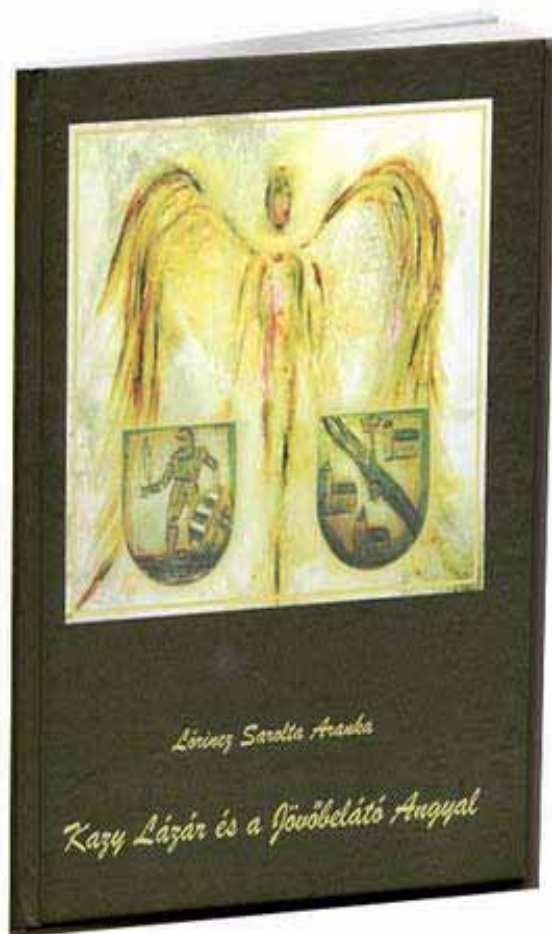

Nem egy térség-történeti monográfia volt e könyv megírásának célja. Nem azt céloztuk meg vele, hogy a legaprólékosabban leírjunk mindent, ami csak tudható Nyugat-Nógrád múltjából. Sokkal inkább arra törekedtünk, hogy a helytörténet eszközeivel vázoljuk fel az országos „nagy” események helyi vonatkozásait. Gyakorta a személyesen megélt történelem tette ezt hitelessé, s igazán érdekessé. Talán arra is kaphattunk némi választ, hogy miként élte meg a térség népe a megpróbáltatásokat.

A címből is kiderül, hogy két motívum volt igazán fontos a könyv összeállításakor. Ennek megfelelően előtérbe helyeztük azt, ami az ország hadtörténetéből a térségre vonatkozik, s hogy ebből bőven jutott az itt élőknek, éppen az útnak köszönhető. Az út ugyanis a közlekedési és kereskedelmi lehetőségek révén áldást is jelent, de sokkal több csapás érte e népet a hadiút volta miatti megpróbáltatásokból.

Megjelent Lőrincz Sarolta Aranka legújabb könyve

A Palóc Társaság megalakulásának 25. évfordulóját ünnepeltük Balassagyarmaton. Az ünnepségre szóló meghívóban örömmel fedeztem fel az ipolybalogi Lőrincz Sarolta Aranka nevét, mint az egyik közreműködőt. A Felvidék.ma hírportálon is nyomon követhető, hogy alig van palóc ünnepség, ahol gyönyörű énekével, egyedül, vagy asszonytársaival ne képviselné a palócokat hitelesen és meggyőzően.

A korábbi találkozásunkhoz hasonlóan felemelő volt, ahogy Balassagyarmaton az ünnepség résztvevőit felkészítette a közös éneklésre, kis cédulát osztott ki serényen, hogy majd a műsor alatt bekapcsolódhassunk az énekbe. Miközben a szöveget a kezembe nyomta, jelezte, hogy az elmúlt évben új könyve jelent meg, és már nyomdakész állapotban a következő...

Lőrincz Sarolta Aranka „Kazy Lázár és a Jövőbelátó Annyal” címmel megjelent újabb könyvét adta most a kezembe, amelyhez egy nemes úr száz évvel ezelőtt íródott naplóját használta fel.

Léván, egy régi ház padlásán találták meg a két füzetet, onnét került Ipolybalogra, hogy Lőrincz Sarolta Aranka közvetítésével betekintést nyerjünk Bars és Hont vármegye életébe.

A naplót Kazy Lázár fia születésekor kezdte írni, belefoglalta intelmeit utódjának, egy másik füzetben pedig Ipolybalogon megélt 1907-es esztendő eseményeit jegyezte le. „A múlt és a jelen mezsgyéjén helyezkedik el a jelen, ebből adódott a szellem és a lélek túlvilági létének megjelenítése, és ebbe helyeztem bele a napló földi történeteit”, írja a bevezetőben Lőrincz Sarolta Aranka.

Vajon mivel lep meg bennünket ez a szülőföldjét szenvedélyesen szerető, szorgalmas asszony, mi lesz a következő könyvében? Ez motoszkált a fejemben, miközben az ipolybalogi Bukréta folklórcsoport tíz évét bemutató új lemezt hallgattam: „Kegyességi királynédát tiszteljed, ó, magyar” e címmel jelentette meg az ipolybalogi Csemadok támogatásával az öt gyönyörű hangú asszony a lemezt, hogy mindannyiunk szívébe imádságos örömet öntsének.

Lőrincz Sarolta Arankát 2013-ban a martosi ifjúsági táborban ismertem meg, ahol az Ipoly-mentét, Palócföldet mutatta be kis csoportjával, és az asztalukon ott volt a felvidéki háborús történeteket feldolgozó könyv, a „Hétköznapi hazaszeretet”. Ebben Lőrincz Sarolta Aranka a Palócföld több településéről, Ipolybalogról, Inámról, Ipolynyékről, Ipolyhídvégről, Nagycsalomjáról, Kóvárról gyűjtötte össze a visszaemlékezéseket, és a mesélők nem csupán a világháborús borzalmakról adnak számot, hanem a mélységes hazaszeretetükről, a szülőföldjükhöz való ragaszkodásukról is. A martosi Feszty park csodálatos környezetében a tóparton nyitottam ki a könyvet, és a hely varázsa, a könyv tisztasága magával ragadott. És azóta meggyőződtem róla, a könyvet mások sem tudták könnyen letenni.

A Honismereti Szövetség folyóiratában, az idei második számban például dr. Pálmány Béla történész, az Országgyűlés Irattárának és levéltárának nyugalmazott vezetője is ezt adta közlé: Budapesten 2013. december 1-jén, a Marczibányi téri művelődési házban a Rákóczi Szövetség elnöke, a felvidéki magyarság fennmaradása ügyének egész életét szentelő dr. Halzl József 80. születésnapját ünnepeltük. A szép műsor egyik szereplőjeként a színpadra állt egy népviseletes asszony és ízes palócsággal, csengő hangon énekelt. Különösen azzal hatott meg, hogy népdalként ekkor hallottam először Petőfi versét, a Szülőföldemen-t.

A fogadáson megköszöntem neki az élményt, mire ő, megtudván, hogy földije vagyok, egy zöld könyvet ajándékozott nekem. Hazafelé jövet belelapoztam és alig tudtam letenni. A történelem számomra nem a “nagy emberek” dicsőítése vagy kárhóztatása, hanem az egyszerű emberek, s a “helyi hősök” életét, küzdelmeit, sikereit, megpróbáltatásait tárja fel és örökíti meg. Ez a könyv pedig az ő hétköznapi hazaszeretetükről, a magyarsághoz való hűségükről szól.

A Trianon szerint “hajózható” Ipoly mentén, Balogon született Lőrincz Sarolta Aranka, magát szerényen szenvedélyes “gyűjtőnek” nevezi, s azt tartja sikerének, hogy falujában és környékén sikerült az idős embereket szóra bírnia, s ők szintén elmondták életüket.”

Számomra emlékezetes élmény, hogy a bevezető után egy vers olvasható a könyvben, a határon túli magyarokról ezt írja Lőrincz Sarolta Aranka: „Vagyok, mint ajtómellék, se kint, se bent./ A többség dönt mindig fejem felett.”

A könyvet a Kersék János Kör adta ki 2011-ben, Veresegyház támogatásával, ami nem véletlen, hiszen a városka polgármestere, Pásztor Béla is a könyv szerzőjének születésénél fogva földije.

Pogány Erzsébet, Felvidék.ma

Kapható: Lőrincz Sarolta Aranka Madách i. utca 33 sz. Balog nad Ipl'om / Ipolybalog 991 11 Szlovákia.

Telefon sz.: 00421 47 48 85 25

Mobil: 00 421 949 84 8876

A könyv ára 8 Euro+ postaköltség - 2400 forint

Megjelent állandó szerzőnk, Vasi Ferenc Zoltán verseskötete!

Kell-e még verset olvasni?

Azt mondom, kell. Különösen akkor, midőn gyorsulásod már megközelíti a hang sebességét, avagy magányodba süppedsz, és egyre mélyebbre merülsz, menekülj a versolvasáshoz. Figyeld meg kedves olvasó, hogy segít rajtad a líra, a költő versíró keze, nyugalmas, naplementés vízpartra ültet és elbóbiskolsz a suttogó gondolatok simogatásában.

Vasi Ferenc Zoltán verseinek olvasásakor éreztem ilyet és szívesen adtam le opuszaiból folyóiratunkban, a Kapuban. A költő is előadja, hogy a versírás elmondhatatlan. „*A lélek mindig versre tör, s a szavaknál megreked.*” Szerinte angyal kereng az idegrendszeren, angyalt rajzol a papírra, és az ebéd utáni alvás Isten nyelvén beszél. Igen, így el lehet ringatózni feje tetejére fordított világunk káoszában. Kell a léleknyugtató vers. Bár jóslják, hogy vége a Gutenberg galaxisnak, egyre kevesebb könyvet olvasunk, inkább az interneten lófrálunk. De akkor is kell a vers. A válságos pillanatok gyógyszereként.

A költő vallja, hogy örömeiből-bánatokból egyberendezett személy ő, és mutatja magát az ég és föld széles horizontján, mely megáld minden versolvasót.

Brády Zoltán

Vasi Ferenc Zoltán

A SZERETET FÁJDALMA

Megjelent a Nógrádi mese című kötet

A Nógrád vallomáskötet, illetve a Szép volt a múlt, a Cserhát Natúrpark fotóalbumok után a kisebb korosztály számára készült könyvvel szeretném meglepni a nógrádiakat. A nagy formátumú, keménytáblás, cérnafűzött, színes kiadvány a 2-8 éves gyermekek számára készült.

A Nógrádi mese szerzői: Maruzs Éva salgótarjáni író, baba- és játékgyűjtő, Fazekas Nóra budapesti grafikusművész és Tóth András. A színes, rajzos mű kerettörténetében: egy városi, de mesebeli család nógrádi élményei elevenednek fel a kazári laskafesztiválról, a mátraverebélyi zarándokltról, Salgó, Somoskő várairól és más képzeletbeli, de jellegzetes nógrádi helyszínekről.

Palócok vagyunk (vagy nem) és szeretjük a dimbesdombos, erdős, várromokkal, festői falvakkal gazdag Nógrádot. Erről szól ez a könyv, gyermekien vidám rajzokkal, rövid mesével, a virágok pompáját idéző palóc viseletekkel - vélekedik a könyvről Maruzs Éva.

A könyv bemutatója 2014. május 29-én 16 órakor lesz Salgótarjában, a Stécé Kávéházban, melyre szeretettel meghívok minden érdeklődőt!

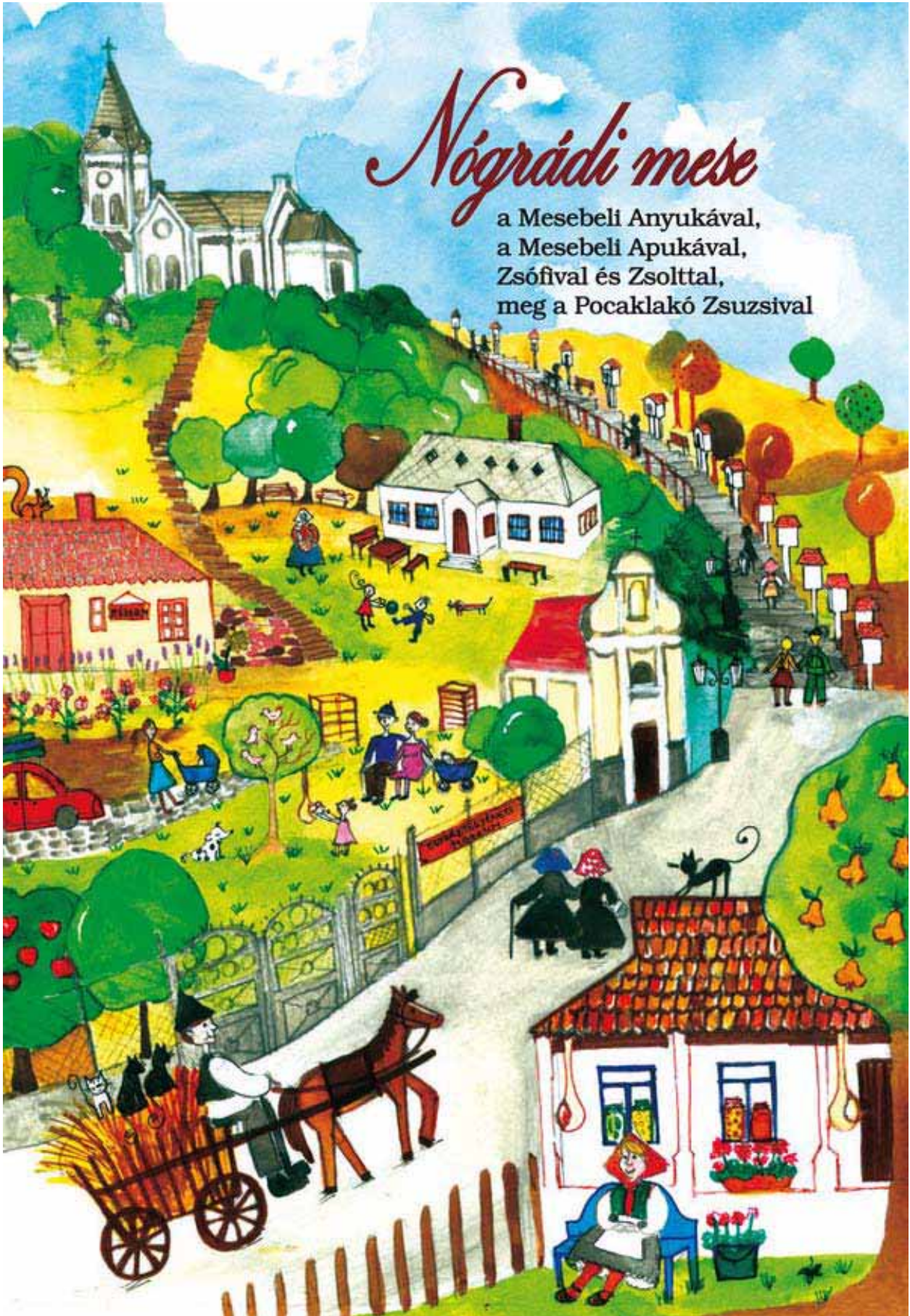
Tóth András

Elérhetőség: 30-869-2296 falutajek@gmail.com

3165 Endrefalva (IKSZT), Besztercebánya út 2

Nógrádi mese

a Mesebeli Anyukával,
a Mesebeli Apukával,
Zsófiával és Zsolttal,
meg a Pocaklakó Zsuzsival

Megjelent a legújabb Spangár-antológia

Üzenetek, vallomások, strófák

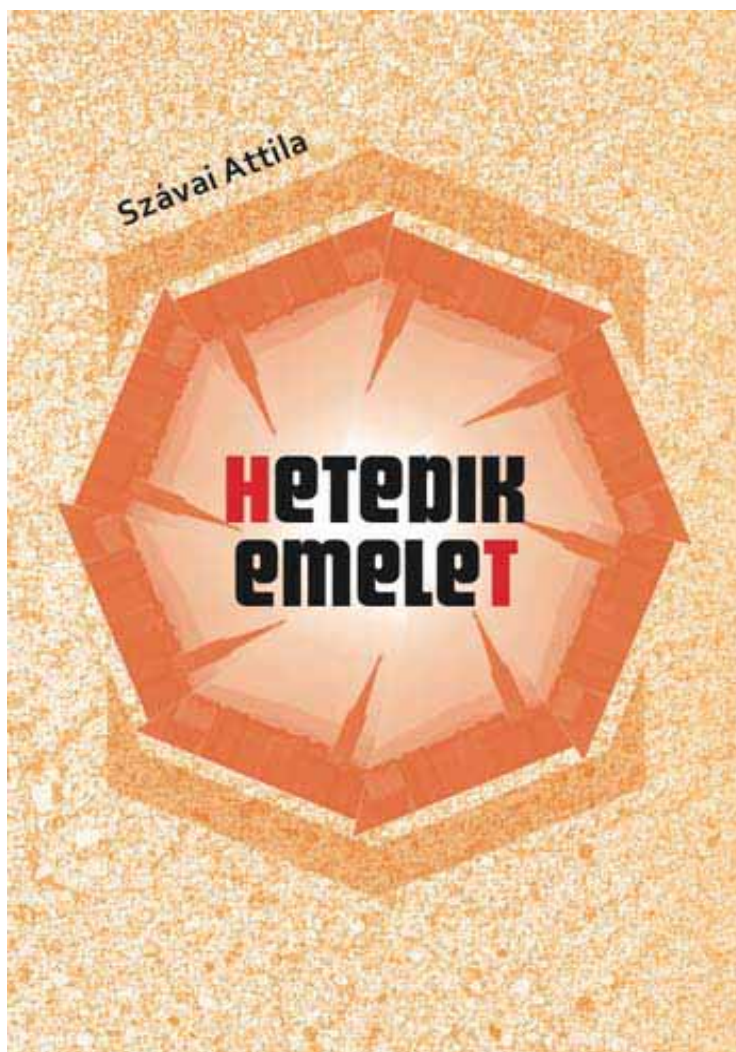
A rétsági Spangár András Irodalmi Kör
antológiája

2014

Vásárolható a Rétsági Művelődési Ház és Könyvtárban

Megjelent

Hetedik emelet. Terasz. Kiállhatunk ide, benézhetünk nyitva hagyott ablakokon, vagy a tűzfalak mögé képzelhetjük a kötetben ábrázolt figurákat. A tűzfalak és félig elhúzott függönyök mögé tekintve különös élethelyzetekbe, karakterekbe nyerhetünk bepillantást. Fogjuk meg bátran a terasz korlátját, kapaszkodjunk meg.

A szerző nem kíméli figuráit — és általuk az olvasót —, ha iróniáról, humorról van szó. A környező lakásokban találhatunk többek közt temetkezési vállalkozót, hangtechnikust, sikeres, de boldogtalan parfümkészítőt, kiderül, hogyan lesz egy filozófusból buszsofőr. Megtudhatjuk, hogyan kell udvarolni egy folyami uszály segítségével, de azt is: portaszító-e egy glória.

Szávai Attila 1978.04.12-én született Vácott. Tagja a JAK-nak, a Tárna Csoportnak, a balassagyarmati Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti Társaságnak, alapító tagja a rétsági Spangár András Irodalmi Körnek. Írásai megjelentek: Palócföld, Irodalmi Jelen, Irodalmi Szemle, Műút, Új Szó, Nimród, Váci Polgár, Nógrád Megyei Hírlap. *(Hogy el ne feledjük: A kezdetektől hosszú ideig a Börzsönyi Helikonban is jelentek meg írásai, gyakorlatilag innen (is) indult. A Szerk.)* Több irodalmi díj és szakmai elismerés követi eddigi művészeti munkáját. Elsősorban prózai írásai ismertek, novelláira jellemző az ironia, humor, lírai képek, szatíra, a groteszk és az abszurd.

Eddigi kötetei: Mászóka, (Kapu Könyvek 2007), Fészercsend, (Kapu Könyvek 2008), Optikai tuning, (Palócföld Könyvek 2009)

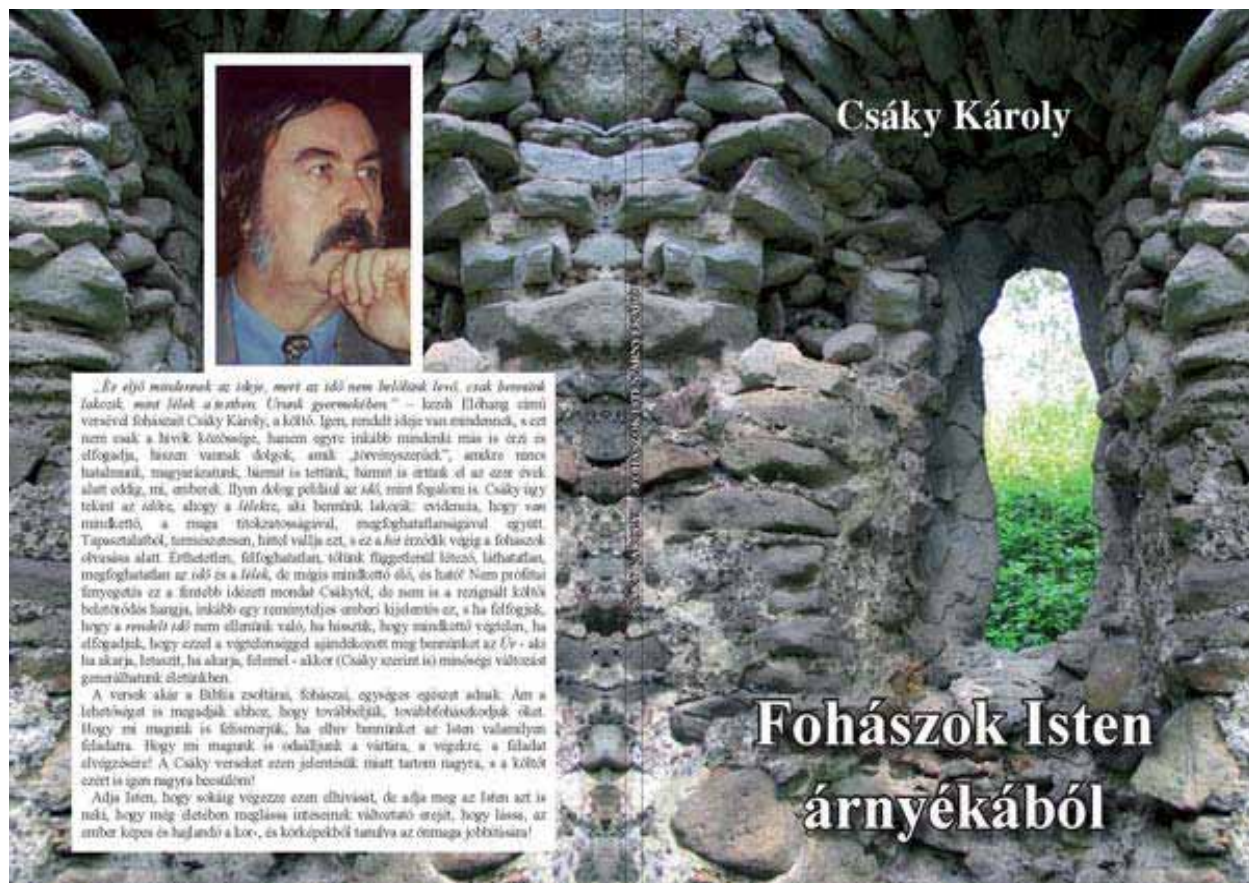
Megjelent Csáky Károly verseskötete: Fohászok Isten árnyékából címmel

Öt ciklusba szedte össze legújabb verseit Csáky Károly, s ezekből a ciklusokból elkészült egy szövet, egy kor-, és kórkép. Találó ez az alcím, hiszen minden *ima*, *fohász* egyben vallomás is az emberi lélek (s így a világ) éppen aktuális állapotáról, vágyairól, szándékairól, s arról, mit szeretne megváltoztatni jelenvaló világunkban a gondolkodó (fohászzkodó) ember. Sajnos, a világ olyan, hogy állandóan lenne mit megváltoztatni benne.

A *költők* és a *próféták* általában sötét képekkel festik le a *világot*, általában „munkájuk” s a feladatuk a figyelmeztetés. Figyelmeztetni pedig csak szigorral, kemény, sokszor az emberi fülnek kellemetlen szavakkal lehet. Ám míg a *próféta* a *feladatát* konkrétan az *Istentől* kapja az *írások szerint*, addig a *költőnél* ez az *elhívás* nem ilyen egyértelmű, főleg a mai napokban. Sok önjelölt „próféta” támad az „írástudók” között, s azt gondolják, feladatuk csupán a szórakoztatás, a szavakkal való zsonglörködés, a brillírozás. (Manapság az irodalom többnyire ilyen. Nincs küldetéstudata, feladata, elhívása, kapott feladata.) Általában önmagukkal is lehitetik ezek a „próféták”, hogy erre a „feladatra” Isten jelölte ki őket, ám ahogy a jó fa is a gyümölcséről ismerszik meg, őket is tevékenységük eredményeiről ismerhetjük fel/meg.

A versek akár a Biblia zsoltárai, fohászai, egységes egészet adnak. Ám a lehetőséget is megadják ahhoz, hogy továbbéljük, továbbfohászkodjunk őket. Hogy mi magunk is felismerjük, ha elhív az Isten valamilyen feladatra. Hogy mi magunk is odaálljunk a vártára, a végekre, a feladat elvégzésére! A Csáky verseket ezen jelentésük miatt tartom nagyra, s a költőt ezért is igen nagyra becsülöm!

Adja Isten, hogy sokáig végezze ezen elhívását, de adja meg az Isten azt is neki, hogy még életében meglássa intéseinek változtató erejét, hogy lássa, az ember képes és hajlandó a kor-, és kórképekből tanulva az önmaga jobbítására! A Szerk.

PROGRAMAJÁNLÓ

MEGHÍVÓ

A Dejtári Fonó Kulturális és Falufejlesztő Egyesület

2014. október 4 – én (szombat) 9.30 órától

a Művelődési Házban megrendezi a

„CSAK TISZTA FORRÁSBÓL” elnevezésű

VIII. LUSPAI KÁLMÁN NÉPDALÉNEKLŐ VERSENYT.

A népdaléneklő versenyt nyolcadik alkalommal rendezzük meg a településen élt és tevékenykedett Luspay Kálmán kántortanító emlékére.

Ezen a versenyen megemlékezünk

EGRESSY BÉNI zeneszerző, író, színész születésének 200 éves évfordulójáról,

VARGYAS LAJOS népdalgyűjtő születésének 100. évfordulójáról, valamint

FERENCZ ÉVA Magyar Örökség-díjas énekművészeről. Hagyományainkhoz híven 9.30 órakor megkoszorúzzuk Luspay Kálmán emléktábláját és koszorút helyezünk el a temetőben lévő sírján.

A Népdaléneklő Verseny Fővédnöke: CSONTOS JÁNOS újságíró, költő

Vendégeink:

Takács
Bence

Budai
Ilona

Benedekffy
Katalin

Juhász
Judit

Bózsöny
Ferenc

Szeretettel várunk minden érdeklődőt!

E havi számunk szerzői:

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő
Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő
Elbert Anita ( ) Veszprém, tanár, író, költő
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő
Kardos Gy. József (Felsőpáhok, 1940) Keszthely, író, nyugalmazott tanár
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő
Kerekes Tamás(Budapest, 1957) Kisecset, író
Kiss-Simon Miklós ( ) Baglyasalja, író, költő
dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író
Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író
Makkai László(Budapest, 1953) Kosd, zenész, szövegíró, költő
Maruzs Éva (Körmend, 1945) Salgótarján, író, babakészítő
Molnár József (Vác, 1961) Vác, költő, mozdonyvezető
Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét, tanár, író
Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda, tanár, költő
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író
Tóth András(Medgyesegyháza, 1950) Pócsmegyer, újságíró, költő, szervező
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor
H. Turi Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő
Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő, író, előadó
Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő
Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:

Karaffa Gyula

Helytörténet:

Végh József mkl.

Képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

+3630-383-5385

+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@gmail.com

borzsonyihelikon@gmail.hu

hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu

www.karaffagy.freewb.hu

www.karaffaboros.freewb.hu

www.retsag.net

Terjesztés: kizárólag ingyenesen letölthető PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Kovács Zsolt: bulipohár (esztergált fa)